قانون آیین دادرسی کیفری سال ۱۳۹۲

❖ تعریف آیین دارسی کیفری و اصول حاکم بر آن :

- ✓ آیین دادرسی کیفری مجموعه مقررات و قواعدی است که برای کشف جرم – تعقیب متهم – تحقیقات مقدماتی – میانجی‌گری – صلح میان طرفین – نحوه رسیدگی – صدور رأی – طرق اعتراض به آراء – اجرای آراء – تعیین وظایف و اختیارات مقامات قضایی و ضابطان دادگستری – رعایت حقوق متهم ، بزه‌دیده و جامعه وضع می‌شود .
- ✓ دادرسی کیفری باید مستند به قانون باشد ، حقوق طرفین دعوا را تضمین کند و قواعد آن نسبت به اشخاصی که در **شرایط مساوی** به سبب ارتکاب **جرائم مشابه** تحت تعقیب قرار می‌گیرند به صورت یکسان اعمال شود .
- ✓ مراجع قضایی باید با بی‌طرفی و استقلال کامل به اتهام انتسابی به اشخاص در کوتاه ترین مهلت ممکن رسیدگی و تصمیم مقتضی اتخاذ نمایند و از هر اقدامی که باعث ایجاد اختلال یا طولانی‌شدن فرایند دادرسی کیفری می‌شود جلوگیری کنند .
- ✓ اصل، برائت است . هر گونه اقدام محدود کننده – سالب آزادی – ورود به حریم خصوصی اشخاص مجاز نیست **مگر** به حکم قانون و با رعایت مقررات و تحت نظارت مقام قضایی .

در هر صورت این اقدامات نباید به گونه‌ای اعمال شود که به کرامت و حیثیت اشخاص آسیب وارد کند .

- ✓ متهم باید **در اسرع وقت** از موضوع و ادله ی اتهام انتسابی آگاه و از حق دسترسی به وکیل و سایر حقوق دفاعی مذکور در این قانون بهره مند شود .
- ✓ متهم – بزه دیده – شاهد و سایر افراد ذی ربط باید از حقوق خود در فرایند دادرسی آگاه شوند و ساز و کارهای رعایت و تضمین این حقوق فراهم شود .
- ✓ در تمام مراحل دادرسی کیفری (اعم از کشف جرم – تعقیب – تحقیقات مقدماتی – رسیدگی – اجرای آراء) رعایت حقوق شهروندی مقرر در قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی مصوب ۱۳۸۳ از سوی تمام مقامات قضایی – ضابطان دادگستری و سایر اشخاصی که در فرایند دادرسی مداخله دارند الزامی است .

www.Ekhtebar.com

متخلفان علاوه بر جبران خسارات وارد شده به مجازات مقرر در ماده ۵۷۰ ق.م.ا محکوم می شوند مگر آنکه در سایر قوانین مجازات شدیدتری مقرر شده باشد .

❖ **دعوای عمومی و دعوای خصوصی :**

- ✓ محکومیت به کیفر فقط ناشی از ارتکاب جرم است و جرم که دارای جنبه الهی است می تواند دو حیثیت داشته باشد :

۱. حیثیت عمومی از جهت تجاوز به حدود و مقررات الهی یا تعدی به حقوق جامعه و اخلال در نظم عمومی

۲. حیثیت خصوصی از جهت تعدی به حقوق شخص یا اشخاص معین .

- ✓ ارتکاب جرم می‌تواند موجب دو دعوی شود :

۱. دعوی عمومی برای حفظ حدود و مقررات الهی یا حقوق جامعه و نظم عمومی

۲. دعوی خصوصی برای مطالبه ی ضرر و زیان ناشی از جرم و یا مطالبه کیفرهایی که به موجب قانون حق خصوصی بزه دیده است مانند حد قذف و قصاص .

- ✓ بزه دیده شخصی است که از وقوع جرم متحمل ضرر و زیان می گردد و چنانچه تعقیب مرتکب را درخواست کند (**شاکی**) و هر گاه جبران ضرر و زیان وارد شده را مطالبه کند (**مدعی خصوصی**) نامیده می‌شود .

- ✓ تعقیب متهم و اقامه دعوا از جهت حیثیت عمومی بر عهده دادستان و اقامه دعوا و درخواست تعقیب متهم از جهت حیثیت خصوصی با شاکی یا مدعی خصوصی است.

- ✓ تعقیب متهم در جرائم قابل گذشت فقط با شکایت شاکی شروع و در صورت گذشت او موقوف می‌شود.

تبصره : تعیین جرائم قابل گذشت به موجب قانون است.

- ✓ تعقیب امر کیفری که طبق قانون شروع شده است و همچنین اجرای مجازات ، **موقوف نمی‌شود** مگر در موارد زیر :

الف. فوت متهم یا محکوم علیه

ب. گذشت شاکی یا مدعی خصوصی در جرائم قابل گذشت

پ. شمول عفو (عفو عمومی)

ت. نسخ مجازات قانونی

www.Ekhtebar.com

ث. شمول مرور زمان در موارد پیش بینی شده در قانون

ج. توبه متهم در موارد پیش بینی شده در قانون

چ. اعتبار امر مختوم

تبصره ۱ : در باره دیه‌ی مطابق ق.م.ا عمل خواهد شد.

تبصره ۲ : هر گاه مرتکب جرم (مطلق) پیش از صدور حکم قطعی مبتلا به جنون (اعم از دائمی و ادواری) شود تا زمان افاقه تعقیب و دادرسی متوقف می‌شود مگر آنکه ادله اثبات جرم به نحوی باشد که فرد در حالت افاقه نیز نمی‌توانست از خود رفع اتهام کند در این صورت به ولی یا قیم وی ابلاغ می‌شود که ظرف مهلت ۵ روز نسبت به معرفی وکیل اقدام نماید در صورت عدم معرفی صرفنظر از نوع جرم ارتکابی و میزان مجازات آن وفق مقررات برای وی وکیل تسخیری تعیین می‌شود و تعقیب و دادرسی ادامه می‌یابد .

- ✓ (ماده ۱۴ ق.آ.د.ک) : شاکی می‌تواند جبران تمام ضرر و زیان‌های مادی و معنوی و منافع ممکن الحصول ناشی از جرم را مطالبه کند .

تبصره ۱ : زیان معنوی عبارت است از صدمات روحی یا هتک حیثیت و اعتبار شخصی - خانوادگی یا اجتماعی است .

دادگاه می‌تواند علاوه بر صدور حکم به جبران خسارت مالی - به رفع زیان از طرق دیگر از قبیل الزام به عذرخواهی و درج حکم در جراید و امثال آن حکم نماید .

تبصره ۲ : منافع ممکن الحصول تنها به مواردی اختصاص دارد که صدق اتلاف کند .

مقررات مربوط به منافع ممکن الحصول و نیز پرداخت خسارت معنوی شامل تعزیرات منصوص شرعی و مواردی که دیه پرداخت می‌گردد نمی‌شود .

- ✓ پس از آن که متهم تحت تعقیب قرار گرفت، زیان دیده از جرم می‌تواند تصویر یا رونوشت مصدق تمام ادله و مدارک خود را جهت پیوست به پرونده به مرجع تعقیب تسلیم کند و **تا قبل از اعلام ختم دادرسی** ، دادخواست ضرر و زیان خود را تسلیم دادگاه کند .

مطالبه ضرر و زیان و رسیدگی به آن ، مستلزم رعایت تشریفات آیین دادرسی مدنی است .

www.Ekhtebar.com

✓ هر گاه دعوای ضرر و زیان ابتدا در دادگاه حقوقی اقامه شود ، دعوای مذکور قابل طرح در دادگاه کیفری نیست مگر آنکه مدعی خصوصی پس از اقامه دعوا در دادگاه حقوقی متوجه شود که موضوع واجد جنبه کیفری نیز بوده است که در این صورت می‌تواند با استرداد دعوی به دادگاه کیفری مراجعه کند .

اما چنانچه دعوای ضرر و زیان ابتدا در دادگاه کیفری مطرح و صدور حکم کیفری به جهتی از جهات قانونی با تأخیر مواجه شود، مدعی خصوصی می‌تواند با استرداد دعوا برای مطالبه ضرر و زیان به دادگاه حقوقی مراجعه کند .

چنانچه مدعی خصوصی قبلا هزینه دادرسی را پرداخته باشد نیازی به پرداخت مجدد آن نیست .

✓ دادگاه مکلف است ضمن صدور رأی کیفری ، در خصوص ضرر و زیان مدعی خصوصی نیز طبق ادله و مدارک موجود رأی مقتضی صادر کند مگر این که رسیدگی به ضرر و زیان مستلزم تحقیقات بیشتری باشد که در این صورت دادگاه رأی کیفری را صادر و پس از آن به دعوای ضرر و زیان رسیدگی می‌نماید .

✓ هرگاه رأی قطعی کیفری مؤثر در ماهیت امر حقوقی باشد ، برای دادگاهی که به امر حقوقی یا ضرر و زیان رسیدگی می‌کند لازم‌الاتباع است .

✓ دادگاه در مواردی که حکم به رد عین – مثل یا قیمت مال صادر می‌کند **مکلف است** میزان و مشخصات آن را قید و در صورت تعدد محکومٌ علیه ، حدود مسؤولیت هر یک را مطابق مقررات مشخص کند .

تبصره : در صورتی که حکم به پرداخت قیمت مال صادر شود، قیمت زمان اجرای حکم ملاک است .

✓ سقوط دعوای عمومی موجب سقوط دعوای خصوصی نیست .

بنابراین هر گاه تعقیب امر کیفری به جهتی از جهات قانونی موقوف یا منتهی به صدور قرار منع تعقیب یا حکم برائت شود **دادگاه کیفری مکلف است** در صورتی که دعوای خصوصی در آن دادگاه مطرح شده باشد مبادرت به رسیدگی و صدور رأی نماید .

✓ هر گاه احراز مجرمیت متهم منوط به اثبات مسائلی باشد که رسیدگی به آنها در صلاحیت مرجع کیفری نیست و در صلاحیت دادگاه حقوقی است با تعیین ذینفع و با **صدور قرار اناطه** تا هنگام صدور رأی قطعی از مرجع صالح (دادگاه حقوقی) ، تعقیب متهم معلق و پرونده به صورت موقت بایگانی می‌شود .

www.Ekhtebar.com

در این صورت هر گاه ذینفع ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ قرار اناطه **بدون عذر موجه** به دادگاه صالح رجوع نکند و گواهی آن را ارائه ندهد، مرجع کیفری به رسیدگی ادامه داده ، تصمیم مقتضی اتخاذ می‌کند .

تبصره ۱ : در مواردی که قرار اناطه توسط بازپرس صادر می‌شود **باید** ظرف ۳ روز به نظر دادستان برسد .

در صورتی که دادستان با این قرار موافق نباشد حل اختلاف طبق ماده ۲۷۱ قانون آیین دادرسی کیفری به عمل می‌آید .

تبصره ۲ : اموال منقول از شمول این ماده مستثنی هستند .

تبصره ۳ : مدتی که پرونده به صورت موقت بایگانی می‌شود جزء مواعد مرور زمان محسوب نمی‌شود .

❖ **کشف جرم و تحقیقات مقدماتی – دادسرا و حدود صلاحیت آن :**

- ✓ به منظور کشف جرم – تعقیب متهم – انجام تحقیقات – حفظ حقوق عمومی و اقامه دعوای لازم در این مورد – اجرای احکام کیفری – انجام امور حسبی و سایر وظایف قانونی در حوزه قضایی هر شهرستان و در معیت دادگاه‌های آن حوزه ، دادسرای عمومی و انقلاب و همچنین در معیت دادگاه‌های نظامی استان ، دادسرای نظامی تشکیل می‌شود .
- ✓ دادسرا به ریاست دادستان تشکیل می‌شود و به تعداد لازم معاون – دادیار – بازپرس و کارمند اداری دارد .
- ✓ در حوزه‌ی قضایی بخش **وظایف دادستان** بر عهده‌ی رئیس حوزه‌ی قضایی و در غیاب وی بر عهده‌ی دادرس علی‌البدل دادگاه است
- ✓ به **تشخیص رئیس قوه‌ی قضاییه** ، دادسراهای تخصصی از قبیل دادسرای جرایم کارکنان دولت ، جرایم امنیتی ، جرایم مربوط به امور پزشکی و دارویی ، رایانه‌ای ، اقتصادی و حقوق شهروندی زیر نظر دادسرای شهرستان تشکیل می‌شود .
- ✓ انجام وظایف دادسرا در مورد جرایمی که رسیدگی به آنها در صلاحیت دادگاهی غیر از دادگاه محل وقوع جرم است ، به عهده‌ی دادسرایی است که در معیت دادگاه صالح انجام وظیفه می‌کند مگر آنکه قانون به نحو دیگری مقرر نماید .
- ✓ **دادستان شهرستان مرکز استان** بر اقدامات دادستان‌ها، مقامات قضایی دادسرای شهرستان‌های آن استان و افرادی که وظایف دادستان را در دادگاه بخش بر عهده دارند از حیث این وظایف و نیز حسن اجرای آرای کیفری ، نظارت می‌کند و تعلیمات لازم را ارائه می‌نماید .

www.Ekhtebar.com

❖ **ضابطان دادگستری و تکالیف آنان :**

✓ ضابطان دادگستری مأمورانی هستند که تحت نظارت و تعلیمات دادستان در کشف جرم ، حفظ آثار و علائم و جمع آوری ادله وقوع جرم ، شناسایی ، یافتن و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم ، تحقیقات مقدماتی ، ابلاغ اوراق و اجرای تصمیمات قضایی به موجب قانون اقدام می‌کنند .

✓ ضابطان دادگستری عبارتند از :

الف. ضابطان عام شامل فرماندهان ، افسران و درجه داران آموزش دیده‌ی نیروی انتظامی

ب. ضابطان خاص شامل مقامات و مأمورانی که به موجب قوانین خاص در حدود وظایف محول شده ضابط دادگستری محسوب می‌شوند از قبیل رؤسا ، معاونان و مأموران زندان نسبت به امور مربوط به زندانیان – مأموران وزارت اطلاعات – مأموران نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران و همچنین سایر نیروهای مسلح در مواردی که **به موجب قانون** تمام یا برخی از وظایف ضابطان به آنها محول شود ضابط محسوب می شوند .

تبصره : کارکنان وظیفه ، ضابط دادگستری محسوب نمی‌شوند اما تحت نظارت ضابطان مربوط در این مورد انجام وظیفه می‌کنند و مسؤولیت اقدامات انجام شده در این رابطه با ضابطان است .

این مسؤولیت نافی مسؤولیت کارکنان وظیفه نیست. (یعنی کارکنان وظیفه در حدود تقصیر خود مسؤول هستند)

✓ احراز عنوان ضابط دادگستری علاوه بر وثاقت و مورد اطمینان بودن ، منوط به فراگیری مهارت‌های لازم با گذراندن دوره‌های آموزشی زیر نظر مرجع قضایی مربوطه و تحصیل کارت ویژه ضابطان دادگستری است .

تحقیقات و اقدامات صورت گرفته از سوی اشخاص فاقد این کارت ، ممنوع و از نظر قانونی بدون اعتبار است .

تبصره : دادستان مکلف است به طور مستمر دوره‌های آموزشی حین خدمت را جهت کسب مهارتهای لازم و ایفاء وظایف قانونی برای ضابطان دادگستری برگزار نماید .

✓ به منظور حسن اجرای وظایف ضابطان در مورد اطفال و نوجوانان ، پلیس ویژه‌ی اطفال و نوجوانان در نیروی انتظامی تشکیل می‌شود .

✓ ریاست و نظارت بر ضابطان دادگستری از حیث وظایفی که به عنوان ضابط به عهده دارند با دادستان است .

سایر مقامات قضایی نیز در اموری که به ضابطان ارجاع می‌دهند حق نظارت دارند .

www.Ekhtebar.com

- ✓ ارجاع امر از سوی مقام قضایی به مأموران یا مقاماتی که حسب قانون ، ضابط تلقی نمی‌شوند موجب محکومیت انتظامی تا درجه ۴ است .
- ✓ دادستان به منظور نظارت بر حسن اجرای وظایف مربوط به ضابطان ، واحدهای مربوط را حداقل هر دو ماه یک بار مورد بازرسی قرار می‌دهد و در هر مورد مراتب را در دفتر مخصوصی که به این منظور تهیه می‌شود قید و دستورات لازم را صادر می‌کند .
- ✓ دستورات مقام قضایی به ضابطان دادگستری به صورت کتبی – صریح و با قید مهلت صادر می‌شود .

در موارد فوری که صدور دستور کتبی مقدور نیست ، دستور به صورت شفاهی صادر می‌شود و ضابط دادگستری باید ضمن انجام دستورات و درج مراتب و اقدامات معموله در صورتمجلس ، در اسرع وقت و حداکثر ظرف ۲۴ ساعت آن را به امضای مقام قضایی برساند .

- ✓ ضابطان دادگستری مکلفند در اسرع وقت و در مدتی که دادستان یا مقام قضایی مربوط تعیین می‌کند، نسبت به انجام دستورات و تکمیل پرونده اقدام نمایند .

تبصره : چنانچه اجرای دستور یا تکمیل پرونده میسر نشود ، ضابطان باید در پایان مهلت تعیین شده ، گزارش آن را با ذکر علت برای دادستان یا مقام قضایی مربوطه ارسال کنند .

- ✓ گزارش ضابطان در صورتی معتبر است که بر خلاف اوضاع و احوال و قرائن مسلّم قضیه نباشد و براساس ضوابط ومقررات قانونی تهیه و تنظیم شده باشد (در غیر این صورت از سوی مراجع قضایی قابل استناد نیست)
- ✓ ضابطان دادگستری موظفند شکایت کتبی یا شفاهی را **همه وقت** قبول نمایند .

شکایت شفاهی در صورتمجلس قید و به امضای شاکی می‌رسد .

اگر شاکی نتواند امضاء کند یا سواد نداشته باشد مراتب در صورتمجلس قید و انطباق شکایت شفاهی با مندرجات صورتمجلس تصدیق می‌شود .

ضابطان دادگستری مکلفند پس از دریافت شکایت به شاکی رسید تحویل دهند و به فوریت پرونده را نزد دادستان ارسال کنند.

www.Ekhtebar.com

- ✓ ضابطان دادگستری مکلفند شاکی را از حق درخواست جبران خسارت و بهره‌مندی از خدمات مشاوره‌ای موجود و سایر معاضدت های حقوقی آگاه سازند .
- ✓ ضابطان دادگستری مکلفند اظهارات شاکی در مورد ضرر و زیان وارد شده را در گزارش خود به مراجع قضایی ذکر کنند .
- ✓ افشاء اطلاعات مربوط به هویت و محل اقامت بزه‌دیده – شهود – مطلعان و سایر اشخاص مرتبط با پرونده توسط ضابطان دادگستری جزء در مواردی که قانون معین می‌کند ممنوع است .
- ✓ ضابطان دادگستری اختیار اخذ تأمین از متهم را ندارند و مقامات قضایی نیز نمی‌توانند اخذ تأمین را به آنان محول کنند. در هر صورت هر گاه أخذ تأمین از متهم ضرورت داشته باشد تنها توسط مقامات قضایی، مطابق مقررات این قانون اقدام می‌شود .
- ✓ بازجویی و تحقیقات از زنان و افراد نابالغ در صورت امکان باید توسط ضابطان آموزش دیده‌ی زن و با رعایت موازین شرعی انجام شود .
- ✓ هر گاه قرائن و امارات مربوط به وقوع جرم مورد تردید است یا اطلاعات ضابطان دادگستری از منابع موثق نیست آنان باید پیش از اطلاع به دادستان ، بدون داشتن حق تفتیش و بازرسی یا احضار و جلب اشخاص ، تحقیقات لازم را به عمل آورند و نتیجه‌ی آن را به دادستان گزارش دهند .

دادستان با توجه به این گزارش ، دستور تکمیل تحقیقات را صادر و یا تصمیم قضایی مناسب را اتخاذ می‌کند .

- ✓ ضابطان دادگستری به محض اطلاع از وقوع جرم ، در جرائم غیر مشهود مراتب را برای کسب تکلیف و اخذ دستورات لازم به دادستان اعلام می‌کنند و دادستان نیز پس از بررسی لازم ، دستور ادامه‌ی تحقیقات را صادر و یا تصمیم قضایی مناسب اتخاذ می‌کند .

ضابطان دادگستری درباره‌ی جرائم مشهود ، تمام اقدامات لازم را به منظور حفظ آلات ، ادوات ، آثار و علائم و ادله‌ی وقوع جرم و جلوگیری از فرار یا مخفی شدن متهم و یا تبانی به عمل می‌آورند ، تحقیقات لازم را انجام می‌دهند و بلافاصله نتایج و مدارک به دست آمده را به اطلاع دادستان می‌رسانند .

همچنین چنانچه شاهد یا مطلعی در صحنه‌ی وقوع جرم حضور داشته باشد مشخصات ایشان را اخذ و در پرونده درج می‌کنند .

www.Ekhtebar.com

ضابطان دادگستری در اجرای این ماده و قسمت آخر ماده‌ی ۴۶ ق.آ.د.ک **تنها** در صورتی **می‌توانند** متهم را بازداشت کنند که قراین و امارات قوی بر ارتکاب جرم مشهود توسط وی وجود داشته باشد .

✓ جرم در موارد زیر مشهود است :

الف: در مرئی و منظر ضابطان دادگستری واقع شود یا مأموران یاد شده بلافاصله در محل وقوع جرم حضور یابند و یا آثار جرم را بلافاصله پس از وقوع مشاهده کنند .

ب: بزه‌دیده یا دو نفر یا بیشتر که ناظر وقوع جرم بوده‌اند حین وقوع جرم یا بلافاصله پس از آن ، شخص معینی را به عنوان مرتکب معرفی کنند .

پ: بلافاصله پس از وقوع جرم علائم و آثار واضح یا اسباب و ادله جرم در تصرف متهم یافت و یا تعلق اسباب و ادله یاد شده به متهم محرز شود .

ت: متهم بلافاصله پس از وقوع جرم قصد فرار داشته یا درحال فرار باشد یا بلافاصله پس از وقوع جرم دستگیر شود .

ث: جرم در منزل یا محل سکنای افراد اتفاق افتاده یا در حال وقوع باشد و شخص ساکن در همان حال یا بلافاصله پس از وقوع جرم ، ورود مأموران را به منزل یا محل سکنای خود درخواست کند .

ج: متهم بلافاصله پس از وقوع جرم، خود را معرفی کند و وقوع آن را خبر دهد .

چ: متهم ولگرد باشد و در آن محل نیز سوء شهرت داشته باشد .

تبصره ۱ : چنانچه جرائم موضوع بندهای (الف – ب – پ – ت) ماده ۳۰۲ ق.آ.د.ک به صورت مشهود واقع شود در **صورت عدم حضور ضابطان دادگستری** ، تمام شهروندان می‌توانند اقدامات لازم را برای جلوگیری از فرار مرتکب جرم و حفظ صحنه جرم به عمل آورند .

تبصره ۲ : ولگرد کسی است که مسکن و مأوای مشخص و وسیله‌ی معاش معلوم و شغل یا حرفه‌ی معینی ندارد .

✓ (ماده ۴۶ ق.آ.د.ک) : ضابطان دادگستری **مکلفند** نتیجه اقدامات خود را **فوری** به دادستان اطلاع دهند .

چنانچه دادستان اقدامات انجام شده را کافی نداند ، **می‌تواند** تکمیل آن را بخواهد در این صورت ، ضابطان باید طبق دستور دادستان تحقیقات و اقدامات قانونی را برای کشف جرم و تکمیل تحقیقات به عمل آورند اما نمی‌توانند متهم را تحت نظر نگه‌دارند .

www.Ekhtebar.com

چنانچه در جرائم مشهود، نگهداری متهم برای تکمیل تحقیقات ضروری باشد، ضابطان باید موضوع اتهام و ادله آن را بلافاصله و به طور کتبی به متهم ابلاغ و تفهیم کنند و مراتب را **فوری** برای اتخاذ تصمیم قانونی به اطلاع دادستان برسانند .

در هر حال، ضابطان نمی‌توانند **بیش از ۲۴ ساعت** متهم را تحت نظر قرار دهند .

- ✓ هر گاه فردی خارج از وقت اداری به علت هر یک از عناوین مجرمانه تحت نظر قرار گیرد ، باید حداکثر ظرف یک ساعت مراتب به دادستان یا قاضی کشیک اعلام شود .

دادستان یا قاضی کشیک نیز مکلف است ، موضوع را بررسی نماید و در صورت نیاز با حضور در محل تحت نظر قرار گرفتن متهم اقدام قانونی به عمل آورد .

- ✓ با شروع تحت نظر قرار گرفتن، متهم می‌تواند تقاضای حضور وکیل کند .

وکیل باید با رعایت و توجه به محرمانه بودن تحقیقات و مذاکرات، با شخص تحت نظر ملاقات نماید .

وکیل می‌تواند در پایان ملاقات با متهم که نباید بیش از یک ساعت باشد، ملاحظات کتبی خود را برای درج در پرونده ارائه دهد.

تبصره : اگر شخص به علت اتهام ارتکاب یکی از جرایم سازمان یافته و یا جرایم علیه تمنیت داخلی یا خارجی کشور – سرقت – مواد مخدر و روانگردان و یا جرایم موضوع بندهای (الف – ب – پ) ماده ۳۰۲ ق.آ.د.ک تحت نظر قرار گیرد تا یک هفته پس از شروع تحت نظر قرار گرفتن ، امکان ملاقات با وکیل را ندارد .

- ✓ (ماده ۴۹ ق.آ.د.ک) : به محض آن که متهم در تحت نظر قرار گرفت حداکثر ظرف یک ساعت ، مشخصات سجلی ، شغل ، نشانی و علت تحت نظر قرار گرفتن وی ، به هر طریق ممکن ، **به دادسرای محل** اعلام می‌شود .

دادستان هر شهرستان با درج مشخصات مزبور در دفتر مخصوص و رایانه ، با رعایت مقررات راجع به دادرسی الکترونیکی نظارت لازم را برای رعایت حقوق این افراد اعمال می‌نماید و فهرست کامل آنان را در پایان هر روز به رئیس کل دادگستری استان مربوط اعلام می کند تا به همان نحو ثبت شود . والدین – همسر – فرزندان – خواهر – برادر این اشخاص می‌توانند از طریق مراجع مزبور از تحت نظر بودن آنان اطلاع یابند . پاسخگویی به بستگان فوق درباره‌ی تحت نظر قرار گرفتن ، تا حدی که با حیثیت اجتماعی و خانوادگی اشخاص تحت نظر منافات نداشته باشد ضروری است .

www.Ekhtebar.com

- ✓ شخص تحت نظر می‌تواند به وسیله تلفن یا هر وسیله ممکن ، افراد خانواده یا آشنایان خود را از تحت نظر بودن آگاه کند و ضابطان نیز مکلفند مساعدت لازم را در این خصوص به عمل آورند مگر آن که بنا بر ضرورت تحقیقات تشخیص دهند که شخص تحت نظر نباید از چنین حقی استفاده کند .

  در این صورت باید مراتب را جهت اخذ دستور مقتضی به اطلاع مقام قضایی برسانند .

- ✓ بنا به درخواست شخص تحت نظر یا یکی از بستگان نزدیک وی ، یکی از پزشکان به تعیین دادستان از شخص تحت نظر معاینه به عمل می‌آورد .

  گواهی پزشک در پرونده ثبت و ضبط می‌شود .

- ✓ هر گاه متهم تحت نظر قرار گرفت ضابطان دادگستری مکلفند حقوق مندرج در این قانون در مورد شخص تحت نظر را به متهم تفهیم و به صورت مکتوب در اختیار وی قرار دهند و رسید دریافت و ضمیمه پرونده کنند .

- ✓ (ماده ۵۳ ق.آ.د.ک) : ضابطان دادگستری مکلفند اظهارات شخص تحت نظر – علت تحت نظر بودن – تاریخ و ساعت آغاز آن – مدت بازجویی –مدت استراحت بین دو بازجویی – تاریخ و ساعتی را که شخص نزد قاضی معرفی شده است را در صورتمجلس قید کنند و آن را به امضا یا اثر انگشت او برسانند .

  ضابطان همچنین مکلفند تاریخ و ساعت آغاز و پایان تحت نظر بودن را در دفتر خاصی ثبت و ضبط کنند .

  تبصره : در این ماده و نیز در سایر مواد مقرر در این قانون که اخذ امضا و یا اثر انگشت شخص پیش بینی شده است اثر انگشت در صورتی دارای اعتبار است که شخص قادر به امضا نباشد .

- ✓ ضابطان دادگستری پس از حضور دادستان یا بازپرس در صحنه جرم ، تحقیقاتی را که انجام داده‌اند به آنان تسلیم می‌کنند و دیگر حق مداخله ندارند مگر آنکه انجام دستور و مأموریت دیگری از سوی مقام قضایی به آنها ارجاع شود .

- ✓ ورود به منازل – اماکن تعطیل و بسته و تفتیش آنها و بازرسی اشخاص و اشیاء در جرائم غیرمشهود **باید** با اجازه موردی مقام قضایی باشد، **هر چند مقام قضایی اجرای تحقیقات را به طور کلی به ضابط ارجاع کرده باشد .**

- ✓ ضابطان دادگستری مکلفند طبق مجوز صادر شده عمل نمایند و از بازرسی اشخاص و اشیا و مکانهای غیر مرتبط با موضوع خودداری کنند .

www.Ekhtebar.com

- ✓ چنانچه ضابطان دادگستری در هنگام بازرسی محل ، ادله – اسباب و آثار جرم دیگری را که تهدید کننده‌ی امنیت و آسایش عمومی جامعه باشد مشاهده کنند ضمن حفظ ادله و تنظیم صورتمجلس ، بلافاصله مراتب را به مرجع قضایی صالح گزارش و وفق دستور وی عمل می‌کنند .
- ✓ ضابطان دادگستری باید به هنگام ورود به منازل – اماکن تعطیل و بسته ، ضمن ارائه اوراق هویت ضابط بودن خود ، اصل دستور قضایی را به متصرف محل نشان دهند و مراتب را در صورتمجلس قید نمایند و به امضای شخص یا اشخاص حاضر برسانند .

در صورتی که این اشخاص از رؤیت امتناع کنند ، مراتب در صورتمجلس قید می‌شود و ضابطان بازرسی را انجام می‌دهند .

- ✓ ضابطان دادگستری مکلفند اوراق بازجویی و سایر مدارک پرونده را شماره‌گذاری نمایند و در صورتمجلسی که برای مقام قضایی ارسال می‌کنند تعداد کل اوراق پرونده را مشخص کنند .

تبصره : رعایت مفاد ماده فوق در خصوص شماره گذاری اوراق پرونده توسط مدیر دفتر در دادسرا و دادگاه‌ها الزامی است و تخلف از آن، موجب محکومیت به سه ماه تا یک سال انفصال از خدمات دولتی است .

- ✓ در بازجویی‌ها اجبار یا اکراه متهم – استفاده از کلمات موهن – طرح سؤالات تلقینی یا اغفال‌کننده و سؤالات خارج از موضوع اتهام ممنوع است و اظهارات متهم در پاسخ به چنین سؤالاتی و همچنین اظهاراتی که ناشی از اجبار یا اکراه است معتبر نیست .

تاریخ – زمان – طول مدت بازجویی باید در اوراق صورتمجلس قید شود و به امضا یا اثر انگشت متهم برسد .

- ✓ تمام اقدامات ضابطان دادگستری در انجام تحقیقات باید مطابق ترتیبات و قواعدی باشد که برای تحقیقات مقدماتی مقرر است .
- ✓ تحمیل هزینه‌های ناشی از انجام وظایف ضابطان نسبت به کشف جرم – حفظ آثار و علائم – جمع آوری ادله وقوع جرم – شناسایی و یافتن و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم – دستگیری متهم – حمایت از بزه‌دیده و خانواده‌ی او در برابر تهدیدات – ابلاغ اوراق – اجرای تصمیمات قضایی تحت هر عنوان بر بزه‌دیده ممنوع است .
- ✓ تخلف از مقررات مواد (۳۰ – ۳۴ – ۳۵ – ۳۷ – ۳۸ – ۳۹ – ۴۰ – ۴۱ – ۴۲ – ۴۹ – ۵۱ – ۵۲ – ۵۳ – ۵۵ – ۵۹ – ۱۴۱) این قانون توسط ضابطان، موجب محکومیت به سه ماه تا یک سال انفصال ازخدمات دولتی است

www.Ekhtebar.com

❖ **وظایف و اختیارات دادستان :**

✓ جهات قانونی برای شروع به تعقیب به شرح زیر است :

الف. شکایت شاکی یا مدعی خصوصی

ب. اعلام و اخبار ضابطان دادگستری ، مقامات رسمی یا اشخاص موثق و مطمئن

پ. وقوع جرم مشهود ، هر گاه دادستان یا بازپرس ناظر وقوع آن باشند

ت. اظهار و اقرار متهم

ث. اطلاع دادستان از وقوع جرم به طرق قانونی دیگر

✓ هر گاه کسی اعلام کند که خود ناظر وقوع جرمی بوده و جرم مذکور از **جرائم غیر قابل گذشت** باشد، در صورتی که قرائن و اماراتی مبتنی بر نادرستی اظهارات وی وجود نداشته باشد این اظهار برای شروع به تعقیب کافی است، هر چند قرائن و امارات دیگری برای تعقیب موجود نباشد .

اما اگر اعلام کننده شاهد قضیه نبوده ، به صرف اعلام نمی‌توان شروع به تعقیب کرد مگر این که دلیلی بر صحت ادعا وجود داشته باشد یا جرم از جرایم علیه امنیت داخلی یا خارجی باشد .

✓ سازمان‌های مردم نهادی که اساسنامه‌ی آنها در باره‌ی حمایت از اطفال و نوجوانان - زنان - اشخاص بیمار و ناتوان جسمی یا ذهنی- محیط زیست - منابع طبیعی - میراث فرهنگی - بهداشت عمومی و حمایت از حقوق شهروندی است میتوانند نسبت به جرائم ارتکابی در زمینه های فوق اعلام جرم کنند و در تمام مراحل دادرسی جهت اقامه دلیل شرکت و نسبت به آرای مراجع قضایی اعتراض کنند .

تبصره ۱ : در صورتیکه جرم واقع شده دارای بزه‌دیده‌ی خاص باشد کسب رضایت وی جهت اقدام مطابق این ماده ضروری است .

چنانچه بزه دیده طفل - مجنون و یا در جرایم مالی سفیه باشد، رضایت ولی یا سرپرست قانونی او اخذ می‌شود .

اگر ولی یا سرپرست قانونی خود مرتکب جرم شده باشد، سازمانهای مذکور با اخذ رضایت قیّم اتفاقی یا تأیید دادستان، اقدامات لازم را انجام می‌دهند .

www.Ekhtebar.com

تبصره ۲ : ضابطان دادگستری و مقامات قضایی مکلفند بزه دیدگان جرائم موضوع این ماده را از کمک سازمانهای مردم مربوط آگاه کنند .

- ✓ گزارش‌ها و نامه‌هایی که هویت گزارش‌دهندگان و نویسندگان آنها مشخص نیست نمی‌تواند مبنای شروع به تعقیب قرار گیرد مگر آن که دلالت بر وقوع امر مهمی کند که موجب اخلال در نظم و امنیت عمومی است یا همراه قرائنی باشد که به نظر دادستان برای شروع به تعقیب کفایت می‌کند .
- ✓ شاکی یا مدعی خصوصی می‌تواند شخصاً یا توسط وکیل شکایت کند .

تبصره : قوه قضاییه مکلف است اوراق متحدالشکل مشتمل بر موارد مذکور در قانون را تهیه کند و در اختیار مراجعان قراردهد تا در تنظیم شکواییه مورد استفاده قرار گیرد .

عدم استفاده از اوراق مزبور مانع استماع شکایت نیست .

- ✓ دادستان مکلف است شکایت کتبی و شفاهی را **همه وقت** قبول کنند .

شکایت شفاهی در صورتمجلس قید و به امضا یا اثر انگشت شاکی می‌رسد .

هر گاه شاکی سواد نداشته باشد مراتب در صورتمجلس قید و انطباق شکایت با مندرجات صورتمجلس تصدیق می‌شود .

- ✓ در مواردی که تعقیب کیفری منوط به شکایت شاکی است و بزه دیده محجور می‌باشد و ولی یا قیّم نداشته یا به آنها دسترسی نباشد و نصب قیّم نیز موجب فوت وقت یا توجه ضرر به محجور شود تا حضور و مداخله ولی یا قیّم یا نصب قیّم و همچنین در صورتی که ولی یا قیّم خود مرتکب جرم شده یا مداخله در آن داشته باشد **دادستان** شخصی را به عنوان قیّم موقت تعیین و یا خود امر کیفری را تعقیب می‌کند و اقدامات ضروری را برای حفظ و جمع‌آوری ادله‌ی جرم و جلوگیری از فرار متهم به عمل می‌آورد .

این حکم در مواردی که بزه دیده، ولیّ و یا قیّم او به علتی از قبیل بیهوشی قادر به شکایت نباشند نیز جاری است .

تبصره : در خصوص شخص سفیه فقط در دعاوی کیفری که جنبه مالی دارد رعایت ترتیب مذکور در این ماده الزامی است و در غیر موارد مالی ، شخص سفیه می‌تواند شخصا طرح شکایت نماید .

- ✓ در مواردی که تعقیب کیفری منوط به شکایت شاکی است اگر بزه‌دیده صغیر یا مجنون باشد و ولی قهری یا سرپرست قانونی وی با وجود مصلحت مولی علیه اقدام به شکایت نکند دادستان موضوع را تعقیب می‌کند .

www.Ekhtebar.com

همچنین در مورد بزه‌دیدگانی که به علتی از قبیل معلولیت جسمی یا ذهنی یا کهولت سن، ناتوان از اقامه دعوا هستند دادستان موضوع را با جلب موافقت آنان تعقیب می‌کند .

در این صورت موقوف شدن تعقیب در خصوص افراد محجور یا اجرای حکم نیز منوط به موافقت دادستان است .

- ✓ هر گاه مقامات و اشخاص رسمی از وقوع یکی از جرائم غیرقابل گذشت در حوزه کاری خود مطلع شوند ، **مکلفند** موضوع را فوری به دادستان اطلاع دهند .
- ✓ دادستان در اموری که به بازپرس ارجاع می‌شود، حق نظارت و ارائه تعلیمات لازم را دارد .
- ✓ دادستان می‌تواند در تحقیقات مقدماتی حضور یابد و بر نحوه‌ی انجام آن نظارت کند اما نمی‌تواند جریان تحقیقات را متوقف سازد .
- ✓ نظارت بر تحقیقات به عهده دادستانی است که تحقیقات در حوزه او به عمل می‌آید هر چند راجع به امری باشد که خارج از آن حوزه اتفاق افتاده است .
- ✓ دادستان پیش از این که تحقیق در جرمی را از بازپرس بخواهد یا جریان تحقیقات را به طور کلی به بازپرس واگذار کند می‌تواند اجرای برخی تحقیقات و اقدامات لازم را از بازپرس تقاضا کند .

در این صورت بازپرس مکلف است فقط تحقیق یا اقدام مورد تقاضای دادستان را انجام دهد و نتیجه را نزد وی ارسال کند.

- ✓ در صورت **مشهود بودن جرائم** موضوع بندهای (الف – ب – پ – ت) این قانون، تا پیش از حضور و مداخله بازپرس ، دادستان برای حفظ آثار و علائم – جمع‌آوری ادله‌ی وقوع جرم و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم اقدامات لازم را به عمل می‌آورد .
- ✓ در مورد جرائم مشهود که رسیدگی به آنها از صلاحیت دادگاه محل خارج است **دادستان مکلف است** تمام اقدامات لازم را برای جلوگیری از امحای آثار جرم و فرار و مخفی شدن متهم انجام دهد و هر تحقیقی را که برای کشف جرم لازم بداند به عمل آورد و نتیجه‌ی اقدامات خود را فوری به مرجع قضایی صالح ارسال کند .
- ✓ در جرائم قابل گذشت ، **شاکی** میتواند **تا قبل از صدور کیفرخواست** درخواست ترک تعقیب کند .

در این صورت دادستان قرار ترک تعقیب صادر می‌کند .

شاکی می‌تواند تعقیب مجدد متهم را **فقط برای یک بار** تا یک سال از تاریخ صدور قرار ترک تعقیب درخواست کند .

www.Ekhtebar.com

✓ در جرائم تعزیری درجه ۷ و ۸ چنانچه شاکی وجود نداشته یا گذشت کرده باشد در صورت فقدان سابقه محکومیت مؤثر کیفری **دادستان می‌تواند** پس از تفهیم اتهام با ملاحظه‌ی وضع اجتماعی و سوابق متهم و اوضاع و احوالی که موجب وقوع جرم شده است و در صورت ضرورت با اخذ التزام کتبی از متهم برای رعایت مقررات قانونی **فقط یک بار** از تعقیب متهم خودداری و قرار بایگانی پرونده را صادر کند .

این قرار ظرف ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ قابل اعتراض در دادگاه صالح است .

✓ (ماده ۸۱ ق.آ.د.ک) : در جرائم تعزیری درجه ۶ و ۷ و ۸ که مجازات آنها قابل تعلیق است چنانچه :

شاکی وجود نداشته یا گذشت کرده یا خسارت وارد شده جبران گردیده باشد و یا با موافقت بزه دیده ترتیب پرداخت آن در مدت مشخصی داده شود و متهم نیز فاقد سابقه‌ی محکومیت مؤثر کیفری باشد

دادستان می‌تواند پس از اخذ موافقت متهم و در صورت ضرورت با اخذ تأمین متناسب تعقیب وی را از ۶ ماه تا ۲ سال معلق کند .

در این صورت دادستان متهم را حسب مورد مکلف به اجرای برخی از دستورات زیر می‌کند :

الف. ارائه خدمات به بزه‌دیده در جهت رفع یا کاهش آثار زیان بار مادی یا معنوی ناشی از جرم با رضایت بزه‌دیده

ب. ترک اعتیاد از طریق مراجعه به پزشک – درمانگاه – بیمارستان و یا به هر طریق دیگر حداکثر ظرف ۶ ماه

پ. خودداری از اشتغال به کار یا حرفه معین، حداکثر به مدت یک سال

ت. خودداری از رفت و آمد به محل یا مکان معین، حداکثر به مدت یک سال

ث. معرفی خود در زمانهای معین به شخص یا مقامی که دادستان تعیین می‌کند ، حداکثر به مدت یک سال

ج. انجام دادن کار در ایام یا ساعات معین در مؤسسات عمومی یا عام‌المنفعه‌ای که دادستان معین می‌کند، حداکثر به مدت یک سال

چ. شرکت در کلاسها یا جلسات آموزشی – فرهنگی و حرفه‌ای در ایام و ساعات معین حداکثر به مدت یک سال

ح. عدم اقدام به رانندگی با وسایل نقلیه موتوری و تحویل دادن گواهینامه، حداکثر به مدت یک سال

خ. عدم حمل سلاح دارای مجوز یا استفاده از آن ، حداکثر به مدت یک سال

د. عدم ارتباط و ملاقات با شرکای جرم و بزه‌دیده که توسط دادستان تعیین می‌شود ، برای مدت معین

www.Ekhtebar.com

ذ. ممنوعیت خروج از کشور و تحویل دادن گذرنامه با اعلام مراتب به مراجع مربوط ، حداکثر به مدت ۶ ماه

تبصره ۱ : در صورتی که متهم **در مدت تعلیق** به اتهام یکی از جرایم مستوجب حد - قصاص یا تعزیر درجه ۷ و بالاتر مورد تعقیب قرار گیرد و تعقیب وی منتهی به صدور کیفر خواست گردد و یا دستورات مقام قضایی را اجرا نکند، قرار تعلیق لغو و با رعایت مقررات مربوط به تعدد، تعقیب به عمل می‌آید و مدتی که تعقیب معلق بوده است جزء مدت مرور زمان محسوب نمی‌شود .

چنانچه متهم از اتهام دوم تبرئه گردد دادگاه قرار تعلیق را ابقاء می‌کند .

مرجع صادرکننده‌ی قرار مکلف است به مفاد این تبصره در قرار صادر شده تصریح کند .

تبصره ۲ : قرار تعلیق تعقیب ظرف ۱۰ روز پس از ابلاغ قابل اعتراض در دادگاه صالح است .

تبصره ۳ : هر گاه در مدت قرار تعلیق تعقیب معلوم شود که متهم دارای سابقه محکومیت کیفری مؤثر است، قرار مزبور بلافاصله به وسیله مرجع صادر کننده‌ی قرار لغو و تعقیب از سر گرفته می‌شود .

مدتی که تعقیب معلق بوده است، جزء مدت مرور زمان محسوب نمی‌شود .

تبصره ۴ : بازپرس می‌تواند در صورت وجود شرایط قانونی اعمال مقررات این ماده را از دادستان درخواست کند .

تبصره ۵ : در مواردی که پرونده به طور مستقیم در دادگاه مطرح می‌شود ، دادگاه می‌تواند مقررات این ماده را اعمال کند .

تبصره ۶ : قرار تعلیق تعقیب در دفتر مخصوصی در واحد سجل کیفری ثبت می‌شود و در صورتی که متهم در مدت مقرر ترتیبات مندرج در قرار را رعایت ننماید تعلیق لغو می‌گردد .

✓ در جرائم تعزیری درجه ۶ و ۷ و ۸ که مجازات آنها قابل تعلیق است مقام قضایی می‌تواند به درخواست متهم و موافقت بزه دیده یا مدعی خصوصی و با اخذ تأمین متناسب **حداکثر ۲ ماه مهلت به متهم بدهد** تا برای تحصیل گذشت شاکی یا جبران خسارت ناشی از جرم اقدام کند .

همچنین مقام قضایی می‌تواند برای حصول سازش بین طرفین موضوع را با توافق آنها به شورای حل اختلاف یا شخص یا مؤسسه‌ای جهت میانجی گری ارجاع دهد .

www.Ekhtebar.com

مدت میانجی گری بیش از سه ماه نیست .

مهلت‌های مذکور در این ماده در صورت اقتضا فقط برای یک بار و به میزان مذکور قابل تمدید است .

اگر شاکی گذشت کند و موضوع از جرائم قابل گذشت باشد، تعقیب موقوف می‌شود .

در سایر موارد اگر شاکی گذشت کند یا خسارت او جبران شود و یا راجع به پرداخت آن توافق حاصل شود و متهم فاقد سابقه محکومیت مؤثر کیفری باشد مقام قضایی می‌تواند پس از اخذ موافقت متهم تعقیب وی را از ۶ ماه تا ۲ سال معلق کند .

در این صورت مقام قضایی متهم را با رعایت تبصره های ماده ۸۱ این قانون حسب مورد مکلف به اجرای برخی دستورات موضوع ماده مذکور می‌کند .

همچنین در صورت عدم اجرای تعهدات مورد توافق از سوی متهم بدون عذر موجه بنا به درخواست شاکی یا مدعی خصوصی ، قرار تعلیق تعقیب را لغو و تعقیب را ادامه می‌دهد .

تبصره : بازپرس می‌تواند تعلیق تعقیب یا ارجاع به میانجیگری را از دادستان تقاضا نماید .

- ✓ نتیجه میانجیگری به صورت مشروح و با ذکر ادله‌ی آن طی صورتمجلسی که به امضای میانجیگر و طرفین می‌رسد جهت بررسی و تأیید و اقدامات بعدی حسب مورد نزد مقام قضایی مربوطه ارسال می‌شود .

در صورت حصول توافق ، ذکر تعهدات طرفین و چگونگی انجام آنها در صورتمجلس الزامی است .

- ✓ در مواردی که دیه باید از بیت‌المال پرداخت شود پس از اتخاذ تصمیم قانونی راجع به سایر جهات پرونده به دستور دادستان برای صدور حکم مقتضی به دادگاه ارسال می‌شود .
- ✓ در غیر جرائم موضوع ماده ۳۰۲ این قانون چنانچه متهم و شاکی حاضر باشند یا متهم حاضر و شاکی وجود نداشته یا گذشت کرده باشد و تحقیقات مقدماتی هم کامل باشد دادستان می‌تواند رأسا یا به درخواست بازپرس با اعزام متهم به دادگاه و در صورت حضور شاکی به همراه او دعوای کیفری را بلافاصله بدون صدور کیفرخواست به صورت شفاهی مطرح کند .

در این مورد دادگاه بدون تأخیر تشکیل جلسه می‌دهد و به متهم تفهیم می‌کند که حق دارد برای تعیین وکیل و تدارک دفاع مهلت بخواهد که در صورت درخواست متهم حداقل ۳ روز به او مهلت داده می‌شود .

www.Ekhtebar.com

تفهیم این موضوع و پاسخ متهم باید در صورتمجلس دادگاه قید شود .

هر گاه متهم از این حق استفاده نکند دادگاه در همان جلسه رسیدگی و رأی صادر می‌کند و اگر ضمن رسیدگی انجام تحقیقاتی را لازم بداند آنها را انجام و یا دستور تکمیل تحقیقات را به دادستان یا ضابطان دادگستری می‌دهد .

اخذ تأمین متناسب از متهم با دادگاه است .

شاکی در صورت مطالبه‌ی ضرر و زیان می‌تواند حداکثر ظرف ۵ روز دادخواست خود را تقدیم کند و دادگاه می‌تواند فارغ از امر کیفری به دعوای ضرر و زیان رسیدگی و رأی مقتضی صادر نماید .

- ✓ هر گاه مأموران پست بر مبنای قرائن و امارات **احتمال قوی دهند** که بسته‌ی پستی حاوی مواد مخدر – سمی – میکروبی خطرناک – مواد منفجره – اسلحه گرم – اقلام امنیتی مطابق فهرست اعلامی از سوی مراجع ذی‌صلاح به پست و یا سایر آلات و ادوات جرم است محموله‌ی پستی با تنظیم صورتمجلس توقیف می‌شود و موضوع فوری به اطلاع دادستان می‌رسد .

دادستان پس از اخذ نظر مراجع ذی‌صلاح و بررسی در صورت منتفی بودن احتمال بلافاصله دستور استرداد یا ارسال بسته پستی را صادر می‌کند .

- ✓ در اموری که از طرف دادستان به معاون دادستان یا دادیار ارجاع می‌شود آنها در امور محوله تمام وظایف و اختیارات دادستان را دارند و تحت تعلیمات و نظارت او انجام وظیفه می‌کنند .

در غیاب دادستان و معاون او دادیاری که سابقه‌ی قضایی بیشتری دارد و در صورت تساوی دادیاری که سن بیشتری دارد جانشین دادستان می‌شود .

- ✓ (نکات مهم) در حوزه قضایی بخش وظایف دادستان بر عهده رئیس حوزه قضایی و در غیاب وی بر عهده دادرس علی البدل دادگاه است ولی در هر حال صدور کیفرخواست با دادستان حوزه‌ی قضایی است .

دادستان شهرستان مرکز استان بر اقدامات دادستانها، مقامات قضایی دادسرای شهرستان های آن استان و افرادی که وظیفه دادستان را در دادگاه بخش بر عهده دارند، از حیث این وظایف و نیز حسن اجرای آرا کیفری، نظارت داشته، تعلیمات لازم را ارائه خواهد نمود .

www.Ekhtebar.com

❖ **وظایف و اختیارات بازپرس و حدود آن :**

✓ شروع به تحقیقات مقدماتی از سوی بازپرس منوط به ارجاع دادستان است .

چنانچه بازپرس ناظر وقوع جرم باشد تحقیقات را شروع کرده و مراتب را فوری به اطلاع دادستان می‌رساند و در صورت ارجاع دادستان، تحقیقات را ادامه می‌دهد .

✓ **تحقیقات مقدماتی** مجموعه اقدامات قانونی است که از سوی بازپرس یا دیگر مقامات قضایی برای حفظ آثار و علائم و جمع آوری ادله‌ی وقوع جرم ، شناسایی ، یافتن و جلوگیری از فرار یا مخفی شدن متهم انجام می‌شود .

✓ تحقیقات مقدماتی به صورت محرمانه صورت می‌گیرد مگر در مواردی که قانون به نحو دیگری مقرر نماید .

کلیه‌ی اشخاصی که در جریان تحقیقات مقدماتی حضور دارند موظف به حفظ اسرار هستند .

در صورت تخلف به مجازات جرم افشاء اسرار شغلی و حرفه‌ای محکوم می‌شوند .

✓ تحقیقات مقدماتی تمام جرائم بر عهده بازپرس است .

در غیر جرائم موضوع ماده ۳۰۲ این قانون در صورت نبودن بازپرس ، دادستان نیز دارای تمام وظایف و اختیاراتی است که برای بازپرس تعیین شده است .

در این حالت چنانچه دادستان انجام تحقیقات مقدماتی را به دادیار ارجاع دهد قرارهای نهایی دادیار و همچنین قرار تأمین منتهی به بازداشت متهم باید در همان روز صدور به نظر دادستان برسد و دادستان نیز مکلف است حداکثر ظرف ۲۴ ساعت در این خصوص اظهار نظر کند .

تبصره : در صورت عدم حضور بازپرس یا معذور بودن وی از انجام وظیفه و عدم دسترسی به بازپرس دیگر در آن دادسرا در جرائم موضوع ماده ۳۰۲ این قانون ، دادرس دادگاه **به تقاضای دادستان** و **تعیین رئیس حوزه قضایی** ، وظیفه بازپرس را فقط تا زمان باقی بودن وضعیت مذکور انجام می‌دهد .

✓ بازپرس باید در کمال بی‌طرفی و در حدود اختیارات قانونی ، تحقیقات را انجام دهد و در کشف اوضاع و احوالی که به نفع یا ضرر متهم است فرق نگذارد .

✓ تحقیقات مقدماتی باید به سرعت و به نحو مستمر انجام شود و ایام تعطیل مانع انجام آن نیست .

www.Ekhtebar.com

- ✓ (ماده ۹۵ ق.آ.د.ک) : بازپرس مکلف است برای جلوگیری از امحای آثار و علائم جرم ، اقدامات فوری را به عمل آورد و در تحصیل و جمع‌آوری ادله‌ی وقوع جرم تأخیر نکند .
- ✓ انتشار تصویر و سایر مشخصات مربوط به هویت متهم در کلیه‌ی مراحل تحقیقات مقدماتی توسط رسانه‌ها و مراجع انتظامی و قضایی ممنوع است .

مگر در مورد اشخاص زیر که تنها به درخواست بازپرس و موافقت دادستان شهرستان انتشار تصویر و یا سایر مشخصات مربوط به هویت آنان مجاز است :

الف. متهمان به ارتکاب جرایم عمدی موضوع بندهای الف – ب – پ – ت ماده‌ی ۳۰۲ ق.آ.د.ک که متواری بوده و دلایل کافی برای توجه اتهام به آنان وجود داشته باشد و از طریق دیگری امکان دسترسی به آنان موجود نباشد به منظور شناسایی آنان و یا تکمیل ادله ، تصویر اصلی و یا تصویر به دست آمده از طریق چهره نگاری آنان منتشر می‌شود .

ب. متهمان دستگیر شده که به ارتکاب چند فقره جرم نسبت به اشخاص متعدد و نامعلومی نزد بازپرس اقرار کرده‌اند و تصویر آنان برای آگاهی بزه‌دیدگان و طرح شکایت و یا اقامه‌ی دعوای خصوصی توسط آنان منتشر می‌شود .

- ✓ بازپرس به منظور حمایت از بزه‌دیده – شاهد – مطلع – اعلام کننده ی جرم یا خانواده آنان و همچنین خانواده‌ی متهم در برابر تهدیدات در صورت ضرورت ، انجام برخی از اقدامات احتیاطی را به ضابطان دادگستری دستور می‌دهد .

ضابطان دادگستری مکلف به انجام دستورات و ارائه‌ی گزارش به بازپرس هستند .

- ✓ (ماده ۹۸ ق.آ.د.ک) : بازپرس باید شخصاً تحقیقات و اقدامات لازم را به منظور جمع‌آوری ادله‌ی وقوع جرم به عمل آورد ولی می‌تواند در غیر جرائم موضوع بندهای (الف – ب – پ – ت) ماده ۳۰۲ این قانون، تفتیش – تحقیق از شهود و مطلعان – جمع‌آوری اطلاعات و ادله‌ی وقوع جرم و یا هر اقدام قانونی دیگری را که برای کشف جرم لازم بداند، پس از دادن تعلیمات لازم به ضابطان دادگستری ارجاع دهد که در این صورت ضمن نظارت چنانچه تکمیل آنها را لازم بداند، تصمیم مقتضی اتخاذ می‌کند .
- ✓ هر گاه بازپرس ضمن تحقیق جرم دیگری را کشف کند که به جرم اول مربوط نباشد و بدون شکایت شاکی نیز قابل تعقیب باشد (یعنی جرم از جرایم غیر قابل گذشت یا جنبه‌ی عمومی باشد) اقدامات لازم را طبق قانون برای حفظ آثار

www.Ekhtebar.com

و علائم وقوع جرم و جلوگیری از فرار یا مخفی شدن متهم به عمل می‌آورد و **همزمان** مراتب را به دادستان اطلاع می‌دهد و در صورت ارجاع دادستان تحقیقات را ادامه می‌دهد .

تبصره : چنانچه جرم کشف شده از جرایمی باشد که با شکایت شاکی قابل تعقیب است مراتب در صورت امکان توسط دادستان به نحو مقتضی به اطلاع بزه‌دیده می‌رسد .

✓ شاکی می‌تواند در هنگام تحقیقات ، شهود خود را معرفی و ادله‌اش را اظهار کند و در تحقیقات حضور یابد .

صورتمجلس تحقیقات مقدماتی یا سایر اوراق پرونده را که با ضرورت کشف حقیقت منافات ندارد مطالعه کند و یا به هزینه‌ی خود از آنها تصویر یا رونوشت بگیرد .

تبصره ۱ : در صورت درخواست شاکی چنانچه بازپرس مطالعه یا دسترسی به تمام یا برخی از اوراق پرونده را منافی با ضرورت کشف حقیقت بداند با ذکر دلیل ، قرار عدم دسترسی به آنها را صادر می‌کند .

این قرار حضوری به شاکی ابلاغ می‌شود و ظرف ۳ روز قابل اعتراض در دادگاه صالح است .

دادگاه **مکلف** است در وقت فوق‌العاده به اعتراض رسیدگی و اتخاذ تصمیم کند. تصمیم دادگاه قطعی است .

تبصره ۲ : ارائه‌ی اسناد و مدارک طبقه بندی شده و اسناد حاوی مطالب مربوط به تحقیقات جرایم زیر به شاکی ممنوع است : (جرایم منافی عفت – جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی)

تبصره ۳ : شاکی باید از انتشار مطالب و مدارکی که انتشار آنها به موجب شرع یا قانون ممنوع است امتناع کند مگر در مقام احقاق حق خود در مراجع صالح .

✓ بازپرس مکلف است در مواردی که دسترسی به اطلاعات فردی بزه‌دیده از قبیل نام و نام خانوادگی ، نشانی و شماره تلفن، احتمال خطر و تهدید جدی علیه تمامیت جسمانی و حیثیت بزه‌دیده را به همراه داشته باشد تدابیر مقتضی را برای جلوگیری از دسترسی به این اطلاعات اتخاذ کند .

این امر در مرحله رسیدگی در دادگاه نیز به **تشخیص رئیس دادگاه** و **با رعایت مصالح بزه‌دیده** اعمال می‌شود .

✓ (ماده ۱۰۲ ق.آ.د.ک) : انجام هرگونه تعقیب و تحقیق در جرم زنا و لواط و سایر جرائم منافی عفت ممنوع است و پرسش از هیچ فردی در این خصوص مجاز نیست مگر در مواردی که جرم در مرئی و منظر عام واقع شود و یا دارای شاکی است که در این صورت تعقیب و تحقیق فقط در محدوده شکایت و یا اوضاع و احوال مشهود توسط **قاضی دادگاه** انجام می‌شود .

www.Ekhtebar.com

تبصره ۱ : در جرم زنا و لواط و سایر جرائم منافی عفت **هر گاه شاکی وجود نداشته باشد** و **متهم بدوا قصد اقرار داشته باشد** قاضی وی را توصیه به پوشاندن جرم و عدم اقرار می‌کند .

تبصره ۲ : قاضی مکلف است عواقب شهادت فاقد شرایط قانونی را به شاهدان تذکر دهد .

تبصره ۳ : در جرایم مذکور در این ماده اگر بزه‌دیده محجور باشد ولی یا سرپرست قانونی او حق طرح شکایت را دارد .

در مورد بزه‌دیده‌ی بالغی که سن او زیر ۱۸ سال است ولی یا سرپرست قانونی او نیز حق طرح شکایت را دارد .

- ✓ هر گاه در برابر مقام قضایی به هنگام انجام وظیفه مقاومتی شود او می‌تواند از قوای انتظامی و **در صورت ضرورت** از نیروهای نظامی استفاده کند. این قوا مکلف به انجام دستور مقام قضایی هستند .

در صورت عدم اجرای دستور مستنکف به مجازات مقرر قانونی محکوم می‌شود .

- ✓ (ماده ۱۰۴ ق.آ.د.ک) : بازپرس نمی‌تواند به عذر این که متهم معین نیست یا مخفی شده و یا دسترسی به او مشکل است تحقیقات خود را متوقف کند .

در **جرایم تعزیری ۴ و ۵ و ۶ و ۷ و ۸** هر گاه با انجام تحقیقات لازم مرتکب جرم معلوم نشود و ۲ سال تمام از وقوع جرم گذشته باشد **با موافقت دادستان** قرار توقف تحقیقات صادر و پرونده به طور موقت بایگانی و مراتب در مواردی که پرونده شاکی دارد به شاکی ابلاغ می‌شود .

شاکی می‌تواند ظرف مهلت اعتراض به قرارها به این قرار اعتراض کند .

هر گاه شاکی هویت مرتکب را به دادستان اعلام کند یا مرتکب به نحو دیگری شناخته شود **به دستور دادستان** موضوع مجدداً تعقیب می‌شود .

در مواردی که پرونده مطابق قانون به طور مستقیم در دادگاه مطرح شود دادگاه رأسا مطابق مقررات این ماده اقدام می‌کند .

نکته : جرائم تعزیری که مجازات قانونی آنها از نوع درجات ۱ و ۲ و ۳ است از جهت توقف تحقیقات از این ماده مستثنا هستند .

- ✓ بازپرس در جریان تحقیقات، تقاضای قانونی دادستان را اجرا کرده و مراتب را در صورتمجلس قید می‌کند و هرگاه در هنگام اجرا با اشکال مواجه شود، به نحوی که انجام تقاضا مقدور نباشد مراتب را به دادستان اعلام می‌نماید.

www.Ekhtebar.com

✓ (ماده ۱۰۶ ق.آ.د.ک) : بازپرس مکلف است پیش از اخذ مرخصی – عزیمت به مأموریت – انتقال و مانند آن نسبت به پرونده‌هایی که متهمان آنها بازداشت می‌شوند اقدام قانونی لازم را انجام دهد و در صورتی که امکان آزادی زندانی به هر علت فراهم نشود، مراتب را به طور کتبی به دادستان اعلام کند .

تبصره : تخلف از این ماده (م ۱۰۶) و مواد ۹۵ – ۱۰۲ – ۱۰۴ و تبصره ۱ م ۱۰۲ موجب محکومیت انتظامی تا درجه ۴ است .

✓ شاکی می‌تواند تأمین ضرر و زیان خود را از بازپرس بخواهد .

هر گاه این تقاضا مبتنی بر ادله قابل قبول باشد بازپرس قرار تأمین خواسته صادر می‌کند .

تبصره : چنانچه با صدور قرار تأمین خواسته ، اموال متهم توقیف شود بازپرس مکلف است هنگام صدور قرار تأمین کیفری این موضوع را مدنظر قرار کند .

✓ در صورتی که خواسته شاکی عین معین نبوده یا عین معین بوده اما توقیف آن ممکن نباشد بازپرس معادل مبلغ ضرر و زیان شاکی از سایر اموال و دارایی‌های متهم توقیف می‌کند .

✓ قرار تأمین خواسته به محض ابلاغ اجرا می‌شود .

در مواردی که ابلاغ فوری ممکن نیست و تأخیر در اجرا موجب تضییع خواسته می‌شود ابتدا قرار تأمین اجرا شده و سپس ابلاغ می‌شود این موارد فورا به اطلاع دادستان می‌رسد .

قرار تأمین خواسته مطابق مقررات اجرای احکام مدنی در اجرای احکام کیفری دادسرای مربوطه اجراء می‌شود .

✓ رفع ابهام و اجمال از قرار تأمین خواسته به عهده بازپرس است .

رفع اشکالات ناشی از اجرای آن توسط دادستان یا قاضی اجرای احکام به عمل می‌آید .

✓ دادگاه حقوقی به اعتراض اشخاص ثالث نسبت به توقیف اموال ناشی از اجرای قرار تأمین خواسته مطابق مقررات اجرای احکام مدنی رسیدگی می کند .

✓ در مواردی که مطالبه خواسته به تقدیم دادخواست نیاز دارد چنانچه شاکی تا قبل از ختم دادرسی دادخواست ضرر و زیان خود را به دادگاه کیفری تقدیم نکند به **درخواست متهم** از قرار تأمین خواسته رفع اثر می‌شود .

www.Ekhtebar.com

✓ در صورتی که به جهتی از جهات قانونی، تعقیب متهم موقوف یا قرار منع تعقیب صادر و یا پرونده به هر کیفیت مختومه شود پس از قطعیت رأی از قرار تأمین خواسته رفع اثر می‌شود .

✓ جلوگیری از فعالیت تمام یا بخشی از امور خدماتی یا تولیدی از قبیل امور تجاری - کشاورزی - فعالیت کارگاه‌ها - کارخانه‌ها و شرکت‌های تجاری و تعاونی‌ها و مانند آن ممنوع است مگر در مواردی که حسب قرائن معقول و ادله مثبته ادامه‌ی این فعالیت‌ها متضمن ارتکاب اعمال مجرمانه‌ای باشد که مضر به سلامت یا مخل امنیت جامعه و یا نظم عمومی باشد که در این صورت بازپرس مکلف است با اطلاع دادستان حسب مورد از آن بخش از فعالیت مذکور جلوگیری کرده و ادله‌ی یاد شده را در تصمیم خود قید کند .

این تصمیم ظرف ۵ روز پس از ابلاغ قابل اعتراض در دادگاه کیفری مربوطه است .

✓ نوشتن بین سطور - قلم خوردگی - تراشیدن کلمات در اوراق بازجویی و تحقیقات ممنوع است .

اگر یک یا چند کلمه اضافه گردد باید بر روی آن خط نازکی کشیده و این موضوع قید شود و بازپرس و شخصی که تحقیق از او به عمل می‌آید، آن را امضا کند .

همچنین اگر یک یا چند کلمه از قلم افتاده و در حاشیه نوشته شود اشخاص یاد شده باید زیر آن را امضا کنند .

هر گاه این ترتیب رعایت نشود کلمات و خطوط مزبور فاقد اعتبار است .

رعایت مقررات این ماده در تمام مراحل دادرسی از سوی مقامات قضایی و ضابطان دادگستری الزامی است .

در صورت قلم خوردگی جزئی موضوع باید در زیر برگه توضیح داده شده و به امضای اشخاص فوق برسد .

❖ صلاحیت بازپرس :

✓ بازپرس در حوزه قضایی محل مأموریت خود با رعایت مفاد این قانون ایفای وظیفه می‌کند و در صورت وجود جهات قانونی در موارد زیر شروع به تحقیق می‌نماید :

الف. جرم در حوزه قضایی محل مأموریت او واقع شود .

ب. جرم در حوزه قضایی دیگری واقع گردد و در حوزه قضایی محل مأموریت او کشف یا متهم در آن حوزه دستگیر شود .

پ. جرم در حوزه قضایی دیگر واقع شود اما متهم یا مظنون در حوزه قضایی محل مأموریت او مقیم باشد

www.Ekhtebar.com

- ✓ در مواردی که جرم خارج از حوزه قضایی محل مأموریت بازپرس واقع شده اما در حوزه او کشف یا مرتکب در آن حوزه دستگیر شود بازپرس تحقیقات و اقدامات مقتضی را به عمل می‌آورد و در صورت لزوم قرار تأمین نیز صادر می‌کند و چنانچه قرار صادر شده منتهی به بازداشت متهم شود پس از رسیدگی به اعتراض وی در دادگاه کیفری که بازپرس در معیت آن انجام وظیفه می‌کند با صدور قرار عدم صلاحیت، پرونده را به همراه متهم حداکثر ظرف ۴۸ ساعت به دادسرای محل وقوع جرم می‌فرستد .
- ✓ هر گاه آثار و ادله‌ی وقوع جرمی در حوزه قضایی محل مأموریت بازپرس کشف شود اما محل وقوع آن معلوم نباشد بازپرس ضمن انجام تحقیقات سعی در کشف محل وقوع جرم می‌کند .

اگر محل وقوع جرم تا ختم تحقیقات مشخص نشود بازپرس در خصوص موضوع اظهار عقیده می‌کند .

- ✓ هر گاه تحقیق از متهم – استماع شهادت شهود و مطلع – معاینه محل – بازرسی از منازل و اماکن و اشیا – جمع‌آوری آلات جرم و به طور کلی هر اقدام دیگری خارج از حوزه قضایی محل مأموریت بازپرس لازم شود وی با صدور قرار نیابت قضایی مطابق مقررات قانونی و ارسال اصل یا تصویر اوراق مورد نیاز پرونده و تصریح موارد ، انجام آن‌ها را از بازپرس محل تقاضا می‌کند .

این بازپرس در حدود مفاد نیابت اعطایی ، موضوع نیابت را انجام می‌دهد و اوراق تنظیمی را پس از امضا به همراه سایر مدارک به دست آمده نزد مرجع نیابت‌دهنده می‌فرستد .

در صورتی که اجرای تمام یا بخشی از مفاد نیابت مربوط به حوزه قضایی دیگری باشد اوراق را جهت اجرای نیابت به مرجع مزبور ارسال و مراتب را به بازپرس نیابت دهنده اعلام می‌دارد .

تبصره ۱ : انجام نیابت قضایی در حوزه‌ی قضایی بخش بر عهده‌ی رئیس یا دادرس علی‌البدل دادگاه آن محل است .

تبصره ۲ : در مواردی که اقرار متهم و یا شهادت شاهد و یا شهادت بر شهادت شاهد مستند رأی دادگاه باشد استماع آن توسط قاضی صادرکننده‌ی رأی الزامی است .

- ✓ بازپرس در هنگام صدور قرار نیابت قضایی می‌تواند نوع تأمین را معین یا اختیار اخذ تأمین و نوع آن را به نظر بازپرسی که تحقیق از او خواسته شده واگذار کند .

www.Ekhtebar.com

چنانچه بازپرسی که تحقیق از او درخواست شده با توجه به دفاع متهم و ادله ابرازی وی احراز کند که تأمین خواسته شده نامتناسب است به نظر خود تأمین متناسبی اخذ می‌کند .

همچنین در مواردیکه تقاضای اخذ تأمین نشده باشد وی می‌تواند درصورت توجه اتهام با نظر خود تأمین مناسب اخذ کند.

- ✓ هر گاه در اجرای نیابت قضایی قرار تأمین صادره منتهی به بازداشت متهم شود پرونده جهت اظهار نظر نزد دادستان محل اجرای نیابت ارسال می‌شود .

به اعتراض متهم نسبت به قرار بازداشت مطابق مقررات در دادگاه صالح محل اجرای نیابت رسیدگی می‌شود .

- ✓ هر گاه به تشخیص بازپرس مباشرت وی در انجام تحقیقی در خارج از حوزه قضایی محل مأموریتش ضروری باشد موضوع را به نحو مستدل به دادستان اعلام و پس از کسب نظر موافق وی ، ضمن هماهنگی با دادستان محل و تحت نظارت او ، نسبت به اجرای مأموریت اقدام می‌کند در این صورت ضابطان دادگستری و مراجع رسمی مکلف به اجرای دستورات بازپرس هستند .

❖ معاینه‌ی محل – تحقیق محلی – بازپرسی – کارشناسی :

- ✓ هر گاه برای کشف واقع و روشن شدن موضوع ، تحقیق محلی یا معاینه محل ضرورت یابد و یا متهم یا شاکی درخواست نمایند بازپرس اقدام به تحقیقات محلی یا معاینه محل می‌کند .
- ✓ معاینه محل و تحقیق محلی جز در مواردی که ضرورت دارد باید در روز انجام شود. مراتب ضرورت در دستور قید می‌شود .
- ✓ معاینه محل و تحقیق محلی توسط بازپرس و یا به دستور او توسط ضابط دادگستری انجام می‌شود .

هنگام معاینه محل ، اشخاصی که در امر کیفری شرکت دارند می‌توانند حاضر شوند اما عدم حضور آنان مانع از انجام معاینه نیست .

تبصره : هرگاه حضور متهم یا سایر اشخاصی که در امر کیفری شرکت دارند در هنگام معاینه محل ضروری باشد مکلفند به دستور بازپرس در محل حاضر شوند .

- ✓ هنگام تحقیق محلی و معاینه‌ی محل ، چنانچه بازپرس لازم بداند شخصاً حاضر می‌شود اما در خصوص جرائم موضوع بند الف ماده ۳۰۲ این قانون و همچنین هنگام معاینه اجساد مکلف است شخصاً و در اسرع وقت حضور یابد .

www.Ekhtebar.com

- ✓ هنگام تحقیق محلی و معاینه محل، شهود و مطلعان نیز دعوت می‌شوند .

در موارد ضروری بازپرس می‌تواند دیگر اشخاصی را که حضور آنان لازم است به محل دعوت کند .

چنانچه اثبات حق به اظهارات اشخاص موضوع این ماده منحصر شود و آنان بدون عذر موجه حاضر نشوند بازپرس دستور جلب آنان را صادر می‌کند مشروط بر این که به تشخیص بازپرس حضور آنان ضرورت داشته باشد .

- ✓ کارشناس رسمی یا خبره از قبیل پزشک - داروساز - مهندس و ارزیاب هنگامی دعوت می‌شوند که اظهار نظر آنان از جهت علمی یا فنی یا معلومات مخصوص لازم باشد .

تبصره : بازپرس می‌تواند در صورت لزوم از پزشک معالج نیز دعوت به عمل آورد .

- ✓ هنگام تحقیق محلی و معاینه‌ی محل تمام آثار و نشانه‌های مشهود و مکشوف که به نحوی در قضیه مؤثر است، به دستور بازپرس توسط کارشناسان جمع‌آوری و در صورتمجلس قید می‌شود و به امضای اشخاص دخیل در موضوع می‌رسد .
- ✓ صحنه‌ی جرم باید توسط گروه بررسی صحنه‌ی جرم که حسب مورد متشکل از پزشک قانونی - کارشناسان بررسی صحنه جرم و تشخیص هویت - کارآگاهان نیروی انتظامی و عنداللزوم سایر کارشناسان است تحت نظارت بازپرس و در صورت ضرورت به سرپرستی وی بررسی شود .
- ✓ (ماده ۱۳۱ ق.آ.د.ک) : بازپرس برای حفظ جسد - کشف هویت متوفی و چگونگی فوت وی - ترسیم کروکی - عکسبرداری و در صورت امکان فیلمبرداری از جسد و غیره اقدام و دستورات لازم را صادر می‌کند .
- ✓ (ماده ۱۳۲ ق.آ.د.ک) : هرگاه هویت متوفی معلوم نباشد به دستور بازپرس علائم و مشخصات جسد به طور دقیق در صورتمجلس قید می‌گردد و اثر انگشتان متوفی در پرونده ثبت و برای تشخیص هویت متوفی به هر نحو که بازپرس مقتضی بداند اقدام می‌شود .

تبصره ۱ : در صورت ضرورت، بازپرس می‌تواند دستور انتشار تصویر متوفی را در پایگاه‌های اطلاع رسانی نیروی انتظامی یا پزشکی قانونی و یا به هر نحو مناسب دیگر صادر کند .

تبصره ۲ : اجرای مقررات این ماده (۱۳۲) و ماده ۱۳۱ منوط به رعایت موازین شرعی است .

www.Ekhtebar.com

- ضابطان دادگستری مکلفند در جرایم منجر به سلب حیات ، صحنه جرم و محل کشف جسد را با وسایل مناسب محصور کنند و تا حضور بازپرس یا صدور دستور لازم برای معاینه محل، در صورت ضرورت از ورود افراد و خروج آنان از محل جلوگیری کنند .
- از تمام آثار قابل انتقال موجود در صحنه جرم که در کشف جرم مؤثر است باید به میزان لازم برداشت و به نحوی مهر و موم نمود که در معرض تلف نباشد .
- هر گاه ادله وقوع جرم ، مواردی از قبیل مایعات ریخته شده و غیر قابل انتقال از محل باشد تا جمع‌آوری آنها بازپرس برای حفظ ادله‌ی یاد شده اقدام می‌کند و اگر لازم بداند محل را قفل یا مهر و موم می‌کند و حفاظت آن را به ضابط دادگستری می‌سپارد .
- بازپرس برای معاینه جراحات – آثار و علائم ضرب – صدمات جسمی – آسیب‌های روانی و سایر معاینات و آزمایش‌های پزشکی، نظر پزشک قانونی را أخذ یا حسب مورد از وی دعوت می‌کند .

  اگر پزشک قانونی نتواند حضور یابد و یا در جایی پزشک قانونی نباشد پزشک متخصص معتمد دعوت می‌شود .
- تفتیش و بازرسی منازل – اماکن بسته و تعطیل و همچنین تفتیش و بازرسی اشیا در مواردی که حسب قرائن و امارات، ظن قوی به حضور متهم یا کشف اسباب ، آلات و ادله‌ی وقوع جرم در آن وجود دارد با دستور بازپرس و با قید جهات ظن قوی در پرونده انجام می‌شود .
- مجوز تفتیش و بازرسی منزل و محل کار اشخاص و مقامات موضوع مواد ۳۰۷ و ۳۰۸ و نیز متهمان جرائم موضوع بند ث ماده ۳۰۲ این قانون باید به تأیید رئیس کل دادگستری استان برسد **و با حضور مقام قضایی اجرا شود .**
- چنانچه تفتیش و بازرسی با حقوق اشخاص در تزاحم باشد در صورتی مجاز است که از حقوق آنان مهم‌تر باشد . (مهم)
- تفتیش و بازرسی منزل در روز به عمل می‌آید و در صورتی هنگام شب انجام می‌شود که ضرورت اقتضا کند .

  بازپرس دلایل ضرورت را احراز و در صورتمجلس قید می‌کند و در صورت امکان خود در محل حضور می‌یابد .

  تبصره : روز از طلوع آفتاب تا غروب آن است .
- دستور مقام قضایی برای ورود به منازل و اماکن بسته و تعطیل تحت هر عنوان باید موردی باشد و موضوعی که تفتیش برای آن صورت می‌گیرد – زمان – دفعات ورود – اموال – اماکن و نشانی آنها به صراحت مشخص شود .

www.Ekhtebar.com

ضابطان مکلفند ضمن رعایت دستورات مقام قضایی کیفیت تفتیش و بازرسی و نتیجه را در صورتجلس تنظیم کرده و آن را به امضا یا اثر انگشت متصرف برسانند و مراتب را حداکثر ظرف ۲۴ ساعت به مقام قضایی اعلام کنند .

- ✓ تفتیش و بازرسی منزل یا محل سکنای افراد در حضور متصرف یا ارشد حاضران و در صورت ضرورت با حضور شهود تحقیق ضمن رعایت موازین شرعی و قانونی ، حفظ نظم محل مورد بازرسی و مراعات حرمت متصرفان و ساکنان و مجاوران آن به عمل می‌آید .

تبصره : هر گاه در محل مورد بازرسی کسی نباشد در صورت فوریت ، بازرسی در غیاب متصرفان و ساکنان محل با حضور ۲ نفر از اهل محل به عمل می‌آید و مراتب فوریت در صورتمجلس قید می‌شود .

- ✓ حضور اشخاصی که در امر کیفری دخیل هستند در هنگام بازرسی منوط به اجازه‌ی متصرف است اما چنانچه بازپرس حضور اشخاصی را برای تحقیق ضروری بداند به دستور وی در محل حاضر می‌شوند .
- ✓ در صورت ضرورت بازپرس می‌تواند ورود و خروج به محل بازرسی را تا پایان بازرسی ممنوع کند و برای اجرای این دستور از نیروی انتظامی و حسب ضرورت از نیروی نظامی با هماهنگی مقامات مربوطه استفاده کند که در این صورت نیروی نظامی زیر نظر مقام قضایی بوده و در حکم ضابط دادگستری است .
- ✓ در صورتی که متصرف منزل و مکان و یا اشیای مورد بازرسی، از باز کردن محل‌ها و اشیاء بسته خودداری کند بازپرس می‌تواند دستور بازگشایی آنها را بدهد اما تا حد امکان باید از اقداماتی که موجب ورود خسارت می‌گردد خودداری شود .

تبصره : در صورتی که در اجرای این ماده خسارت مادی وارد شود و به موجب تصمیم قطعی ، قرار منع یا موقوفی تعقیب و یا حکم برائت صادر شود همچنین در مواردیکه امتناع‌کننده شخص مجرم نباشد حتی اگر موضوع به صدور قرار مجرمیت یا محکومیت متهم منجر شود دولت مسؤول جبران خسارت است مگر این که تقصیر بازپرس یا سایر مأموران محرز شود که در این صورت دولت جبران خسارت می‌کند و به بازپرس یا مأموران مقصر مراجعه می‌نماید .

- ✓ از اوراق – نوشته‌ها و سایر اشیاء متعلق به متهم فقط آنچه راجع به جرم است تحصیل و در صورت لزوم به شهود تحقیق ارائه می‌شود .

بازپرس مکلف است در مورد سایر نوشته‌ها و اشیاء متعلق به متهم با احتیاط رفتار کند و موجب افشای مضمون و محتوای غیرمرتبط آنها که با جرم نشود در غیر این صورت وی به جرم افشای اسرار محکوم می‌شود .

www.Ekhtebar.com

✓ آلات و ادوات جرم از قبیل اسلحه – اسناد و مدارک ساختگی – سکه تقلبی و تمامی اشیائی که در حین بازرسی به دست می‌آید و مرتبط با کشف جرم یا اقرار متهم باشد توقیف می‌شود و هر یک در صورتمجلس توصیف و شماره‌گذاری می‌گردد.

آنگاه در لفاف یا مکان مناسب نگهداری و رسیدی مشتمل بر ذکر مشخصات آن اشیاء به صاحب یا متصرف آنها داده می‌شود.

مال توقیف شده با توجه به وضعیت آن در محل مناسبی که از طرف دادگستری برای این منظور تعیین می‌شود نگهداری می‌گردد .

تبصره : شیوه‌ی نگهداری اموال و پرداخت هزینه‌های مربوطه از محل اعتبارات قوه‌ی قضائیه تأمین می‌شود .

✓ بازپرس در صورت صدور قرار منع یا موقوفی یا ترک تعقیب باید درباره‌ی استرداد و یا معدوم کردن اشیاء و اموال مکشوفه که دلیل یا وسیله‌ی ارتکاب جرم بوده – از جرم تحصیل شده – حین ارتکاب استعمال شده – یا برای استعمال اختصاص داده شده است تعیین تکلیف کند .

در مورد ضبط این اموال یا اشیاء دادگاه تکلیف آنها را تعیین می‌کند .

بازپرس مکلف است مادام که پرونده نزد او جریان دارد به تقاضای ذینفع و با رعایت شرایط زیر ، دستور رد اموال و اشیای مذکور را صادر کند :

الف. وجود تمام یا قسمتی از آن اشیا و اموال در بازپرسی یا دادرسی لازم نباشد .

ب. اشیا و اموال بلامعارض باشد .

پ. از اشیا و اموالی نباشند که باید ضبط یا معدوم شود .

تبصره ۱ : در تمام امور کیفری دادگاه نیز باید ضمن صدور رأی نسبت به استرداد – ضبط و یا معدوم کردن اشیاء و اموال موضوع این ماده تعیین تکلیف کند .

تبصره ۲ : متضرر از تصمیم بازپرس یا دادگاه در مورد اشیاء و اموال موضوع این ماده متضرر می‌تواند طبق مقررات اعتراض کند هر چند قرار بازپرس یا حکم دادگاه نسبت به امر کیفری قابل اعتراض نباشد .

www.Ekhtebar.com

در این مورد مرجع رسیدگی به اعتراض نسبت به تصمیم بازپرس ، دادگاه و نسبت به تصمیم دادگاه ، دادگاه تجدیدنظر استان است .

✓ مالی که نگهداری آن مستلزم هزینه‌ی نامتناسب است و یا موجب خرابی یا کسر فاحش قیمت آن شود و حفظ مال هم برای دادرسی لازم نباشد و همچنین اموال ضایع شدنی و سریع‌الفساد در صورت عدم دسترسی به مالک حسب مورد به تقاضای بازپرس و موافقت دادستان و یا دستور دادگاه به قیمت روز فروخته می‌شوند .

وجه حاصل تا تعیین تکلیف نهایی در صندوق دادگستری به عنوان امانت نگهداری می‌شود .

تبصره ۱ : هر گونه دخالت و تصرف غیر مجاز و استفاده از اموال توقیفی ممنوع است .

تبصره ۲ : چنانچه مدعی مالکیت همان قیمت را پرداخت کند در اولویت خرید قرار دارد .

✓ کنترل ارتباطات مخابراتی افراد ممنوع است مگر در مواردی که به امنیت داخلی و خارجی کشور مربوط باشد یا برای کشف جرائم موضوع بندهای (الف – ب – پ – ت) ماده ۳۰۲ این قانون لازم تشخیص داده شود .

در این صورت با موافقت رئیس کل دادگستری استان و با تعیین مدت و دفعات کنترل اقدام می‌شود .

کنترل مکالمات تلفنی اشخاص و مقامات موضوع مواد ۳۰۷ این قانون منوط به تأیید رئیس قوه‌ی قضائیه است و **این اختیار قابل تفویض به سایرین نمی‌باشد .**

تبصره ۱ : شرایط و کیفیات کنترل ارتباطات مخابراتی به موجب مصوبه‌ی شورای عالی امنیت ملی تعیین می‌شود .

تبصره ۲ : کنترل ارتباطات مخابراتی محکومان جزء به تشخیص دادگاه نخستین که رأی زیرنظر آن اجراء می‌شود یا قاضی اجرای احکام ممنوع است .

✓ بازپرس می‌تواند در موارد ضروری برای کشف جرم و یا دستیابی به ادله‌ی وقوع جرم، حساب‌های بانکی اشخاص را با تأیید رئیس کل دادگستری استان کنترل کند .

✓ تفتیش و بازرسی مراسلات پستی مربوط به متهم در مواردی به عمل می‌آید که ظن قوی به کشف جرم و دستیابی به ادله وقوع جرم و یا شناسایی متهم وجود داشته باشد .

در این صورت بازپرس از مرجع مربوطه می‌خواهد که این مراسلات را توقیف کند و نزد او بفرستد .

در صورت عدم امکان توقیف ، مرجع مربوطه این امر را به اطلاع بازپرس می‌رساند و از وی کسب تکلیف می‌کند .

www.Ekhtebar.com

پس از وصول، بازپرس آنها را در حضور متهم یا وکیل او بررسی و مراتب را در صورتمجلس قید می‌کند و پس از امضای متهم، آن را پیوست پرونده می‌نماید یا در محل مناسب نگهداری می‌کند .

استنکاف متهم از امضا یا عدم حضور متهم یا وکیل او در صورتمجلس قید می‌شود .

چنانچه اشیای مزبور حائز اهمیت نباشند و نگهداری آنها ضرورت نداشته باشد با اخذ رسید به مرجع ارسال‌کننده یا به صاحبش مسترد می‌شوند .

تبصره : موارد ضرورت بازرسی مکاتبات و مراسلات محکومان به تشخیص دادگاه به وسیله‌ی مأموران مورد اعتماد زندان اعمال می‌گردد و پس از تأیید حسب مورد ارسال یا به محکوم تسلیم می‌شود .

در صورت عدم تأیید ، مکاتبات و مراسلات ضبط شده و مراتب به اطلاع دادگاه می‌رسد .

✓ مقامات و مأموران وزارتخانه‌ها – سازمان‌ها – مؤسسات دولتی – شرکت‌های دولتی – مؤسسات یا نهادهای عمومی غیردولتی و نهادها و شرکت‌های وابسته به آنها – سازمان‌های نظامی و انتظامی – بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری – دفاتر اسناد رسمی و دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است مکلفند اسباب و ادله و اطلاعات راجع به جرم و آن قسمت از اوراق و اسناد و دفاتری را که مراجعه به آنها برای تحقیق امر کیفری لازم است به درخواست مراجع قضایی در دسترس قرار دهند **مگر در مورد اسناد سرّی دولتی و به کلی سرّی** که این درخواست باید با موافقت رئیس قوه قضاییه باشد .

متخلف از این ماده در صورتی که عمل وی برای خلاصی متهم از محاکمه و محکومیت نباشد حسب مورد به انفصال موقت از خدمات دولتی یا عمومی از ۳ ماه تا یک سال محکوم می‌شود .

تبصره : در خصوص اسناد سرّی و به کلی سرّی مربوط به نیروهای مسلح ، رئیس قوه‌ی قضائیه می‌تواند اختیار خود را به رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح تفویض کند .

✓ هر گاه متهم نوشته – اسناد – مدارک – اسباب و ادله مؤثر در کشف جرم مربوط را به وکیل خود یا شخص دیگری بسپارد بازپرس می‌تواند آنها را حسب مورد در حضور وکیل یا آن شخص بررسی کند .

در صورت استنکاف اشخاص مذکور از ارائه‌ی آنها مستنکف به مجازات مقرر برای خلاصی متهم از محاکمه محکوم می‌شود اما در صورتی که این اشخاص عذر موجه داشته باشند ادله خود را به مقام قضایی رسیدگی کننده ارائه می‌دهند .

www.Ekhtebar.com

نوشته – اسناد – مدارک غیر مرتبط با جرم نباید مطالبه و مورد بررسی قرار گیرد .

✓ هر گاه بازپرس رأسا یا به تقاضای یکی از طرفین انجام کارشناسی را ضروری بداند قرار ارجاع امر به کارشناسی را صادر می‌کند .

بازپرس باید موضوعی را که جلب نظر کارشناس نسبت به آن لازم است به طور دقیق تعیین کند .

✓ بازپرس ، کارشناس را به قید قرعه از بین کارشناسان رسمی دادگستری دارای صلاحیت در رشته مربوطه انتخاب می‌کند .

در صورت تعدد کارشناسان عده‌ی منتخبان باید فرد باشد تا به هنگام اختلاف نظر نظر اکثریت ملاک عمل قرار گیرد .

تبصره ۱ : اعتبار نظر اکثریت در صورتی است که کارشناسان از نظر تخصص با هم مساوی باشند .

تبصره ۲ : اگر حوزه‌ای فاقد کارشناس رسمی دادگستری باشد یا به تعداد کافی کارشناس رسمی دادگستری ندارد و یا در دسترس نیست بازپرس می‌تواند از میان کارشناسان رسمی آن رشته در حوزه‌ی قضایی مجاور یا اهل خبره انتخاب کند .

✓ بازپرس دستمزد کارشناس را با رعایت کمیت – کیفیت و ارزش کار پیش از ارجاع امر تعیین می‌کند .

هر گاه پس از اظهارنظر کارشناس معلوم شود که دستمزد تعیین شده متناسب نبوده است بازپرس میزان آن را به طور قطعی تعیین و دستور وصول آن را می‌دهد .

در هر حال دستمزد مزبور نباید از تعرفه تجاوز کند .

✓ کارشناس منتخب از سوی بازپرس مکلف به انجام موضوع کارشناسی است مگر آن که به تشخیص بازپرس دارای عذر موجه باشد یا موضوع از موارد رد کارشناس محسوب شود .

در این صورت کارشناس باید پیش از اقدام به کارشناسی مراتب را کتباً به بازپرس اعلام دارد .

تبصره : جهات رد کارشناس همان جهات رد دادرس است .

✓ بازپرس هنگام ارجاع موضوع به کارشناس مهلت معین را برای اعلام نظر وی مشخص می‌کند .

در مواردی که اظهار نظر مستلزم زمان بیشتر باشد کارشناس باید ضمن تهیه و ارسال گزارشی از اقدامات انجام شده با ذکر دلیل، تقاضای تمدید مهلت کند که در این صورت بازپرس **می‌تواند** برای یک بار مهلت را تمدید کند .

تمدید مهلت به کارشناس و طرفین ابلاغ می‌گردد .

هرگاه کارشناس ظرف مدت معین نظر خود را به طور کتبی تقدیم دادگاه ننماید کارشناس دیگری تعیین می‌شود .

www.Ekhtebar.com

چنانچه قبل از انتخاب یا اخطار به کارشناس دیگر نظر کارشناس به دادگاه واصل شود دادگاه به آن ترتیب اثر می‌دهد .

در هر حال دادگاه تخلف کارشناس را به مرجع صلاحیتدار اعلام می‌دارد .

- ✓ بازپرس پرسش‌های لازم را از کارشناس به صورت کتبی یا شفاهی به عمل می‌آورد و نتیجه را در صورتمجلس قید می‌کند .

در صورتی که بعضی موارد از نظر بازپرس در کشف حقیقت اهمیت داشته باشد کارشناس مکلف است به درخواست بازپرس در مورد آنها اظهارنظر کند .

- ✓ جز در موارد فوری پس از ایداع دستمزد ، به کارشناس اخطار می‌شود که ظرف مهلت تعیین شده در قرار کارشناسی نظر خود را تقدیم کند – مراتب وصول نظر کارشناس به طرفین ابلاغ می‌شود .

طرفین می‌توانند ظرف یک هفته از تاریخ ابلاغ جهت ملاحظه نظر کارشناس به دفتر بازپرسی مراجعه کرده و نظر خود را به طور کتبی اعلام کنند .

- ✓ شهود تحقیق و سایر اشخاصی که هنگام اجرای قرار کارشناسی حق حضور دارند می‌توانند مخالفت خود با نظریه‌ی کارشناس را با ذکر دلیل اعلام کنند این امر در صورتمجلس قید می‌شود .

- ✓ در صورت نقص نظریه‌ی کارشناسی یا ضرورت اخذ توضیح از کارشناس ، بازپرس موارد لازم را در صورتمجلس درج کرده و به کارشناس اعلام می‌کند و او را برای ادای توضیح دعوت می‌نماید .

در صورتی که کارشناس بدون عذر موجه در بازپرسی حاضر نشود جلب می‌شود .

تبصره : هرگاه پس از اخذ توضیحات، بازپرس نظریه‌ی کارشناسی را ناقص تشخیص دهد قرار تکمیل آن را صادر و اجرای قرار را به همان کارشناس یا کارشناس دیگر محول می‌کند .

- ✓ اگر یکی از کارشناسان در موقع رسیدگی و مشاوره حاضر باشد اما بدون عذر موجه از اظهار نظر یا حضور در جلسه یا امضای نظریه‌ی کارشناسی امتناع کند نظر اکثریت ملاک عمل است .

عدم حضور کارشناس یا امتناع وی از اظهارنظر یا امضاء باید از طرف کارشناسان دیگر صورتمجلس شود .

- ✓ هر گاه نظریه‌ی کارشناس به نظر بازپرس محل تردید باشد یا در صورت تعدد کارشناسان بین نظر آنها اختلاف باشد بازپرس می‌تواند تا ۲ بار دیگر از سایر کارشناسان دعوت به عمل آورد یا نظریه‌ی کارشناس یا کارشناسان مذکور را نزد متخصص علم یا فن مربوطه ارسال و نظر او را استعلام کند .

www.Ekhtebar.com

- ✓ در صورتی که نظر کارشناس با اوضاع و احوال محقق و معلوم مورد کارشناسی مطابقت نداشته باشد بازپرس نظر کارشناس را به نحو مستدل رد می‌کند و موضوع را به کارشناس دیگر ارجاع می‌دهد .
- ✓ هرگاه یکی از طرفین دعوی از تخلف کارشناس متضرر گردد می‌تواند مطابق قوانین و مقررات مربوطه از کارشناس مطالبه‌ی جبران خسارت کند .

❖ **احضار – جلب – تحقیق از متهم :**

- ✓ بازپرس **نباید** بدون دلیل کافی برای توجه اتهام ، کسی را به عنوان متهم احضار و یا جلب کند .

تبصره : تخلف از مقررات این ماده موجب محکومیت انتظامی تا درجه ۴ است .

- ✓ احضار متهم به وسیله احضاریه به عمل می‌آید .

احضاریه در **۲ نسخه** تنظیم می‌شود که یک نسخه از آن به متهم ابلاغ می‌گردد و نسخه دیگر پس از امضا به مأمور ابلاغ مسترد می‌شود .

- ✓ در احضاریه ، نام و نام خانوادگی و نام پدر احضار شده – تاریخ – ساعت – محل حضور – علت احضار و نتیجه عدم حضور قید می‌شود و به امضای مقام قضایی می‌رسد .

تبصره : در جرائمی که به تشخیص مرجع قضایی ، حیثیت اجتماعی متهم – عفت یا امنیت عمومی اقتضا کند علت احضار ذکر نمی‌شود اما متهم می‌تواند برای اطلاع از علت احضار به دفتر مرجع قضایی مراجعه کند .

- ✓ فاصله میان ابلاغ اوراق احضاریه و زمان حضور نزد بازپرس نباید کمتر از ۵ روز باشد. (حداقل ۵ روز)
- ✓ ابلاغ احضاریه توسط مأموران ابلاغ بدون استفاده از لباس رسمی و با ارایه‌ی کارت شناسایی انجام می‌شود .
- ✓ هر گاه شخص احضار شده بی‌سواد باشد مأمور ابلاغ ، مفاد احضاریه را به وی تفهیم می‌کند .
- ✓ هرگاه ابلاغ احضاریه به لحاظ معلوم نبودن محل اقامت متهم ممکن نباشد و اقدامات برای دستیابی به متهم به نتیجه نرسد و ابلاغ نیز به طریق دیگر میسر نگردد متهم از طریق انتشار یک نوبت آگهی در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار کشوری یا محلی و با ذکر عنوان اتهام و مهلت یک ماه از تاریخ نشر آگهی احضار می‌شود .

در این صورت بازپرس پس از انقضای مهلت مقرر به موضوع رسیدگی و اظهار عقیده می‌کند .

www.Ekhtebar.com

تبصره : در جرائمی که به تشخیص بازپرس ، حیثیت متهم یا عفت یا امنیت عمومی اقتضا کند عنوان اتهام در آگهی موضوع این ماده ذکر نمی‌شود .

- ✓ استفاده از سامانه‌های (سیستم‌های) رایانه‌ای و مخابراتی از قبیل پیام نگار (ایمیل) – ارتباط تصویری از راه دور – نمابر – تلفن ، برای طرح شکایت یا دعوی ، ارجاع پرونده ، احضار متهم ، ابلاغ اوراق قضایی و همچنین نیابت قضایی با رعایت مقررات راجع به دادرسی الکترونیکی بلامانع است .
- ✓ قوه‌ی قضاییه می‌تواند ابلاغ اوراق قضایی را به بخش خصوصی واگذار کند .
- ✓ سایر ترتیبات و قواعد ابلاغ احضاریه و دیگر اوراق قضایی بر اساس مقررات آیین دادرسی مدنی صورت می‌گیرد .
- ✓ (ماده ۱۷۸ ق.آ.د.ک) : متهم مکلف است در موعد مقرر حاضر شود و اگر نتواند باید عذر موجه خود را اعلام کند .

جهات زیر عذر موجه محسوب می‌شود :

الف. نرسیدن یا دیر رسیدن احضاریه به گونه‌ای که مانع از حضور شود

ب. بیماری متهم و بیماری سخت والدین ، همسر یا اولاد وی که مانع از حضور شود

پ. فوت همسر یا یکی از اقرباء تا درجه سوم از طبقه دوم

ت. ابتلاء به حوادث مهم از قبیل بیماری‌های واگیردار و بروز حوادث قهری مانند سیل و زلزله که موجب عدم امکان تردد گردد

ث. متهم در توقیف یا حبس باشد

ج. سایر مواردی که عرفا به تشخیص بازپرس عذر موجه محسوب می‌شود

تبصره : در سایر موارد متهم می‌تواند برای یک بار پیش از موعد تعیین شده ، بازپرس را از علت عدم حضور خود مطلع سازد و موافقت وی را أخذ نماید که در این مورد بازپرس می‌تواند در صورت عدم تأخیر در تحقیقات تا ۳ روز مهلت را تمدید کند .

- ✓ متهمی که بدون عذر موجه حضور نیابد یا عذر موجه خود را اعلام نکند به دستور بازپرس جلب می‌شود .

تبصره : در صورتی که احضاریه ابلاغ قانونی شده باشد و بازپرس احتمال دهد که متهم از احضاریه مطلع نشده است وی را فقط برای یک بار دیگر احضار می‌نماید .

www.Ekhtebar.com

✓ در موارد زیر بازپرس می‌تواند بدون این که ابتدا احضاریه فرستاده باشد دستور جلب متهم را صادر کند :

الف. در مورد جرائمی که مجازات قانونی آنها سلب حیات – قطع عضو یا حبس ابد است .

ب. هرگاه محل اقامت ، محل کسب و یا شغل متهم معین نباشد و اقدامات بازپرس برای شناسایی نشانی وی به نتیجه نرسد .

پ. در مورد جرایم تعزیری درجه ۵ و بالاتر در صورتی که از اوضاع و احوال و قرائن موجود بیم تبانی یا فرار یا مخفی شدن متهم برود .

ت. در مورد اشخاصی که به جرائم سازمان یافته و جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی متهم باشند .

✓ جلب متهم به موجب برگ جلب به عمل می‌آید .

مضمون برگ جلب که حاوی مشخصات متهم و علت جلب است باید توسط بازپرس امضا و به متهم ابلاغ شود .

✓ مأمور جلب پس از ابلاغ برگ جلب ، متهم را دعوت می‌کند که با او نزد بازپرس حاضر شود .

چنانچه متهم امتناع کند مأمور او را جلب و تحت‌الحفظ نزد بازپرس حاضر می‌نماید و در صورت نیاز می‌تواند از سایر مأموران کمک بخواهد .

✓ جلب متهم به استثنای موارد ضروری باید در روز به عمل آید و در همان روز به وسیله بازپرس و یا قاضی کشیک تعیین تکلیف شود .

تبصره : تشخیص موارد ضرورت با توجه به اهمیت جرم – وضعیت متهم – کیفیت ارتکاب جرم – احتمال فرار متهم با نظر بازپرس است .

بازپرس موارد ضرورت را در پرونده درج می‌کند .

✓ در صورتی که متواری بودن متهم به نظر بازپرس محرز باشد برگ جلب با تعیین مدت اعتبار در اختیار ضابطان دادگستری قرار می‌گیرد تا هر جا متهم را یافتند جلب و نزد بازپرس حاضر کنند .

تبصره ۱ : چنانچه جلب متهم به هر علت در مدت تعیین شده ممکن نباشد ضابطان مکلفند علت عدم جلب متهم را گزارش کنند .

www.Ekhtebar.com

تبصره ۲ : در صورت ضرورت بازپرس می‌تواند برگ جلب را برای مدت معین در اختیار شاکی قرار دهد تا با معرفی او ، ضابطان حوزه قضایی مربوطه متهم را جلب کنند و تحویل دهند .

تبصره ۳ : در صورتی که متهم در منزل یا محل کار خود یا دیگری مخفی شده باشد ضابطان باید حکم ورود به آن محل را از مقام قضایی أخذ کنند .

- ✓ ضابطان دادگستری مکلفند متهم جلب شده را بلافاصله نزد بازپرس بیاورند و در صورت عدم دسترسی به بازپرس یا مقام قضایی جانشین در اولین وقت اداری متهم را نزد او حاضر کنند .

در صورت تأخیر از تحویل فوری متهم باید علت آن و مدت زمان نگهداری در پرونده درج شود .

به هر حال نگهداری متهم تا تحویل وی به بازپرس یا قاضی کشیک نباید بیش از ۲۴ ساعت باشد .

تبصره : رعایت مقررات مواد ۴۹ تا ۵۳ این قانون در خصوص متهمان موضوع این ماده الزامی است .

- ✓ در ایام تعطیلات متوالی **قاضی کشیک** ، پرونده متهم جلب شده را با تنظیم صورتمجلس از شعبه بازپرسی خارج و تصمیم مقتضی اتخاذ می‌نماید و در نخستین روز پس از تعطیلی ، پرونده را با شرح اقدامات به شعبه مزبور اعاده می‌کند .
- ✓ هرگاه شخصی که دستور احضار یا جلب او داده شده به علت بیماری ، کهولت سن یا معاذیری که بازپرس تشخیص می‌دهد نتواند نزد بازپرس حاضر شود در صورت اهمیت و فوریت امر کیفری و امکان انجام تحقیقات ، بازپرس نزد او می‌رود و تحقیقات لازم را به عمل می‌آورد .
- ✓ تا هنگامی که به متهم دسترسی حاصل نشده بازپرس می‌تواند با توجه به اهمیت و ادله‌ی وقوع جرم ، دستور منع خروج او را از کشور صادر کند .

مدت اعتبار این دستور ۶ ماه بوده و قابل تمدید است .

در صورت حضور متهم در بازپرسی و یا صدور قرار موقوفی – ترک یا منع تعقیب ، ممنوعیت خروج منتفی شده و مراتب بلافاصله به مراجع مربوطه اطلاع داده می‌شود .

در صورتیکه مدت مندرج در دستور منع خروج منقضی شود این دستور خود به خود منتفی است ومراجع مربوطه نمی‌توانند مانع خروج شوند .

www.Ekhtebar.com

✓ بازپرس مکلف است بلافاصله پس از حضور یا جلب متهم تحقیقات را شروع کند و در صورت عدم امکان حداکثر ظرف ۲۴ ساعت از زمان تحت نظر قرار گرفتن او توسط ضابطان دادگستری با رعایت ماده‌ی ۹۸ این قانون مبادرت به تحقیق نماید .

در صورت غیبت یا عذر موجه بازپرس یا امتناع وی از شروع تحقیقات به دلایل قانونی ، دادستان انجام تحقیقات را به بازپرس دیگر یا در صورت اقتضا به دادرس دادگاه محول می‌کند .

تبصره : تحت نظر قرار دادن متهم بیش از ۲۴ ساعت بدون این که تحقیق از او شروع یا تعیین تکلیف شود بازداشت غیر قانونی محسوب شده و مرتکب به مجازات قانونی محکوم می‌شود .

✓ (ماده ۱۹۰ ق.آ.د.ک) : متهم می‌تواند در مرحله‌ی تحقیقات مقدماتی یک نفر وکیل دادگستری همراه خود داشته باشد .

این حق باید پیش از شروع تحقیق توسط بازپرس به متهم ابلاغ و تفهیم شود .

چنانچه متهم احضار شده باشد این حق در برگ احضاریه قید و به او ابلاغ می‌شود .

وکیل متهم می‌تواند با کسب اطلاع از اتهام و دلایل آن مطالبی را که برای کشف حقیقت و دفاع از متهم یا اجرای قانون لازم بداند اظهار کند .

اظهارات وکیل در صورتمجلس نوشته می‌شود .

تبصره ۱ : سلب حق همراه داشتن وکیل یا عدم تفهیم این حق به متهم موجب بی‌اعتباری تحقیقات می‌شود .

تبصره ۲ : در جرایمی که مجازات آن سلب حیات یا حبس ابد است چنانچه متهم اقدام به معرفی وکیل در مرحله‌ی تحقیقات مقدماتی ننماید بازپرس در این مرحله برای وی وکیل تسخیری انتخاب می‌کند .

تبصره ۳ : در مورد این ماده و نیز چنانچه اتهام مطروحه مربوط به منافی عفت باشد مفاد ماده ۱۹۱ جاری است .

✓ (ماده ۱۹۱ ق.آ.د.ک) : چنانچه بازپرس مطالعه یا دسترسی به تمام یا برخی از اوراق - اسناد یا مدارک پرونده را با ضرورت کشف حقیقت منافی بداند یا موضوع از جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی کشور باشد با ذکر دلیل ، قرار عدم دسترسی به آنها را صادر می‌کند.

این قرار حضوری به متهم یا وکیل وی ابلاغ می‌شود و ظرف ۳ روز قابل اعتراض در دادگاه صالح است .

دادگاه مکلف است در وقت فوق‌العاده به اعتراض رسیدگی و تصمیم گیری کند - تصمیم دادگاه قطعی است .

www.Ekhtebar.com

- ✓ تحقیق از شاکی و متهم **غیر علنی و انفرادی** است مگر در جرایم قابل گذشت که به آنها در دادسرا حتی‌الامکان به صورت ترافعی رسیدگی می‌شود و بازپرس مکلف است در صورت امکان سعی در ایجاد صلح و سازش و یا ارجاع امر به میانجیگری نماید .
- ✓ (ماده ۱۹۳ ق.آ.د.ک) : بازپرس ابتدا اوراق هویت متهم را ملاحظه می‌نماید و سپس مشخصات متهم شامل نام ، نام خانوادگی ، نام پدر ، شهرت ، سن ، شغل ، میزان تحصیلات ، وضعیت تأهل ، تعداد فرزند ، تابعیت ، مذهب ، سابقه کیفری در موارد ضروری و مرتبط و همچنین نشانی محل سکونت و محل کار او اعم از شهر ، بخش ، دهستان ، روستا ، خیابان ، کوچه ، شماره و کد پستی منزل ، شماره ملی ، پیام نگار (ایمیل) و شماره تلفن ثابت و همراه او را به طور دقیق پرسش می‌کند به نحوی که ابلاغ احضاریه و سایر اوراق قضایی به متهم به آسانی مقدور باشد .
- ✓ (ماده ۱۹۴ ق.آ.د.ک) : بازپرس در ابتدای تحقیق به متهم تفهیم می‌کند محلی را که برای اقامت خود اعلام می‌نماید محل اقامت قانونی او است و چنانچه محل اقامت خود را تغییر دهد باید محل جدید را به گونه‌ای که ابلاغ ممکن باشد اعلام کند و در غیر این صورت، احضاریه‌ها و سایر اوراق قضایی به محل اقامت اعلام‌شده‌ی قبلی فرستاده می‌شود .

تغییر محل اقامت به منظور تأخیر و تعلل به گونه‌ای که ابلاغ اوراق دشوار باشد پذیرفته نیست و تمام اوراق در همان محل اعلام شده‌ی قبلی ابلاغ می‌شود .

تشخیص تغییر محل به منظور تأخیر و تعلل با مقامی است که به اتهام رسیدگی می‌کند .

رعایت مقررات این ماده از نظر تعیین محل اقامت شاکی یا مدعی خصوصی نیز لازم است .

- ✓ بازپرس پیش از شروع به تحقیق با توجه به حقوق متهم به وی اعلام می‌کند که مراقب اظهارات خود باشد .

سپس موضوع اتهام و ادله‌ی آن را به شکل صریح به او تفهیم می‌کند و به او اعلام می‌نماید که اقرار یا همکاری مؤثر وی می‌تواند موجبات تخفیف مجازات وی را در دادگاه فراهم سازد و آنگاه شروع به پرسش می‌کند .

پرسش‌ها باید مفید – روشن – مرتبط با اتهام و در محدوده‌ی آن باشد .

پرسش تلقینی یا همراه با اغفال – اکراه – اجبار متهم ممنوع است .

تبصره : وکیل متهم می‌تواند در صورت طرح سؤالات تلقینی یا سایر موارد خلاف قانون به بازپرس تذکر دهد .

- ✓ تخلف از مقررات مواد ۱۹۳ تا ۱۹۵ این قانون موجب محکومیت انتظامی تا درجه ۴ است .

www.Ekhtebar.com

- ✓ متهم می‌تواند سکوت اختیار کند در این صورت مراتب امتناع وی از دادن پاسخ یا امضای اظهارات ، در صورتمجلس قید می‌شود .
- ✓ بازپرس جز در موارد مواجهه‌ی حضوری ، از متهمان به نحو انفرادی تحقیق می‌کند .

متهمان نباید با یکدیگر داخل در مذاکره و مواضعه شوند .

- ✓ پاسخ پرسش‌ها باید بدون تغییر – تبدیل و یا تحریف نوشته شود و پس از قرائت برای متهم به امضا یا اثر انگشت متهم برسد .

متهم باسواد خودش پاسخ را می‌نویسد مگر آنکه نخواهد از این حق استفاده کند .

- ✓ بازپرس برای شاکی – مدعی خصوصی – متهم – شاهد و مطلعی که قادر به سخن گفتن به زبان فارسی نیست مترجم مورد وثوق از بین مترجمان رسمی و در صورت عدم دسترسی به مترجم رسمی مترجم مورد وثوق دیگری تعیین می‌کنند .

مترجم باید سوگند یاد کند که راستگویی و امانتداری را رعایت کند .

عدم اتیان سوگند سبب عدم پذیرش ترجمه‌ی مترجم مورد وثوق نیست .

- ✓ بازپرس برای شاکی – مدعی خصوصی – متهم – شاهد و مطلعی که ناشنوا است یا قدرت تکلم ندارد فرد مورد وثوقی که توانایی بیان مقصود را از طریق اشاره یا وسایل فنی دیگر دارد به عنوان مترجم انتخاب می‌کند .

مترجم باید سوگند یاد کند که راستگویی و امانتداری را رعایت کند .

چنانچه افراد مذکور قادر به نوشتن باشند منشی شعبه سؤال را برای آنان می‌نویسد تا به طور کتبی پاسخ دهند .

- ✓ هرگاه بازپرس در جریان تحقیقات احتمال دهد که متهم هنگام ارتکاب جرم مجنون بوده است تحقیقات لازم را از نزدیکان او و سایر مطلعان به عمل می‌آورد و نظریه پزشکی قانونی را تحصیل می‌کند و با احراز جنون ، پرونده را با صدور قرار موقوفی تعقیب نزد دادستان می‌فرستد .

در صورت موافقت دادستان با نظر بازپرس چنانچه جنون استمرار داشته باشد شخص مجنون بنا بر ضرورت حسب دستور دادستان به مراکز مخصوص نگهداری و درمان سازمان بهزیستی و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی منتقل می‌شود .

www.Ekhtebar.com

مراکز مذکور مکلف به پذیرش می‌باشند و در صورت امتناع از اجرای دستور دادستان به مجازات امتناع از دستور مقام قضایی مطابق قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شوند .

تبصره : چنانچه جرایم مشمول این ماده مستلزم پرداخت دیه باشد طبق مقررات مربوطه اقدام می‌شود .

- ✓ در جرایمی که مجازات قانونی آنها سلب حیات - قطع عضو - حبس ابد - تعزیر درجه ۴ و بالاتر است و همچنین در جنایات عمدی علیه تمامیت جسمانی که میزان دیه‌ی آنها ثلث دیه‌ی کامل مجنی علیه یا بیش از آن است بازپرس مکلف است در حین انجام تحقیقات دستور تشکیل پرونده‌ی شخصیت متهم را به واحد مددکاری اجتماعی صادر نماید .

این پرونده که به صورت مجزا از پرونده‌ی عمل مجرمانه تشکیل می‌گردد حاوی مطالب زیر است :

الف. گزارش مددکار اجتماعی در خصوص وضع مادی - خانوادگی - اجتماعی متهم

ب. گزارش پزشکی و روان‌پزشکی

❖ احضار و تحقیق از شهود و مطلعان :

- ✓ بازپرس به تشخیص خود یا با معرفی شاکی یا به تقاضای متهم و یا حسب اعلام مقامات ذی‌ربط ، شخصی که حضور یا تحقیق از وی را برای روشن شدن موضوع ضروری تشخیص دهد برابر مقررات احضار می‌کند .

تبصره ۱ : در صورتی که شاهد یا مطلع برای عدم حضور خود عذر موجهی نداشته باشد جلب می‌شود .

در صورتی که عذر موجهی داشته باشد و بازپرس آن عذر را بپذیرد مجدداً احضار می‌شود و در صورت عدم حضور جلب می‌شود .

تبصره ۲ : در صورتی که دلیل پرونده منحصر به شهادت شهود و مطلعان نباشد تحقیق از آنان می‌تواند به صورت الکترونیکی و با رعایت مقررات راجع به دادرسی الکترونیکی به عمل آید .

- ✓ در صورتی که شاهد یا مطلع از نیروهای مسلح باشد باید حداقل ۲۴ ساعت پیش از تحقیق یا جلسه محاکمه از طریق فرمانده یا رئیس او دعوت شود .

فرمانده یا رئیس مربوط مکلف است پس از وصول دستور مقام قضایی شخص احضار شده را در موقع مقرر بفرستد .

- ✓ تحقیق و بازجویی از شهود و مطلعان قبل از رسیدگی در دادگاه **غیرعلنی** است .

www.Ekhtebar.com

- ✓ بازپرس از هر یک از شهود و مطلعان جداگانه و بدون حضور متهم تحقیق می‌کند و منشی اطلاعات ایشان را ثبت می‌کند و به امضاء یا اثر انگشت آنان می‌رساند .

تحقیق مجدد از شهود و مطلعان در موارد ضرورت یا مواجهه‌ی آنان بلامانع است که دلیل ضرورت باید در صورتمجلس قید شود.

- ✓ پس از حضور شهود و مطلعان ، بازپرس ابتدا اسامی حاضران را در صورتمجلس قید می‌کند و سپس از آنان به ترتیبی که از جهت تقدم و تأخر صلاح بداند تحقیق می‌نماید .
- ✓ بازپرس پیش از شروع به تحقیق حرمت و مجازات شهادت دروغ و کتمان شهادت را به شاهد تفهیم می‌کند و نام ، نام خانوادگی ، نام پدر ، سن ، شغل ، میزان تحصیلات ، مذهب ، محل اقامت ، پیام‌نگار (ایمیل) ، شماره تلفن ثابت و همراه و سابقه محکومیت کیفری و درجه‌ی قرابت سببی یا نسبی و وجود یا عدم رابطه‌ی خادم و مخدومی شاهد یا مطلع با طرفین پرونده را سؤال می‌نماید و در صورتمجلس قید می‌کند .
- ✓ شاهد و مطلع پیش از اظهار اطلاعات خود به این شرح سوگند یاد می‌کند : (به خداوند متعال سوگند یاد می‌کنم که جز به راستی چیزی نگویم و تمام حقیقت را بیان کنم .)
- ✓ بازپرس می‌تواند در صورتی که شاهد یا مطلع واجد شرایط شهادت نباشد بدون یاد کردن سوگند اظهارات او را برای اطلاع بیشتر استماع کند .
- ✓ اظهارات شهود و مطلعان در صورتمجلس قید می‌شود سپس متن آن قرائت می‌گردد و به امضاء یا اثر انگشت شاهد یا مطلع می‌رسد .

چنانچه از امضاء یا اثرانگشت امتناع ورزد یا از اداء شهادت خودداری ورزد یا قادر به انجام آن نباشد مراتب در صورتمجلس قید می‌شود و تمام صفحات صورتمجلس به امضای بازپرس و منشی می‌رسد .

تبصره : بازپرس مکلف است از شاهد یا مطلع علت امتناع از امضا یا اثر انگشت یا اداء شهادت را بپرسد و پاسخ را در صورتمجلس قید کند .

- ✓ تفهیم اتهام به کسی که به عنوان متهم احضار نشده از قبیل شاهد یا مطلع ممنوع است و چنانچه این شخص پس از تحقیق در مظان اتهام قرار گیرد باید طبق مقررات و به عنوان متهم برای وقت دیگر احضار شود .

www.Ekhtebar.com

✓ (ماده ۲۱۴ ق.آ.د.ک) : هرگاه بیم خطر جانی یا حیثیتی و یا ضرر مالی برای شاهد یا مطلع و یا خانواده آنان وجود داشته باشد اما استماع اظهارات آنان ضروری باشد بازپرس به منظور حمایت از شاهد یا مطلع و با ذکر علت در پرونده تدابیر زیر را اتخاذ می‌کند :

الف. عدم مواجهه‌ی حضوری بین شاهد یا مطلع با شاکی یا متهم

ب. عدم افشای اطلاعات مربوط به هویت ، مشخصات خانوادگی و محل سکونت یا فعالیت شاهد یا مطلع

پ. استماع اظهارات شاهد یا مطلع در خارج از دادسرا با وسایل ارتباط از راه دور

تبصره ۱ : در صورت شناسایی شاهد یا مطلع حسب مورد توسط متهم یا متهمان یا شاکی و یا وجود قرائن یا شواهد مبنی بر احتمال شناسایی و وجود بیم خطر برای آنان ، بازپرس به درخواست شاهد یا مطلع تدابیر لازم را از قبیل آموزش برای حفاظت از سلامت جسمی و روحی یا تغییر مکان آنان اتخاذ می‌کند.

تبصره ۲ : ترتیبات فوق باید به نحوی صورت پذیرد که منافی حقوق دفاعی متهم نباشد .

تبصره ۳ : ترتیبات مقرر در این ماده و تبصره‌ی ۱ آن در مرحله‌ی رسیدگی دادگاه نیز اجراء می‌شود .

✓ در صورتی که شاهد یا مطلع برای حضور خود درخواست هزینه‌ی ایاب و ذهاب کند یا مدعی ضرر و زیانی از حیث ترک شغل خود شود بازپرس هزینه‌ی ایاب و ذهاب را طبق تعرفه‌ای که قوه قضاییه اعلام می‌کند و ضرر و زیان ناشی از ترک شغل را در صورت لزوم با استفاده از نظر کارشناس تعیین و شاکی را مکلف به تودیع آن در صندوق دادگستری می‌کند .

هرگاه شاکی به تشخیص بازپرس توانایی پرداخت هزینه را نداشته یا احضار از طرف بازپرس باشد هزینه‌های مذکور از محل اعتبارات مصوب قوه‌ی قضائیه پرداخت می‌شود .

هرگاه در **جرایم قابل گذشت** شاکی با وجود ملائت از پرداخت هزینه‌های مذکور در این ماده خودداری کند استماع شهادت یا گواهی مطلعین معرفی شده از جانب وی به عمل نمی‌آید .

ولی در **جرایم غیرقابل گذشت** هزینه‌های مذکور به دستور بازپرس از محل اعتبارات مصوب قوه‌ی قضائیه پرداخت می‌شود .

هر گاه متهم متقاضی احضار شاهد یا مطلع باشد هزینه‌های مذکور از محل اعتبارات مصوب قوه‌ی قضائیه پرداخت می‌شود .

www.Ekhtebar.com

✓ در صورتی که شاهد یا مطلع به علتی از قبیل بیماری یا کهولت سن نتواند حاضر شود و یا تعداد شهود یا مطلعان زیاد و در یک محل یا چند محل باشند و همچنین هرگاه اهمیت و فوریت امر اقتضا کند بازپرس در محل حضور می‌یابد و مبادرت به تحقیق می‌کند .

❖ قرارهای تأمین و نظارت قضایی :

✓ (ماده ۲۱۷ ق.آ.د.ک) : به منظور دسترسی به متهم و حضور به موقع وی – جلوگیری از فرار یا مخفی شدن او و تضمین حقوق بزه‌دیده برای جبران ضرر و زیان وی ، بازپرس پس از تفهیم اتهام و تحقیق لازم در صورت وجود دلایل کافی یکی از قرارهای تأمین زیر را صادر می‌کند :

الف. التزام به حضور با قول شرف

ب. التزام به حضور با تعیین وجه التزام

پ. التزام به عدم خروج از حوزه قضایی با قول شرف

ت. التزام به عدم خروج از حوزه قضایی با تعیین وجه التزام

ث. التزام به معرفی نوبتی خود به صورت هفتگی یا ماهیانه به مرجع قضایی یا انتظامی با تعیین وجه التزام

ج. التزام مستخدمان رسمی کشوری یا نیروهای مسلح به حضور با تعیین وجه التزام با موافقت متهم و پس از اخذ تعهد پرداخت از محل حقوق آنان از سوی سازمان مربوط

چ. التزام به عدم خروج از منزل یا محل اقامت تعیین شده با موافقت متهم با تعیین وجه التزام از طریق نظارت با تجهیزات الکترونیکی یا بدون نظارت با این تجهیزات

ح. اخذ کفیل با تعیین وجه‌الکفاله

خ. اخذ وثیقه اعم از وجه نقد – ضمانت‌نامه بانکی – مال منقول یا غیرمنقول

د. بازداشت موقت با رعایت شرایط مقرر قانونی

www.Ekhtebar.com

تبصره ۱ : در صورت امتناع متهم از پذیرش قرار تأمین مندرج در بند الف ، قرار التزام به حضور با تعیین وجه التزام صادر می‌شود و در صورت امتناع از پذیرش قرارهای مندرج در بندهای (ب – پ – ت – ث) قرار کفالت صادر می‌شود .

تبصره ۲ : در مورد بند (پ – ت) خروج از حوزه‌ی قضایی با اجازه قاضی ممکن است .

تبصره ۳ : در جرائم غیر عمدی در صورتی که به تشخیص مقام قضایی تضمین حقوق بزه‌دیده به طریق دیگر امکان پذیر باشد صدور قرار کفالت و وثیقه جایز نیست .

- ✓ برای اتهامات متعدد متهم قرار تأمین واحد صادر می‌شود مگر آنکه رسیدگی به جرایم ارتکابی درصلاحیت‌ذاتی دادگاه‌های مختلف باشد که در این صورت برای اتهامات موضوع صلاحیت هر دادگاه ، قرار تأمین متناسب و مستقل صادر می‌شود .
- ✓ مبلغ وجه التزام ، وجه‌الکفاله و وثیقه نباید در هر حال از خسارات وارد به بزه‌دیده کمتر باشد .

در مواردی که دیه یا خسارت زیان‌دیده از طریق بیمه قابل جبران است بازپرس با لحاظ مبلغ قابل پرداختاز سوی بیمه قرار تأمین متناسب صادر می‌کند.

- ✓ در صورتی که متهم بخواهد به جای معرفی کفیل ، وثیقه بسپارد بازپرس مکلف به قبول آن و تبدیل قرار است .

در این صورت متهم می‌تواند در هر زمان با معرفی کفیل آزادی وثیقه را تقاضا کند .

- ✓ کفالت شخصی پذیرفته می‌شود که اعتبار او به تشخیص بازپرس برای پرداخت وجه‌الکفاله محل تردید نباشد .

چنانچه بازپرس ملائت کفیل را احراز نکند مراتب را فوری به نظر دادستان می‌رساند .

دادستان موظف است در همان روز رسیدگی کرده و درباره‌ی آن اظهارنظر کند .

تشخیص دادستان برای بازپرس الزامی است .

در صورت تأیید نظر بازپرس توسط دادستان مراتب در پرونده درج می‌شود .

تبصره : پذیرش کفالت اشخاص حقوقی با رعایت مقررات این ماده بلامانع است .

- ✓ در صورت عدم پذیرش تقاضای کتبی صدور قرار قبولی وثیقه توسط بازپرس، مراتب در پرونده منعکس می شود. تخلف از مقررات این ماده موجب محکومیت انتظامی از درجه ۴ به بالا است .
- ✓ در صورت عدم پذیرش تقاضای کتبی وثیقه گذار توسط بازپرس مراتب با ذکر علت در پرونده منعکس می‌شود .

تخلف از این ماده موجب محکومیت انتظامی از درجه ۴ به بالا است .

www.Ekhtebar.com

- ✓ بازپرس در مورد قبول وثیقه یا کفالت قرار صادر می‌نماید و پس از امضای کفیل یا وثیقه‌گذار خود نیز آن را امضاء می‌کند و با درخواست کفیل یا وثیقه‌گذار تصویر قرار را به آنان می‌دهد .
- ✓ بازپرس مکلف است ضمن صدور قرار قبولی کفالت یا وثیقه به کفیل یا وثیقه‌گذار تفهیم کند که در صورت احضار متهم و عدم حضور او بدون عذر موجه و عدم معرفی وی از ناحیه کفیل یا وثیقه‌گذار وجه‌الکفاله وصول یا وثیقه طبق مقررات این قانون ضبط می‌شود .

تبصره : تفهیم مفاد ماده ۱۹۴ این قانون نسبت به کفیل و وثیقه‌گذار نیز الزامی است .

- ✓ قرار تأمین باید به متهم ابلاغ و تصویر آن به وی تحویل شود .

در صورتی که قرار تأمین منتهی به بازداشت گردد مفاد قرار در برگه‌ی اعزام درج می‌شود .

- ✓ متهمی که در مورد او قرار کفالت یا وثیقه صادر می‌شود تا معرفی کفیل یا سپردن وثیقه به بازداشتگاه معرفی می‌شود اما در صورت بازداشت ، متهم می‌تواند تا مدت ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ قرار بازپرس نسبت به اصل قرار منتهی به بازداشت یا عدم پذیرش کفیل یا وثیقه اعتراض کند .

تبصره : مرجع صادرکننده‌ی قرار و رئیس یا معاون زندان مکلفند تمهیدات لازم را به منظور دسترسی متهم به افرادی که وی برای یافتن کفیل یا وثیقه گذار معرفی می‌کند فراهم کنند .

هر زمان که متهم کفیل یا وثیقه معرفی نماید هر چند خارج از وقت اداری باشد در صورت وجود شرایط قانونی مرجع صادر کننده‌ی قرار یا قاضی کشیک مکلف به پذیرش آن هستند.

- ✓ مراتب تحویل متهم توسط مأمور رسمی در سوابق بازداشتگاه ثبت و تحویل‌دهنده رسیدی حاوی ساعت و تاریخ تحویل متهم اخذ و به بازپرس تسلیم می‌کند .
- ✓ کفیل یا وثیقه‌گذار در هر مرحله از تحقیقات و دادرسی با معرفی و تحویل متهم می‌تواند حسب مورد رفع مسؤولیت یا آزادی وثیقه‌ی خود را از مرجعی که پرونده در آنجا مطرح است درخواست کند .

مرجع مزبور مکلف است بلافاصله مراتب رفع مسئولیت یا آزادی وثیقه را فراهم نماید .

تبصره : در مواردی که متهم به علت دیگری از سوی سایر مراجع بازداشت باشد کفیل یا وثیقه‌گذار نیز می‌تواند اعزام وی را درخواست نماید - در این صورت پس از حضور متهم مطابق این ماده اقدام می‌شود .

www.Ekhtebar.com

✓ خواستن متهم از کفیل یا وثیقه‌گذار جز در موردی که حضور متهم برای تحقیقات ، دادرسی یا اجرای حکم ضرورت دارد ممنوع است .

تبصره : تخلف از این مقررات این ماده موجب محکومیت انتظامی تا درجه ۴ است .

✓ (ماده ۲۳۰ ق.آ.د.ک) : متهمی که برای او قرار تأمین صادر و خود ملتزم شده یا وثیقه گذاشته است در صورتی که حضورش لازم باشد احضار می‌شود .

هرگاه ثابت شود که متهم بدون عذر موجه حاضر نشده در صورت ابلاغ واقعی اخطاریه، وجه التزام تعیین شده به دستور دادستان اخذ و یا از وثیقه سپرده شده معادل وجه قرار ضبط می‌شود .

چنانچه متهم ، کفیل معرفی کرده یا شخص دیگری برای او وثیقه سپرده باشد به کفیل یا وثیقه‌گذار اخطار می‌شود که ظرف ۱ ماه متهم را تحویل دهد .

در صورت ابلاغ واقعی اخطاریه و عدم تحویل متهم ، به دستور دادستان حسب مورد وجه‌الکفاله اخذ و یا از وثیقه معادل وجه قرار ضبط می‌شود .

دستور دادستان پس از قطعیت بدون صدور اجراییه در واحد اجرای احکام کیفری و مطابق مقررات اجرای احکام مدنی اجرا می‌شود .

تبصره : مبلغ مازاد بر وجه قرار وثیقه پس از کسر هزینه‌های ضروری مربوط به اجرای دستور به وثیقه گذار مسترد می‌شود.

✓ هر گاه ثابت شود که متهم ، کفیل یا وثیقه‌گذار به منظور عدم امکان ابلاغ واقعی اخطاریه ، نشانی محل اقامت واقعی یا تغییر آن را به مرجع قبول کننده‌ی کفالت یا وثیقه اعلام نکرده یا به این منظور از محل خارج شده یا به هر نحو دیگر به این منظور امکان ابلاغ واقعی را دشوار کرده است و این امر از نظر بازپرس محرز شود ابلاغ قانونی اخطاریه برای ضبط وثیقه ، اخذ وجه‌الکفاله و یا وجه التزام کافی است .

✓ (ماده ۲۳۲ ق.آ.د.ک) : دیه با رعایت مقررات مربوطه و ضرر و زیان محکومٌ له در صورتی از مبلغ وثیقه یا وجه‌الکفاله کسر می‌شود که امکان وصول آن از بیمه میسر نباشد و محکوم علیه حاضر نشود و وثیقه‌گذار یا کفیل هم ، وی را طبق مقررات حاضر ننموده و عذر موجهی هم نداشته باشد .

www.Ekhtebar.com

✓ (ماده ۲۳۳ ق.آ.د.ک) : چنانچه قرار تأمین صادر شده متضمن تأدیه‌ی وجه التزام باشد یا متهم خود ایداع وثیقه کرده باشد در صورت عدم حضور محکوم علیه و عدم امکان وصول آن از بیمه علاوه بر اخذ دیه و ضرر و زیان محکوم له از محل تأمین ، جزای نقدی نیز در صورت محکومیت وصول می‌شود .

در مورد قرار وثیقه در صورت حضور و عجز از پرداخت، محکومیت‌های فوق با لحاظ مستثنیات دین از محل تأمین اخذ می‌شود .

✓ در صورت فوت کفیل یا وثیقه گذار ، قرار قبولی کفالت یا وثیقه منتفی است و متهم حسب مورد باید نسبت به معرفی کفیل یا ایداع وثیقه‌ی جدید اقدام کند مگر آن که دستور أخذ وجه‌الکفاله یا ضبط وثیقه صادر شده باشد .

✓ متهم ، کفیل و وثیقه‌گذار می‌توانند در موارد زیر ظرف ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ دستور دادستان درباره‌ی اخذ وجه‌التزام ، وجه‌الکفاله و یا ضبط وثیقه اعتراض کنند .

مرجع رسیدگی به این اعتراض دادگاه کیفری ۲ (دادگاه عمومی) است .

الف. هر گاه مدعی شوند در اخذ وجه التزام و وجه الکفاله و یا ضبط وثیقه مقررات مربوطه رعایت نشده است

ب. هر گاه مدعی شوند متهم در موعد مقرر حاضر شده یا او را حاضر کرده‌اند یا شخص ثالثی متهم را حاضر کرده است

پ. هر گاه مدعی شوند به جهات مذکور در ماده ۱۷۸ این قانون متهم نتوانسته حاضر شود یا کفیل و وثیقه‌گذار به یکی از آن جهات نتوانسته‌اند متهم را حاضر کنند

ت. هر گاه مدعی شوند پس از صدور قرار قبولی کفالت یا التزام معسر شده‌اند

ث. هر گاه کفیل یا وثیقه‌گذار مدعی شوند تسلیم متهم به علت فوت او در مهلت مقرر ممکن نبوده است

تبصره ۱ : دادگاه در تمام موارد فوق ، خارج از نوبت و بدون رعایت تشریفات دادرسی به شکایت رسیدگی می‌کند. رأی دادگاه قطعی است .

تبصره ۲ : مرجع رسیدگی به اعتراض نسبت به دستور رئیس یا دادرس دادگاه عمومی بخش، دادگاه کیفری ۲ نزدیکترین شهرستان آن استان است .

تبصره ۳ : در خصوص بند (ت) دادگاه به ادعای اعسار متهم یا کفیل رسیدگی و در صورت احراز اعسار آنان به معافیت آنان از پرداخت وجه‌التزام یا وجه‌الکفاله حکم می‌کند .

www.Ekhtebar.com

✓ در صورتی که متهم پس از صدور دستور دادستان مبنی بر اخذ وجه‌التزام یا وجه‌الکفاله و یا ضبط وثیقه و پیش از اتمام عملیات اجرایی در مرجع قضایی حاضر شود یا کفیل یا وثیقه گذار او را حاضر کند دادستان با رفع اثر از دستور صادر شده ، دستور اخذ یا ضبط حداکثر تا ۱/۴ از وجه قرار را صادر می‌کند .

در این صورت اعتبار قرار تأمین صادر شده به قوت خود باقی است .

هر گاه متهم خود ایداع وثیقه کرده باشد مکلف است نسبت به تکمیل وجه قرار اقدام کند .

چنانچه شخص ثالث از متهم کفالت نموده و یا ایداع وثیقه کرده باشد و رفع مسؤولیت خود را درخواست نکند مکلف است نسبت به تکمیل وجه قرار اقدام کند .

در صورتی که شخص ثالث رفع مسئولیت خود را درخواست کند متهم حسب مورد نسبت به معرفی کفیل یا وثیقه‌گذار جدید اقدام می‌کند .

تبصره : هر گاه متهم یا وثیقه گذار یا کفیل ظرف ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ دستور ضبط بخشی از وجه قرار ، معادل وجه مقرر را به صندوق دولت واریز کند ضبط انجام نمی‌شود و اعتبار قرار تأمین صادره به صورت کامل به قوت خود باقی است .

✓ (ماده ۲۳۷ ق.آ.د.ک) : صدور قرار بازداشت موقت جایز نیست مگر درمورد جرائم زیر که قرائن و امارات کافی بر توجه اتهام به متهم دلالت کند :

الف. جرائمی که مجازات قانونی آنها سلب حیات یا قطع عضو و در جنایات عمدی علیه تمامیت جسمانی ، جنایاتی که میزان دیه‌ی آنها ثلث دیه‌ی کامل مجنی‌علیه یا بیش‌تر از آن است .

ب. جرایم تعزیری که درجه ۴ و بالاتر است .

پ. جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی کشور که مجازات قانونی آنها درجه ۵ و بالاتر است (شرط)

ت. ایجاد مزاحمت و آزار و اذیت بانوان و اطفال و تظاهر ، قدرت نمایی و ایجاد مزاحمت برای اشخاص که به وسیله‌ی چاقو یا هر نوع اسلحه انجام شود .

ث. سرقت – کلاهبرداری – ارتشاء – اختلاس – خیانت در امانت – جعل یا استفاده از سند مجعول در صورتی که مشمول بند (ب) این ماده نباشد و متهم دارای یک فقره سابقه‌ی محکومیت قطعی به علت ارتکاب هر یک از جرایم مذکور باشد .

www.Ekhtebar.com

تبصره : موارد بازداشت موقت الزامی موضوع قوانین خاص به جزء قوانین ناظر بر جرایم نیروهای مسلح از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون ملغی است .

✓ (ماده ۲۳۸ ق.آ.د.ک) : صدور قرار بازداشت موقت درموارد مذکور در ماده‌ی قبل منوط به وجود یکی از شرایط زیر است :

الف. آزاد بودن متهم موجب از بین رفتن آثار و ادله جرم یا باعث تبانی با متهمان دیگر یا شهود و مطلعان واقعه گردد و یا سبب شود شهود از ادای شهادت امتناع کنند .

ب. هنگامی که بیم فرار یا مخفی شدن متهم باشد و به طریق دیگری نتوان از آن جلوگیری کرد .

پ. آزاد بودن متهم مخل نظم عمومی – موجب به خطر افتادن جان شاکی – شهود یا خانواده‌ی آنان و خود متهم شود .

✓ قرار بازداشت موقت باید مستدل و موجه باشد و مستند قانونی و ادله‌ی آن و حق اعتراض متهم در متن قرار ذکر شود .

با صدور قرار بازداشت موقت ، متهم به بازداشتگاه معرفی می‌شود .

چنانچه متهم به منظور جلوگیری از تبانی بازداشت شود دلیل آن در برگه‌ی اعزام قید می‌شود .

✓ قرار بازداشت متهم باید فوری نزد دادستان ارسال شود .

دادستان مکلف است حداکثر ظرف ۲۴ ساعت نظر خود را به طور کتبی به بازپرس اعلام کند .

هر گاه دادستان با قرار بازداشت متهم موافق نباشد حل اختلاف با دادگاه صالح است و متهم تا صدور رأی دادگاه در این مورد که حداکثر از ۱۰ روز تجاوز نمی‌کند بازداشت می‌شود .

✓ (ماده ۲۴۱ ق.آ.د.ک) : هر گاه علت بازداشت مرتفع شود و موجب دیگری برای ادامه‌ی آن نباشد بازپرس با موافقت دادستان فوری از متهم رفع بازداشت می‌کند .

در صورت مخالفت دادستان با تصمیم بازپرس حل اختلاف با دادگاه صالح است .

اگر متهم نیز موجبات بازداشت را مرتفع بداند می‌تواند فک قرار بازداشت یا تبدیل آن را از بازپرس تقاضا کند .

بازپرس فوری و حداکثر ظرف ۵ روز به طور مستدل راجع به درخواست متهم اظهارنظر می‌کند .

در صورت رد درخواست متهم از سوی بازپرس مراتب رد در پرونده ثبت و قرار رد به متهم ابلاغ می‌شود .

متهم می‌تواند ظرف ۱۰ روز به آن اعتراض کند .

متهم در هر ماه فقط یک بار می‌تواند این درخواست را مطرح کند .

www.Ekhtebar.com

✓ هر گاه در جرایم موضوع بندهای (الف – ب – پ – ت) ماده ۳۰۲ این قانون تا ۲ ماه و در سایر جرایم تا ۱ ماه به علت صدور قرار تأمین ، متهم در بازداشت بماند و پرونده‌ی اتهامی او منتهی به تصمیم نهایی در دادسرا نشود بازپرس مکلف به فک یا تخفیف قرار تأمین است .

اگر علل موجهی برای بقای قرار وجود داشته باشد با ذکر علل مزبور قرار ابقاء و مراتب به متهم ابلاغ می‌شود .

متهم می‌تواند از این تصمیم ظرف ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ به دادگاه صالح اعتراض کند .

فک یا تخفیف قرار بدون نیاز به موافقت دادستان انجام می‌شود .

ابقای تأمین باید به تأیید دادستان برسد و در صورت مخالفت دادستان حل اختلاف با دادگاه است .

فک یا تخفیف یا ابقاء بازداشت موقت باید به تأیید دادستان برسد و در صورت مخالفت دادستان حل اختلاف با دادگاه است .

هر گاه بازداشت متهم ادامه یابد مقررات این ماده ، حسب مورد، هر ۲ ماه یا هر ۱ ماه اعمال می‌شود .

به هر حال مدت بازداشت متهم نباید از حداقل مجازات حبس مقرر در قانون برای آن جرم تجاوز کند .

در هر صورت در جرایم موجب مجازات سلب حیات ، مدت بازداشت موقت از ۲ سال و در سایر جرایم از ۱ سال تجاوز نمی‌کند .

تبصره ۱ : نصاب حداکثر مدت بازداشت شامل مجموع قرارهای صادره در دادسرا و دادگاه است و سایر قرارهی منتهی به بازداشت متهم را نیز شامل می‌شود .

تبصره ۲ : تکلیف بازپرس به اظهار نظر در خصوص درخواست متهم ، موضوع ماده ۲۴۱ این قانون در صورتی است که وفق این ماده نسبت به قرار اظهار نظر نشده باشد .

✓ بازپرس می‌تواند در تمام مراحل تحقیقات با رعایت مقررات این قانون قرار تأمین صادر شده را تشدید کند یا تخفیف دهد .

تبصره : تشدید یا تخفیف قرار تأمین اعم است از تبدیل نوع قرار یا تغییر مبلغ آن .

✓ دادستان در جریان تحقیقات مقدماتی تا پیش از تنظیم کیفرخواست می‌تواند تشدید یا تخفیف تأمین را از بازپرس درخواست کند .

www.Ekhtebar.com

هر گاه بین بازپرس و دادستان موافقت حاصل نشود پرونده برای رفع اختلاف به دادگاه ارسال می‌شود و بازپرس طبق نظر دادگاه اقدام می‌کند .

پس از تنظیم کیفرخواست نیز دادستان می‌تواند حسب مورد از دادگاهی که پرونده در آن مطرح است درخواست تشدید یا تخفیف تأمین کند .

متهم نیز می‌تواند تخفیف تأمین را درخواست کند .

تقاضای فرجام خواهی نسبت به حکم مانع از آن نیست که دادگاه صادر کننده حکم به این درخواست رسیدگی کند .

درصورت رد درخواست مراتب رد در پرونده ثبت می‌شود .

تصمیم دادگاه در این موارد قطعی است .

تبصره ۱ : تقاضای دادستان یا متهم به شرح مقرر در این ماده در مورد تشدید یا تخفیف نمی‌تواند بیش از یک بار مطرح شود.

تبصره ۲ : چنانچه به نظر دادگاه قرار تأمین صادر شده متناسب نباشد خود نسبت به تخفیف یا تشدید آن اتخاذ تصمیم می‌نماید .

- ✓ (ماده ۲۴۵ ق.آ.د.ک) : دادگاه صالح موضوع مواد ۲۴۰ – ۲۴۲ – ۲۴۴ این قانون مکلف است در وقت فوق العاده به اختلاف دادستان و بازپرس یا اعتراض متهم رسیدگی نماید .

تصمیم دادگاه قطعی است.

- ✓ در مواردی که پرونده‌ی متهم در دادگاه مطرح شده و از متهم قبلاً تأمین اخذ نشده یا تأمین قبلی منتفی شده باشد دادگاه خود یا به تقاضای دادستان و با رعایت مقررات این قانون قرار تأمین یا نظارت قضایی صادر می‌کند .

چنانچه تصمیم دادگاه منتهی به صدور قرار بازداشت موقت شود این قرار طبق مقررات این قانون قابل اعتراض در دادگاه تجدیدنظر استان است .

- ✓ بازپرس می‌تواند متناسب با جرم ارتکابی علاوه بر صدور قرار تأمین ، قرار نظارت قضایی را که شامل یک یا چند مورد از دستورهای زیر است برای مدت معین صادر کند :

الف. معرفی نوبه‌ای خود به مراکز یا نهادهایی تعیین شده توسط بازپرس

www.Ekhtebar.com

ب. منع رانندگی با وسایل نقلیه موتوری

پ. منع اشتغال به فعالیت‌های مرتبط با جرم ارتکابی

ت. ممنوعیت از نگهداری سلاح دارای مجوز

ث. ممنوعیت خروج از کشور

تبصره ۱ : در جرایم تعزیری درجه ۷ و ۸ در صورت ارائه‌ی تضمین لازم برای جبران خسارات وارده مقام قضایی می‌تواند فقط به صدور قرار نظارت قضایی اکتفا کند .

تبصره ۲ : قرارهای موضوع این ماده ظرف ۱۰ روز قابل اعتراض در دادگاه صالح است .

چنانچه این قرار توسط دادگاه صادر شود ظرف ۱۰ روز قابل اعتراض در دادگاه تجدیدنظر استان می‌باشد .

- ✓ مدت اعتبار قرار منع خروج از کشور ۶ ماه و قابل تمدید است .

در صورتی که مدت مندرج در دستور منع خروج منقضی شود این دستور خود به خود منتفی می‌شود و مراجع مربوطه نمی‌توانند مانع از خروج شوند .

- ✓ در صورت صدور قرار ممنوعیت از نگهداری سلاح دارای مجوز ، سلاح و پروانه مربوط اخذ و به یکی از محل‌های مجاز نگهداری سلاح تحویل می‌شود و بازپرس مراتب را به مرجع صادر کننده‌ی پروانه اعلام می‌کند .
- ✓ قرار تأمین و نظارت قضایی باید مستدل و موجه بوده و با نوع و اهمیت جرم – شدت مجازات – ادله و اسباب اتهام – احتمال فرار یا مخفی شدن متهم – احتمال از بین رفتن آثار جرم – سابقه متهم – وضعیت روحی و جسمی – سن – جنس – شخصیت و حیثیت او متناسب باشد .

تبصره : اخذ تأمین نامتناسب موجب محکومیت انتظامی از درجه ۴ به بالا است .

- ✓ هر گاه متهم یا محکوم علیه در مواعد مقرر حاضر شود یا پس از آن حاضر و عذر موجه خود را اثبات کند با شروع به اجرای حبس و تبعید یا اقامت اجباری و اجرای کامل سایر مجازاتها و یا صدور قرارهای منع و موقوفی و تعلیق تعقیب ، تعلیق اجرای مجازات و مختومه شدن پرونده به هر کیفیت ، قرار تأمین یا نظارت قضایی لغو می‌شود .

تبصره : در صورت الغای قرار تأمین یا نظارت قضایی این امر بلافاصله به مراجع مربوط اعلام می‌شود .

www.Ekhtebar.com

- ✓ در صورتی که متهم دستورهای مندرج در قرار نظارت قضایی را رعایت تخلف نماید بنا به درخواست وی که باید به تأیید دادستان برسد و یا پیشنهاد دادستان ، دادگاه می‌تواند با رعایت مقررات قانونی در مجازات وی تخفیف دهد .
- ✓ هر گاه متهم از اجرای قرار نظارت قضایی که توأم با قرار تأمین صادر شده است تخلف کند قرار نظارت لغو و قرار تأمین تشدید می‌شود و در صورت تخلف متهم از اجرای قرار نظارت مستقل ، قرار صادر شده به قرار تأمین متناسب تبدیل می‌گردد - مفاد این ماده در حین صدور قرار نظارت قضایی به متهم تفهیم می‌شود .

تبصره : در اجرای این ماده نمی‌توان قرار صادر را به قرار بازداشت موقت تبدیل کرد .

- ✓ (ماده ۲۵۵ ق.آ.د.ک) : اشخاصی که در جریان تحقیقات مقدماتی و دادرسی به هر علت بازداشت می‌شوند و از سوی مراجع قضایی ، حکم برائت یا قرار منع تعقیب در مورد آنها صادر شود می‌توانند با رعایت ماده‌ی ۱۴ این قانون ، خسارت ایام بازداشت را از دولت مطالبه کنند .
- ✓ در موارد زیر شخص بازداشت شده مستحق جبران خسارت نیست :

الف. بازداشت شخص ناشی از خودداری در ارائه‌ی اسناد ، مدارک و ادله بی‌گناهی خود باشد

ب. به منظور فراری دادن مرتکب جرم ، خود را در مظان اتهام و بازداشت قرار داده باشد

پ. به هر جهتی به ناحق موجبات بازداشت خود را فراهم آورده باشد

ت. هم زمان به علت قانونی دیگر بازداشت باشد

- ✓ شخص بازداشت شده باید ظرف ۶ ماه از تاریخ ابلاغ رأی قطعی حاکی از بی‌گناهی خود ، درخواست جبران خسارت را به کمیسیون استانی متشکل از ۳ نفر از قضات دادگاه تجدیدنظر استان به انتخاب رئیس قوه قضاییه تقدیم کند .

کمیسیون در صورت احراز شرایط مقرر در این قانون ، حکم به پرداخت خسارت صادر می‌کند .

در صورت رد درخواست ، این شخص می‌تواند ظرف ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ ، اعتراض خود را به کمیسیون موضوع ماده ۲۵۸ این قانون اعلام کند .

- ✓ (ماده ۲۵۸ ق.آ.د.ک) : رسیدگی به اعتراض شخص بازداشت شده در کمیسیون ملی جبران خسارت ، متشکل از رئیس دیوان عالی کشور یا یکی از معاونان وی و دو نفر از قضات دیوان عالی کشور به انتخاب رئیس قوه قضاییه به عمل می‌آید - رأی کمیسیون قطعی است .

www.Ekhtebar.com

✓ جبران خسارت موضوع مواد ۲۵۵ این قانون بر عهده دولت است .

در صورتی که بازداشت بر اثر اعلام مغرضانه‌ی جرم – شهادت کذب – یا تقصیر مقامات قضایی باشد دولت پس از جبران خسارت می‌تواند به مسؤول اصلی مراجعه کند .

✓ به منظور پرداخت خسارت موضوع ماده ۲۵۵ این قانون ، صندوقی در وزارت دادگستری تأسیس می‌شود که بودجه‌ی آن هر سال از محل بودجه کل کشور تأمین می‌گردد .

این صندوق زیر نظر وزیر دادگستری اداره می‌شود و اجرای آرای صادر شده از کمیسیون بر عهده وی است .

❖ اقدامات بازپرس و دادستان پس از ختم تحقیقات :

✓ بازپرس پس از پایان تحقیقات و در صورت وجود دلایل کافی بر وقوع جرم و توجه اتهام به متهم ، به متهم یا وکیل وی اعلام می‌کند که برای برائت یا کشف حقیقت هر اظهاری دارد به عنوان آخرین دفاع بیان کند .

هر گاه متهم یا وکیل وی در آخرین دفاع مطلبی اظهار کند یا مدرکی ابراز نماید که در کشف حقیقت یا برائت مؤثر باشد بازپرس مکلف به رسیدگی است .

✓ در صورتی که متهم یا وکیل وی برای أخذ آخرین دفاع احضار شوند و هیچ یک از آنان بدون اعلام عذر موجه حضور نیابد بدون اخذ آخرین دفاع اتخاذ تصمیم می‌شود .

✓ پس از انجام تحقیقات لازم و اعلام کفایت و ختم تحقیقات بازپرس مکلف است به صورت مستدل ، مستند عقیده‌ی خود را حداکثر ظرف ۵ روز در قالب قرار مناسب اعلام کند .

✓ بازپرس در صورت جرم بودن عمل ارتکابی و وجود ادله‌ی کافی برای انتساب جرم به متهم ، قرار جلب به دادرسی (قرار مجرمیت) صادر ولی در صورت جرم نبودن عمل ارتکابی و یا فقدان ادله‌ی کافی برای انتساب جرم به متهم قرار منع تعقیب صادر و پرونده را فوری نزد دادستان ارسال می‌کند .

دادستان باید ظرف ۳ روز از تاریخ وصول پرونده‌ی تحقیقات را ملاحظه و نظر خود را به طور کتبی اعلام کند و پرونده را نزد بازپرس برگرداند .

چنانچه مورد از موارد موقوفی تعقیب نباشد قرار موقوفی تعقیب صادر می‌شود .

www.Ekhtebar.com

✓ چنانچه دادستان تحقیقات بازپرس را کامل نداند صرفاً مواردی را که برای کشف حقیقت لازم است به تفصیل و بدون هر گونه ابهام در پرونده درج می‌کند و تکمیل آن را می‌خواهد .

در این صورت بازپرس مکلف به انجام این تحقیقات است .

تبصره : هرگونه درخواست تکمیل تحقیقات که برای کشف حقیقت لازم نباشد موجب محکومیت انتظامی تا درجه ۳ .

✓ در صورت موافقت دادستان با قرار بازپرس در خصوص عدم صلاحیت ، پرونده به مرجع صالح ارسال می‌شود .

در موارد موقوف ماندن تعقیب یا منع تعقیب بازپرس مراتب را به طرفین ابلاغ می‌کند .

در این صورت، قرار تأمین و قرار نظارت قضایی ملغی می‌گردد و چنانچه متهم بازداشت باشد بلافاصله آزاد می‌شود .

قاضی مربوطه مکلف است از قرار تأمین مأخوذه رفع اثر نماید .

✓ در صورتی که عقیده دادستان و بازپرس بر جلب متهم به دادرسی باشد دادستان ظرف ۲ روز با صدور کیفرخواست از طریق شعبه‌ی بازپرسی بلافاصله پرونده را به دادگاه صالح ارسال می‌کند .

✓ در هر مورد که دادستان با عقیده بازپرس مخالف باشد و بازپرس بر عقیده‌ی خود اصرار کند پرونده برای حل اختلاف به دادگاه صالح ارسال و طبق تصمیم دادگاه عمل می‌شود .

✓ علاوه بر موارد مقرر در این قانون قرارهای بازپرس در موارد زیر قابل اعتراض است :

الف. قرار منع تعقیب – موقوفی تعقیب – اناطه به تقاضای شاکی

ب. قرار بازداشت موقت – ابقاء و تشدید تأمین به تقاضای متهم

پ. قرار تأمین خواسته به تقاضای متهم

تبصره : مهلت اعتراض به قرارهای قابل اعتراض برای اشخاص مقیم ایران ۱۰ روز و برای افراد مقیم خارج از کشور یک ماه از تاریخ ابلاغ است .

✓ مرجع حل اختلاف بین دادستان و بازپرس و رسیدگی به اعتراض شاکی یا متهم نسبت به قرارهای قابل اعتراض با دادگاهی است که صلاحیت رسیدگی به آن اتهام را دارد .

چنانچه دادگاه انقلاب یا دادگاه کیفری یک (دادگاه کیفری استان) در حوزه قضایی دادسرا تشکیل نشده باشد دادگاه کیفری ۲ محل صالح به رسیدگی است .

www.Ekhtebar.com

- ✓ در صورت اختلاف دادستان و بازپرس در (صلاحیت – نوع جرم یا مصادیق قانونی آن) حل اختلاف با دادگاه کیفری ۲ یی است که دادسرا در معیت آن انجام وظیفه می‌کند .
- ✓ حل اختلاف بین بازپرس و دادستان و رسیدگی به اعتراض شاکی یا متهم نسبت به قرارهای قابل اعتراض در جلسه‌ی فوق‌العاده‌ی دادگاه صورت می‌گیرد .

تصمیم دادگاه در این خصوص قطعی است مگر در مورد قرارهای منع یا موقوفی تعقیب در جرایم موضوع بندهای (الف – ب – پ – ت) ماده ۳۰۲ این قانون که در صورت تأیید ، این قرارها مطابق مقررات قابل تجدیدنظر است .

- ✓ دادگاه در صورتی که اعتراض شاکی به قرار منع یا موقوفی تعقیب را موجه بداند آن را نقض و قرار جلب به دادرسی را صادر می‌کند .

در مواردی که به نظر دادگاه تحقیقات دادسرا کامل نباشد بدون نقض قرار می‌تواند تکمیل تحقیقات را از دادسرا بخواهد یا خود اقدام به تکمیل تحقیقات کند .

موارد نقص تحقیق باید به تفصیل و بدون هر گونه ابهام در تصمیم دادگاه قید شود .

در صورت نقض قرار اناطه توسط دادگاه ، بازپرس تحقیقات خود را ادامه می‌دهد .

- ✓ هر گاه پرونده برای تکمیل تحقیقات به دادسرا اعاده شود دادسرای مربوطه با انجام تحقیقات مورد نظر دادگاه بدون صدور قرار ، مجدداً پرونده را به دادگاه ارسال می‌کند

اگر در تحقیقات مورد نظر دادگاه ابهامی بیابد مراتب را برای رفع ابهام به دادگاه استعلام می‌کند .

- ✓ در صورت نقض قرار منع تعقیب و صدور قرار جلب به دادرسی توسط دادگاه ، بازپرس مکلف است متهم را احضار و موضوع اتهام را به او تفهیم کند و با أخذ آخرین دفاع و تأمین مناسب از وی پرونده را به دادگاه ارسال نماید .
- ✓ در صورت نقض قرار موقوفی تعقیب ، بازپرس مطابق مقررات و صرف نظر از جهتی که علت نقض قرار موقوفی تعقیب است به پرونده رسیدگی و با انجام تحقیقات لازم تصمیم مقتضی اتخاذ می‌کند .
- ✓ هر گاه به علت جرم نبودن عمل ارتکابی قرار منع تعقیب صادر و به هر دلیل قطعی شود نمی‌توان بار دیگر متهم را به همان اتهام تعقیب کرد .

www.Ekhtebar.com

هرگاه به علت فقدان یا عدم کفایت دلیل قرار منع تعقیب صادر و در دادسرا قطعی شود نمی‌توان بار دیگر متهم را به همان اتهام تعقیب کرد مگر پس از کشف دلیل جدید که در این صورت با نظر دادستان برای یک بار قابل تعقیب است .

اگر این قرار در دادگاه قطعی شده باشد پس از کشف دلیل جدید به درخواست دادستان می‌توان او را برای یک بار با اجازه‌ی دادگاه صالح برای رسیدگی به اتهام تعقیب کرد .

در صورتی که دادگاه تعقیب مجدد را تجویز کند بازپرس مطابق مقررات رسیدگی می‌کند .

✓ در کیفرخواست موارد زیر قید می‌شود :

الف. مشخصات متهم شامل نام ، نام خانوادگی ، نام پدر ، شهرت ، سن ، شغل ، شماره‌ی ملی ، شماره‌ی شناسنامه ، تابعیت ، مذهب ، محل اقامت و وضعیت تأهل او

ب. آزاد ، تحت قرار تأمین یا نظارت قضایی بودن متهم و نوع آن و یا بازداشت بودن متهم با قید علت و تاریخ شروع بازداشت

پ. نوع اتهام ، تاریخ و محل وقوع جرم اعم از بخش ، دهستان ، روستا ، شهر ، ناحیه ، منطقه ، خیابان و کوچه

ت. ادله‌ی انتساب اتهام

ث. مستند قانونی اتهام

ج. سابقه محکومیت مؤثر کیفری متهم

چ. خلاصه‌ی پرونده‌ی شخصیت یا وضعیت روانی متهم

تبصره : هر گاه در صدور کیفرخواست ، سهو قلم یا اشتباه بیّن صورت گیرد تا پیش از ارسال به دادگاه ، دادستان آن را اصلاح و پس از ارسال کیفرخواست به دادگاه موارد اصلاحی آن را به دادگاه اعلام می‌کند .

✓ عنوان اتهامی که در کیفرخواست ذکر می‌شود مانع از تعیین عنوان صحیح قانونی توسط دادگاه نیست .

در صورتی که مجموع اعمال ارتکابی متهم در نتیجه تحقیقات دادسرا روشن باشد و دادگاه فقط عنوان اتهام را نادرست تشخیص دهد **مکلف است** اتهام جدید را به متهم تفهیم تا از اتهام انتسابی مطابق مقررات دفاع کند و سپس مبادرت به صدور رأی نماید .

www.Ekhtebar.com

✓ هر گاه قبل از ارسال پرونده به دادگاه موجبی برای آزادی متهم یا تبدیل قرار تأمین به وجود آید دادسرا با رعایت مقررات قانونی اقدام می‌کند .

✓ **دادستان نمی‌تواند** پس از ارسال پرونده به دادگاه از اصل اتهام یا ادله‌ی آن **عدول** و بر این اساس کیفرخواست را مسترد یا اصلاح کند و فقط می‌تواند دلایل جدید له یا علیه متهم را که کشف یا حادث می‌شود به دادگاه اعلام کند .

✓ پس از صدور کیفرخواست و قبل از ارسال آن به دادگاه هر گاه شاکی **در جرائم قابل گذشت** رضایت قطعی خود را به دادستان اعلام کند در صورت وجود پرونده در دادسرا ، دادستان از کیفرخواست عدول می‌کند .

در این صورت قرار موقوفی تعقیب توسط بازپرس صادر می‌شود .

در **جرائم غیرقابل گذشت** هرگاه شاکی رضایت قطعی خود را اعلام کند دادستان در صورت فراهم بودن شرایط صدور قرار تعلیق تعقیب می‌تواند از کیفرخواست عدول و تعقیب را معلق کند .

در صورتی که در نتیجه رضایت شاکی نوع مجازات تغییر کند دادستان از کیفرخواست قبلی عدول و بر این اساس کیفرخواست جدید صادر می‌کند .

✓ در صورت انتساب اتهامات متعدد به متهم که رسیدگی به آنها در صلاحیت ذاتی دادگاه‌های مختلف است کیفرخواست جداگانه خطاب به هر یک از دادگاه‌های صالح صادر می‌شود .

❖ تحقیقات مقدماتی جرایم اطفال و نوجوانان :

✓ در معیت دادگاه اطفال و نوجوانان و در محل آن شعبه‌ای از دادسرای عمومی و انقلاب با عنوان دادسرای ویژه‌ی نوجوانان به سرپرستی یکی از معاونان دادستان و با حضور یک یا چند بازپرس تشکیل می‌شود .

تحقیقات مقدماتی جرایم افراد ۱۵ تا ۱۸ سال به جزء جرایم موضوع مواد ۳۰۶ و ۳۴۰ این قانون که به طور مستقیم از سوی دادگاه صورت می‌گیرد در این دادسرا به عمل می‌آید .

تبصره ۱ : تحقیقات مقدماتی تمامی جرایم افراد زیر ۱۵ سال به طور مستقیم در دادگاه اطفال و نوجوانان به عمل می‌آید و دادگاه مذکور کلیه‌ی وظایفی را که طبق قانون بر عهده‌ی ضابطان دادگستری و دادسرا است انجام می‌دهد .

www.Ekhtebar.com

تبصره ۲ : در جرایم مشهود هرگاه مرتکب طفل یا نوجوان باشد ضابطان دادگستری مکلفند نسبت به حفظ آلات ، ادوات، آثار ، علایم و دلایل جرم اقدام نمایند ولی اجازه‌ی تحقیقات مقدماتی از طفل یا نوجوان را ندارند و در صورت دستگیری وی موظفند متهم را حسب مورد فوری به دادسرا یا دادگاه اطفال و نوجوان تحویل دهند .

انقضای وقت اداری و نیز ایام تعطیل مانع از رجوع به دادسرا یا دادگاه اطفال و نوجوان نیست .

- ✓ علاوه بر موارد مذکور در ماده‌ی ۳۰۲ این قانون در جرایم تعزیری درجه ۵ و ۶ نیز تشکیل پرونده‌ی شخصیت در مورد اطفال و نوجوانان توسط دادسرا یا دادگاه اطفال و نوجوانان الزامی است .
- ✓ در جریان تحقیقات مقدماتی مرجع قضایی حسب مورد اطفال و نوجانان موضوع این قانون را به والدین ، اولیاء یا سرپرست قانونی یا در صورت فقدان یا عدم دسترسی و یا امتناع از پذیرش آنان ، به هر شخص حقیقی یا حقوقی که مصلحت بداند می‌سپارد .

اشخاص مذکور ملتزمند هر گاه حضور طفل یا نوجوان لازم باشد او را به مرجع قضایی معرفی نمایند .

افراد ۱۵ تا ۱۸ سال نیز شخصا ملزم به معرفی خود به دادگاه می‌باشند .

در صورت ضرورت أخذ کفیل یا وثیقه تنها از متهمان بالای ۱۵ سال امکان پذیر است .

در صورت عجز از معرفی کفیل یا ایداع وثیقه و یا در مورد جرایم پی بینی شده در ماده‌ی ۲۳۷ این قانون دادسرا یا دادگاه می‌تواند با رعایت ماده‌ی ۲۳۸ این قانون ، قرار نگهداری موقت آنان را در کانون اصلاح و تربیت صادر کند .

تبصره : قرار نگهداری موقت تابع کلیه‌ی آثار و احکام قرار بازداشت موقت است .

❖ وظایف و اختیارات دادستان کل کشور :

- ✓ دادستان کل کشور بر کلیه‌ی دادسراهای عمومی – انقلاب – نظامی نظارت دارد و به منظور حسن اجرای قوانین و ایجاد هماهنگی بین دادسراها می‌تواند اقدام به بازرسی کند و تذکرات و دستورات لازم را خطاب به مراجع قضایی مذکور صادر نماید.

همچنین وی پیشنهادهای لازم را به رئیس قوه‌ی قضائیه و سایر مراجع قضایی و اجرایی ذی‌ربط ارائه می‌کند .

www.Ekhtebar.com

تبصره ۱ : چنانچه دادستان کل کشور در اجرای وظایف مقرر در این فصل و سایر وظایف قانونی خود به موارد تخلف یا جرم برخورد کند حسب مورد مراتب را برای تعقیب قانونی به دادسرای انتظامی قضات ، مراجع قضایی یا اداری صالح اعلام می‌کند .

تبصره ۲ : کلیه‌ی مراجع قضایی و قضات مکلفند همکاری‌های لازم را در اعمال نظارت دادستان کل کشور انجام دهند .

- ✓ دادستان کل کشور می‌تواند انتصاب – جابه‌جایی – تغییر شغل و محل خدمت مقامات قضایی دادسراها را به رئیس قوه‌ی قضائیه پیشنهاد دهد .

تبصره ۱ : پیشنهاد انتصاب – جابه‌جایی – تغییر شغل و محل خدمت دادستان‌های عمومی سراسر کشور پس از کسب نظر موافق از رئیس کل دادگستری استان ذیربط با دادستان کل کشور است .

تبصره ۲ : پیشنهاد انتصاب – جابه‌جایی – تغییر شغل و محل خدمت دادستان‌های نظامی پس از کسب نظر موافق از رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح با دادستان کل کشور است .

- ✓ دادستان کل کشور مکلف است در جرایم راجع به اموال ، منافع و مصالح ملی و خسارات وارده به حقوق عمومی که نیاز به طرح دعوی دارد از طریق مراجع ذی صلاح داخلی ، خارجی و یا بین‌المللی پیگیری و نظارت نماید .
- ✓ در مواردی که مطابق قانون تعقیب و رسیدگی به تخلفات مقامات و مسئولان کشوری به عهده‌ی دیوان عالی کشور است اقدامات مقدماتی و انجام تحقیقات لازم توسط دادسرای دیوان عالی کشور صورت می‌گیرد .
- ✓ کلیه‌ی مراجع قضایی مکلفند در موارد قانونی پس از اتخاذ تصمیم بر ممنوعیت خروج اشخاص از کشور مراتب را به دادستانی کل کشور ارسال دارند تا از آن طریق به مراجع ذی‌ربط اعلام گردد .

تبصره : دادستان کل کشور در موارد انقضای مدت قانونی ممنوعیت خروج از کشور اشخاص و عدم تمدید آن توسط مراجع مربوطه نسبت به رفع ممنوعیت خروج اقدام می‌کند .

- ✓ هرگاه در موارد حقوق عامه و دعاوی راجع به دولت – امور خیریه – اوقاف عامه – امور محجورین و غایب مفقود الاثر بی‌سرپرست حکم قطعی صادر شود و دادستان کل کشور حکم مذکور را خلاف بیّن موازین شرعی و یا قانونی تشخیص دهد به طور مستدل از دیوان عالی کشور درخواست نقض حکم را می‌نماید .

www.Ekhtebar.com

دیوان عالی کشور در صورت پذیرش تقاضا رأی صادره را نقض و پرونده را جهت رسیدگی مجدد به شعبه‌ی هم‌عرض دادگاه صادرکننده‌ی حکم قطعی ارجاع می‌نماید .

❖ تشکیلات و صلاحیت دادگاه‌های کیفری :

- ✓ دادگاه‌های کیفری به دادگاه کیفری یک (دادگاه کیفری استان) – دادگاه کیفری دو (دادگاه عمومی) – دادگاه انقلاب – دادگاه اطفال و نوجوانان – دادگاه‌های نظامی تقسیم می‌شوند .
- ✓ **دادگاه کیفری ۲** با حضور رئیس یا دارس علی‌البدل در حوزه‌ی قضایی هر شهرستان تشکیل می‌شود .
- ✓ **دادگاه کیفری ۱** با حضور رئیس و ۲ مستشار و در غیاب رئیس با حضور ۳ مستشار تشکیل می‌شود که در این وضعیت ریاست دادگاه به عهده‌ی عضو مستشاری است که سابقه‌ی قضایی بیشتری دارد .

تبصره ۱ : دادگاه کیفری ۱ در مرکز استان و به تشخیص رئیس قوه‌ی قضاییه در حوزه‌ی قضایی شهرستان‌ها تشکیل می‌شود .

در حوزه‌هایی که این دادگاه تشکیل نشده است به جرایم موضوع صلاحیت آن در نزدیک‌ترین دادگاه کیفری ۱ در حوزه ی قضایی آن استان رسیدگی می‌شود .

تبصره ۲ : دادرس علی‌البدل حسب مورد می‌تواند به جای رئیس یا مستشار انجام وظیفه کند .

همچنین با انتخاب رئیس کل دادگستری استان ، عضویت مستشاران دادگاه‌های تجدیدنظر در دادگاه کیفری ۱ و دادگاه انقلاب در مواردی که با تعدد قاضی رسیدگی می‌کنند بلامانع است .

تبصره ۳ : دادگاه‌های کیفری استان و عمومی جزائی موجود به ترتیب به دادگاه‌های کیفری ۱ و ۲ تبدیل می‌شوند .

جرایمی که تا تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون در دادگاه ثبت شده است از نظر صلاحیت رسیدگی تابع مقررات زمان ثبت است و سایر مقررات رسیدگی طبق این قانون در همان شعب مرتبط انجام می‌شود .

این تبصره در مورد دادگاه انقلاب و دادگاه‌های نظامی نیز جاری است .

- ✓ دادگاه انقلاب برای رسیدگی به جرایم موجب مجازات مندرج در بندهای (الف – ب – پ – ت) ماده‌ی ۳۰۲ این قانون با حضور رئیس و ۲ مستشار تشکیل می‌شود .

www.Ekhtebar.com

دادگاه برای رسیدگی به سایر موضوعات با حضور رئیس یا دادرس علی‌البدل یا توسط یک مستشار تشکیل می‌شود .

تبصره : مقررات دادرسی دادگاه کیفری ۱ به شرح مندرج در این قانون در دادگاه انقلاب ، در مواردی که با تعدد قاضی رسیدگی می‌کند جاری است .

- ✓ **دادگاه اطفال و نوجوانان** با حضور یک قاضی و دو مشاور تشکیل می‌شود – نظر مشاوران مشورتی است .

تبصره : در هر حوزه‌ی قضایی شهرستان یک یا چند شعبه دادگاه اطفال و نوجوان بر حسب نیاز تشکیل می‌شود .

تا زمانی که دادگاه اطفال و نوجوانان در محلی تشکیل نشده است به کلیه‌ی جرایم اطفال و نوجوان به جزء جرایم مشمول ماده‌ی ۳۱۵ این قانون در دادگاه کیفری ۲ یا دادگاهی که وظایف آن را انجام می‌دهد رسیدگی می‌شود .

- ✓ در صورت ضرورت به تشخیص رئیس قوه‌ی قضائیه در حوزه‌ی بخش ، دادگاه عمومی بخش تشکیل می‌شود .

این دادگاه به تمامی جرایم در صلاحیت دادگاه کیفری ۲ رسیدگی می‌کند .

تبصره ۱ : به تشخیص رئیس قوه‌ی قضائیه تشکیل دادگاه عمومی بخش در شهرستان‌های جدید که به لحاظ قلت میزان دعاوی حقوقی و کیفری ضرورتی به تشکیل دادگستری نباشد بلامانع است .

تبصره ۲ : به تشخیص رئیس قوه‌ی قضائیه در حوزه‌ی قضایی بخش‌هایی که به لحاظ کثرت میزان دعاوی حقوقی و کیفری ضرورت ایجاب می‌کند تشکیل دادگستری با همان صلاحیت و تشکیلات دادگستری شهرستان بلامانع است .

- ✓ (ماده ۳۰۰ ق.آ.د.ک) : در تمامی جلسات دادگاه‌های کیفری ۲ ، دادستان یا معاون او یا یکی از دادیاران به تعیین دادستان می‌توانند برای دفاع از کیفرخواست حضور یابند مگر این که دادگاه حضور این اشخاص را ضروری تشخیص دهد که در این مورد و در تمامی جلسات دادگاه کیفری ۱ حضور دادستان یا نماینده‌ی او الزامی است .

ولی عدم حضور این اشخاص موجب توقف رسیدگی نمی‌شود مگر آن که دادگاه حضور آنان را الزامی بداند .

- ✓ دادگاه کیفری ۲ صلاحیت رسیدگی به تمام جرایم را دارد مگر آنچه به موجب قانون در صلاحیت مرجع دیگری باشد .

- ✓ (ماده ۳۰۲ ق.آ.د.ک) : به جرایم زیر در دادگاه کیفری ۱ رسیدگی می‌شود :

الف. جرایم موجب مجازات سلب حیات

ب. جرایم موجب حبس ابد

پ. جرایم موجب مجازات قطع و جنایات عمدی علیه تمامیت جسمانی با میزان ثلث دیه‌ی کامل یا بیش‌تر از آن

www.Ekhtebar.com

ت. جرایم موجب مجازات تعزیری درجه ۴ و بالاتر

ث. جرائم سیاسی و مطبوعاتی

✓ به جرایم زیر در دادگاه انقلاب رسیدگی می‌شود :

الف. جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی – محاربه و افساد فی‌الارض – بغی – تبانی و اجتماع علیه جمهوری اسلامی ایران یا اقدام مسلحانه یا احراق یا تخریب و اتلاف اموال به منظور مقابله با نظام

ب. توهین به مقام بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران و مقام رهبری

پ. تمام جرائم مربوط به مواد مخدر – روان‌گردان و پیش سازه‌های آن – قاچاق اسلحه ، مهمات و اقلام و مواد تحت کنترل

ت. سایر مواردی که به موجب قوانین خاص در صلاحیت دادگاه است

✓ به کلیه جرایم اطفال و افراد کمتر از ۱۸ سال تمام شمسی در دادگاه اطفال و نوجوانان رسیدگی می‌شود .

تبصره ۱ : طفل کسی است که به حد بلوغ شرعی نرسیده باشد . (دختر ۹ سال – پسر ۱۵ سال)

تبصره ۲ : هر گاه در حین رسیدگی سن متهم از ۱۸ سال تمام تجاوز نماید رسیدگی به اتهام وی مطابق این قانون در دادگاه اطفال و نوجوان ادامه می‌یابد .

چنانچه قبل از شروع به رسیدگی سن متهم از ۱۸ سال تمام تجاوز کند رسیدگی به اتهام وی حسب مورد در دادگاه کیفری صالح صورت می‌گیرد .

در این صورت متهم از کلیه‌ی امتیازاتی که در دادگاه اطفال و نوجوان اعمال می‌شود بهره‌مند می‌گردد .

در هر صورت محکومین بالای سن ۱۸ سال تمام موضوع این ماده در بخش نگهداری جوانان که در کانون اصلاح و تربیت ایجاد می‌شود نگهداری می‌شوند .

✓ به جرایم سیاسی و مطبوعاتی با رعایت ماده ۳۵۲ این قانون **به طور علنی** در دادگاه کیفری ۱ مرکز استان محل وقوع جرم با حضور هیأت منصفه رسیدگی می‌شود .

تبصره : احکام و ترتیبات هیأت منصفه مطابق قانون مطبوعات و آیین نامه اجرایی آن است .

www.Ekhtebar.com

✓ (ماده ۳۰۶ ق.آ.د.ک) : به جرایم زنا و لواط و سایر جرایم منافی عفت به طور مستقیم در دادگاه صالح رسیدگی می‌شود.

✓ (ماده ۳۰۷ ق.آ.د.ک) : رسیدگی به اتهامات (رؤسای قوای سه گانه - معاونان و مشاوران قوای سه گانه - رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام - اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام - اعضای شورای نگهبان - نمایندگان مجلس شورای اسلامی - نمایندگان خبرگان رهبری - وزیران - معاونان وزیران - دارندگان پایه‌ی قضایی - رئیس دیوان محاسبات - دادستان دیوان محاسبات - سفیران - استانداران - فرمانداران مراکز استان‌ها + جرایم عمومی افسران نظامی و انتظامی از درجه سرتیپ و بالاتر و یا دارای درجه سرتیپ دومی شاغل در محل‌های سرلشکری و یا فرماندهی تیپ مستقل) ←

حسب مورد در صلاحیت دادگاه‌های کیفری تهران است مگر آن که رسیدگی به این اتهامات به موجب قوانین خاص در صلاحیت مراجع دیگری باشد .

تبصره ۱ : شمول این ماده بر دارندگان پایه‌ی قضایی و افسران نظامی و انتظامی در صورتی است که حسب مورد در قوه قضاییه یا نیروهای مسلح انجام وظیفه کنند .

تبصره ۲ : رسیدگی به اتهامات افسران نظامی و انتظامی موضوع این ماده که در صلاحیت سازمان قضایی نیروهای مسلح می‌باشد حسب مورد در صلاحیت دادگاه نظامی ۱ و ۲ می‌باشد .

✓ (ماده ۳۰۸ ق.آ.د.ک) : رسیدگی به اتهامات (مشاوران وزیران - بالاترین مقام سازمان‌ها و شرکت‌ها و مؤسسه‌های دولتی و نهادها و مؤسسه‌های عمومی غیردولتی - مدیران کل - فرمانداران (به جزء فرمانداران مراکز استان) - مدیران مؤسسه‌ها و سازمان‌ها و ادارات دولتی و نهادها و مؤسسه‌های عمومی غیردولتی استان‌ها و شهرستان‌ها - رؤسای دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی - شهرداران مراکز شهرستان‌ها - بخشداران) ←

حسب مورد در صلاحیت دادگاه‌های کیفری مرکز استان محل وقوع جرم است مگر آن که رسیدگی به این اتهامات به موجب قانون خاص در صلاحیت مراجع دیگری باشد .

✓ صلاحیت دادگاه برای رسیدگی به جرائم اشخاص موضوع مواد ۳۰۷ و ۳۰۸ این قانون اعم از آن است که در زمان تصدی سمت‌های مذکور یا قبل از آن مرتکب جرم شده باشند .

www.Ekhtebar.com

✓ متهم در دادگاهی محاکمه می‌شود که جرم در حوزه‌ی آن واقع شود . (اصل)

اگر شخصی مرتکب چند جرم در حوزه‌های قضایی مختلف گردد رسیدگی در دادگاهی صورت می‌گیرد که مهمترین جرم در حوزه‌ی آن واقع شده باشد .

چنانچه جرائم ارتکابی از حیث مجازات مساوی باشد دادگاهی که مرتکب در حوزه آن دستگیر شود به همه‌ی آنها رسیدگی می‌کند.

در صورتی که متهم دستگیر نشده باشد دادگاهی که ابتدا تعقیب در حوزه‌ی آن شروع شده است صلاحیت رسیدگی به تمام جرایم را دارد .

✓ شرکاء و معاونان جرم در دادگاهی محاکمه می‌شوند که صلاحیت رسیدگی به اتهام متهم اصلی را دارد مگر این که در قوانین خاص ترتیب دیگری مقرر شده باشد .

تبصره : هر گاه دو یا چند نفر متهم به **مشارکت یا معاونت** در ارتکاب جرم باشند و یکی از آنها جزء مقامات مذکور در مواد ۳۰۷ و ۳۰۸ این قانون باشد به اتهام همه‌ی آنان حسب مورد در دادگاه‌های کیفری تهران و یا مراکز استان رسیدگی می‌شود .

چنانچه افراد مذکور در مواد ۳۰۷ و ۳۰۸ این قانون در ارتکاب یک جرم مشارکت یا معاونت نمایند به اتهام افراد مذکور در ماده‌ی ۳۰۸ نیز حسب مورد در دادگاه‌های کیفری تهران رسیدگی می‌شود .

✓ هرگاه یک یا چند طفل یا نوجوان با مشارکت یا معاونت اشخاص بزرگسال مرتکب جرم شوند و یا در ارتکاب جرم با اشخاص بزرگسال معاونت نمایند فقط به جرایم اطفال و نوجوانان در دادگاه اطفال و نوجوانان رسیدگی می‌شود .

تبصره : در جرایمی که تحقق آن منوط به فعل ۲ یا چند نفر باشد در صورتی که رسیدگی به اتهام یکی از متهمان در صلاحیت دادگاه اطفال و نوجوانان باشد رسیدگی به اتهام کلیه‌ی متهمان در دادگاه اطفال و نوجوانان به عمل می‌آید .

در این صورت اصول حاکم بر رسیدگی به جرایم اشخاص بالاتر از ۱۸ سال تابع قواعد عمومی است .

✓ به اتهامات متعدد متهم باید با رعایت صلاحیت ذاتی ، توأمان و یکجا در دادگاهی رسیدگی شود که صلاحیت رسیدگی به جرم مهم تر را دارد .

www.Ekhtebar.com

✓ هر کس متهم به ارتکاب جرایم متعدد باشد که رسیدگی به بعضی از آنها در صلاحیت دادگاه کیفری ۱ و ۲ و بعضی دیگر در صلاحیت دادگاه انقلاب یا نظامی باشد متهم ابتدا در دادگاهی که صلاحیت رسیدگی به مهمترین اتهام را دارد محاکمه می‌شود و پس از آن برای رسیدگی به اتهام دیگر به دادگاه مربوط اعزام می‌شود .

در صورتی که اتهامات از حیث کیفر مساوی باشد متهم حسب مورد به ترتیب در دادگاه انقلاب - نظامی - کیفری ۱ یا ۲ محاکمه می‌شود .

تبصره ۱ : هرگاه شخصی متهم به ارتکاب جرایم متعددی باشد که رسیدگی به بعضی از آنها در صلاحیت دادگاه کیفری ۱ و رسیدگی به بعضی دیگر در صلاحیت دادگاه کیفری ۲ و یا اطفال و نوجوانان است **به تمام جرایم او** در دادگاه کیفری ۱ رسیدگی می‌شود .

تبصره ۲ : چنانچه جرمی به اعتبار یکی از بندهای ماده ۳۰۲ این قانون در دادگاه کیفری ۱ مطرح گردد و دادگاه پس از رسیدگی و تحقیقات کافی و ختم دادرسی تشخیص دهد عمل ارتکابی عنوان مجرمانه‌ی دیگری دارد که رسیدگی به آن در صلاحیت دادگاه کیفری ۲ می‌باشد دادگاه کیفری ۱ به این جرم رسیدگی و حکم مقتضی صادر می‌کند .

✓ (ماده ۳۱۵ ق.آ.د.ک) : در صورتی که اطفال و نوجوانان مرتکب یکی از جرایم مشمول صلاحیت دادگاه کیفری ۱ یا انقلاب شوند به جرایم آنان در دادگاه کیفری ۱ ویژه‌ی رسیدگی به جرایم اطفال و نوجوانان رسیدگی می‌شود و متهم از کلیه‌ی امتیازاتی که در دادگاه اطفال و نوجوانان اعمال می‌شود بهره‌مند می‌گردد .

تبصره ۱ : در هر شهرستان به تعداد مورد نیاز شعبه یا شعبی از دادگاه کیفری ۱ به عنوان (دادگاه کیفری ۱ ویژه‌ی رسیدگی به جرایم اطفال و نوجوانان) برای رسیدگی به جرایم موضوع این ماده اختصاص می‌یابد .

تخصصی بودن این شعب مانع ارجاع سایر پرونده‌ها به آنها نیست .

تبصره ۲ : حضور مشاوران با رعایت شرایط مقرر در این قانون برای رسیدگی به جرایم اطفال و نوجوانان در دادگاه کیفری۱ ویژه‌ی رسیدگی به جرایم آنان الزامی است .

✓ به اتهامات اشخاصی که **در خارج از قلمرو حاکمیت** جمهوری اسلامی ایران مرتکب جرم می‌شوند و مطابق قانون دادگاه‌های ایران صلاحیت رسیدگی به آنها را دارند :

۱. چنانچه از **اتباع ایران** باشند حسب مورد در دادگاه محل دستگیری رسیدگی می‌شود .

www.Ekhtebar.com

۲. چنانچه از **اتباع بیگانه** باشند حسب مورد در دادگاه تهران رسیدگی می‌شود .

✓ حل اختلاف در صلاحیت در امور کیفری مطابق مقررات آیین دادرسی مدنی است .

حل اختلاف بین دادسراها مطابق قواعد حل اختلاف دادگاه‌هایی است که دادسرا در معیت آن قرار دارد .

❖ رسیدگی به ادله‌ی اثبات :

✓ ادله‌ی اثبات در امور کیفری شامل مواردی می‌شود که در قانون مجازات اسلامی مقرر گردیده است : (به ترتیب اولویت علم قاضی که مستند به قرائن قطعی و روشن باشد – اقرار – شهادت – سوگند در موارد مقرر قانونی)

تشریفات رسیدگی به ادله به شرح مواد این فصل است .

نکته : اظهارات وکیل علیه موکل و ولی و قیّم علیه مولی علیه اقرار محسوب نمی‌شود – اقرار به ارتکاب جرم قابل توکیل نیست .

نکته : در تمام جرائم یک بار اقرار کافی است مگر در جرائم زیر :

الف. چهار بار اقرار در زنا – لواط – تفخیذ – مساحقه

ب. دو بار اقرار در شرب خمر – قوادی – قذف – سرقت مستوجب حد

نکته : برای اثبات جنبه مالی تمام جرائم یک بار اقرار کافی است .

✓ عین اظهارات مفید اقرار در صورتمجلس درج می‌شود و متن آن قرائت می‌شود و به امضاء یا اثر انگشت اقرارکننده می‌رسد .

هر گاه اقرارکننده از امضاء یا اثر انگشت امتناع ورزد تأثیری در اعتبار اقرار ندارد .

مراتب امتناع یا عجز از امضاء یا اثر انگشت باید در صورتمجلس قید شود و به امضاء و مهر قاضی و منشی برسد .

✓ شاهد یا مطلع برای حضور در دادگاه حاضر می‌شود .

چنانچه شاهد یا مطلع بدون عذر موجه در جلسه‌ی دادگاه حاضر نشود و کشف حقیقت و احقاق حق متوقف بر شهادت شاهد یا کسب اطلاع از مطلع باشد و یا جرم با امنیت و نظم عمومی مرتبط باشد به دستور دادگاه در صورت وجود ضرورت جلب می‌شود .

www.Ekhtebar.com

تبصره : در احضاریه‌ی شاهد یا مطلع باید موضوع شهادت یل کسب اطلاع و نتیجه‌ی عدم حضور ذکر شود .

- ✓ هر گاه به علت بیماری که برای مدت طولانی یا نامعلوم غیرقابل رفع است حضور شاهد یا مطلع در جلسه‌ی دادگاه مقدور نباشد رئیس دادگاه یا یکی دیگر از قضات عضو شعبه با حضور نزد شاهد یا مطلع اظهارات وی را استماع می‌کند .
- ✓ دادگاه پیش از شروع به تحقیق از شاهد ، حرمت و مجازات شهادت دروغ را به او تفهیم می‌نماید و سپس نام ، نام خانوادگی ، نام پدر ، سن ، شغل ، شماره شناسنامه و شماره ملی ، میزان تحصیلات ، مذهب ، محل اقامت ، شماره تلفن ثابت و همراه و سابقه‌ی محکومیت کیفری شاهد و درجه قرابت سببی یا نسبی - وجود یا عدم رابطه‌ی خادم و مخدومی او با طرفین را سؤال و در صورتمجلس قید می‌کند .

تبصره : رابطه‌ی خادم و مخدومی و قرابت نسبی یا سببی مانع از پذیرش شهادت شرعی نیست .

- ✓ شاهد پیش از ادای شهادت باید به شرح زیر سوگند یاد کند :

(به خداوند متعال سوگند یاد می‌کنم که جز به راستی چیزی نگویم و تمام واقعیت را بیان کنم)

تبصره : در مواردی که احقاق حق متوقف بر شهادت باشد و شاهد از اتیان سوگند خودداری کند بدون سوگند ، شهادت وی استماع می‌شود .

در مورد مطلع اظهارات وی برای اطلاع بیشتر استماع می‌شود .

- ✓ دادگاه آن‌دسته از ویژگی‌های ظاهری جسمی و روانی شاهد را که ممکن است در ارزیابی شهادت مؤثر باشد درصورتمجلس قید می‌کند .
- ✓ دادگاه پرسش‌هایی را که برای روشن شدن موضوع و رفع اختلاف یا ابهام لازم است از شهود و مطلعان به عمل می‌آورد.
- ✓ هنگامی که دادگاه شهادت شاهد یک طرف دعوا را استماع نمود به طرف دیگر اعلام می‌کند چنانچه پرسش‌هایی از شاهد دارد می‌تواند مطرح کند .
- ✓ دادگاه **می‌تواند** از شهود به طور انفرادی تحقیق نماید و برای عدم ارتباط شهود با یکدیگر و یا با متهم اقدام لازم را انجام دهد .

دادگاه **می‌تواند** بعد از تحقیقات انفرادی نیز بر حسب درخواست متهم یا مدعی خصوصی یا با نظر خود مجددا به صورت انفرادی یا جمعی از شهود تحقیق نماید .

www.Ekhtebar.com

- ✓ قطع کردن کلام شهود در هنگام ادای شهادت ممنوع است .

هر یک از اصحاب دعوی و دادستان می‌توانند سؤالات خود را با اذن دادگاه مطرح کنند .

- ✓ شهود نباید پس از ادای شهادت بدون اذن دادگاه متفرق شوند .
- ✓ وقت جلسه‌ای که برای استماع شهادت تعیین می‌شود باید از قبل به اطلاع دادستان و طرفین یا وکلای آنان برسد .

حضور این اشخاص در هنگام استماع شهادت ضروری نیست ولی می‌توانند صورتمجلس ادای شهادت را ملاحظه کنند .

- ✓ تقاضای سوگند قابل توکیل است و وکیل در دعوی می‌تواند درصورتیکه در وکالت نامه تصریح شده باشد طرف را سوگند دهد .

اما سوگند یاد کردن قابل توکیل نیست و وکیل نمی‌تواند به جای موکل سوگند یاد کند .

- ✓ در مواردی که مطابق قانون فصل خصومت یا اثبات دعوی با سوگند محقق می‌شود هر یک از اصحاب دعوی می‌تواند از حق سوگند خود استفاده کند .

در حق الناس سوگند متهم منوط به مطالبه‌ی صاحب حق است و دادگاه بدون مطالبه‌ی صاحب حق نمی‌تواند متهم را سوگند دهد .

- ✓ سوگند به درخواست اصحاب دعوی مطابق قرار دادگاه و در نزد قاضی به عمل می‌آید .

در قرار دادگاه موضوع سوگند و شخصی که باید سوگند یاد کند تعیین می‌شود .

صورتمجلس ادای سوگند به امضای قاضی و طرفین دعوی می‌رسد .

- ✓ هر گاه شخصی که باید سوگند یاد کند به دلیل عذر موجه نتواند در دادگاه حاضر شود قاضی می‌تواند وقت دیگری برای سوگند معین کند یا خود نزد وی حاضر شود و در آن محل سوگند را استماع کند و یا استماع آن را به قاضی دیگری نیابت دهد .

www.Ekhtebar.com

❖ **کیفیت شروع به رسیدگی در دادگاه‌های کیفری :**

✓ دادگاه‌های کیفری در موارد زیر شروع به رسیدگی می‌کند :

الف. کیفرخواست دادستان

ب. قرار جلب به دادرسی توسط دادگاه

پ. ادعای شفاهی دادستان در دادگاه

✓ در دادگاه بخش ، رئیس یا دادرس علی‌البدل در جرائم موضوع صلاحیت این دادگاه رأساً رسیدگی و رأی صادر می‌کند .

در این دادگاه وظیفه‌ی دادستان از حیث تجدید نظر خواهی از آراء بر عهده رئیس دادگاه است و در مورد آرائی که توسط رئیس دادگاه صادر می‌شود بر عهده دادرس علی‌البدل است .

✓ در جرائم موضوع ماده ۳۰۲ این قانون ، رئیس دادگاه بخش به جانشینی از بازپرس و تحت نظارت و تعلیمات دادستان شهرستان مربوط ، انجام وظیفه می‌کند (عهده‌دار تحقیقات مقدماتی است)

در صورت تعدد شعب با ارجاع رئیس حوزه قضایی ، رؤسای شعب عهده‌دار این وظیفه هستند .

هر گاه دادگاه بخش فاقد رئیس باشد دادرس علی‌البدل به عنوان جانشین بازپرس اقدام می‌کند .

ولی در هر حال صدور کیفرخواست بر عهده دادستان است (یعنی دادرس علی‌البدل پس از انجام تحقیقات پرونده را برای صدور کیفرخواست نزد دادستان شهرستان حوزه‌ی قضایی می‌فرستد)

✓ در حوزه‌هایی که شعب متعدد دادگاه تشکیل می‌شود ارجاع پرونده با رئیس حوزه قضایی است .

رئیس حوزه قضایی می‌تواند این وظیفه را به یکی از معاونان خود تفویض کند .

در صورت عدم حضور آنها ارجاع با رئیس شعبه‌ای است که دارای سابقه‌ی قضایی بیشتر است .

✓ پس از ارجاع پرونده نمی‌توان آن را از شعبه مرجوع الیه اخذ و به شعبه دیگر ارجاع کرد مگر به تجویز قانون .

تبصره ۱ : رعایت مفاد این ماده در مورد شعب بازپرسی – دادگاه تجدید نظر استان – شعب دیوان عالی کشور نیز الزامی است .

تبصره ۲ : تخلف از مقررات این ماده موجب محکومیت انتظامی تا درجه ۴ است .

✓ (ماده ۳۴۰ ق.آ.د.ک) : جرایم تعزیری درجه ۷ و ۸ به طور مستقیم در دادگاه مطرح می‌شود .

www.Ekhtebar.com

در این مورد و سایر مواردی که پرونده به طور مستقیم در دادگاه مطرح می‌شود دادگاه پس از انجام تحقیقات به ترتیب زیر اقدام می‌کند :

الف. چنانچه دادگاه خود را صالح به رسیدگی نداند قرار عدم صلاحیت صادر می‌کند و اگر مورد را از موارد منع یا موقوفی تعقیب بداند حسب مورد اتخاذ تصمیم می‌کند .

ب. در غیر موارد مذکور در بند (الف) چنانچه اصحاب دعوا حاضر باشند و درخواست مهلت نکنند دادگاه با تشکیل جلسه رسمی مبادرت به رسیدگی می‌کند .

در صورتی که اصحاب دعوا حاضر نباشند یا برای تدارک دفاع یا تقدیم دادخواست ضرر و زیان درخواست مهلت کنند دادگاه با اخذ تأمین متناسب از متهم وقت رسیدگی را تعیین و مراتب را به اصحاب دعوی و سایر اشخاصی که باید در دادگاه حاضر شوند ابلاغ می‌کند .

- ✓ (ماده ۳۴۱ ق.آ.د.ک) : هر گاه پرونده با کیفرخواست به دادگاه ارجاع شود دادگاه مکلف است بدون تعیین وقت رسیدگی حداکثر ظرف یک ماه پرونده را بررسی و چنانچه خود را صالح به رسیدگی نداند یا مورد را از موارد منع یا موقوفی تعقیب تشخیص دهد حسب مورد اتخاذ تصمیم کند .

همچنین در صورتی که دادگاه تحقیقات را ناقص بداند یا موارد جدیدی پس از پایان تحقیقات کشف شود که مستلزم انجام تحقیق باشد دادگاه با ذکر دقیق موارد تکمیل تحقیقات را از دادسرای مربوط درخواست یا خود اقدام به تکمیل تحقیقات می‌کند .

در مورد اخیر و همچنین در مواردی که پرونده به طور مستقیم در دادگاه مطرح می‌شود انجام تحقیقات مقدماتی باید بر طبق مقررات مربوط صورت گیرد .

- ✓ در غیر موارد مذکور در مواد ۳۴۰ و ۳۴۱ این قانون دادگاه با تعیین وقت رسیدگی و ابلاغ آن به شاکی یا مدعی خصوصی متهم ، وکیل یا وکلای آنان ، دادستان و سایر اشخاصی که باید در دادگاه حاضر شوند آنان را برای شرکت در جلسه‌ی رسیدگی احضار می‌کند .

تصویر کیفرخواست برای متهم فرستاده می‌شود .

- ✓ فاصله بین ابلاغ احضاریه تا جلسه‌ی رسیدگی نباید کمتر از یک هفته باشد .

www.Ekhtebar.com

هر گاه متهم عذر موجهی داشته باشد جلسه رسیدگی به وقت مناسبی موکول می‌شود .

✓ هرگاه ابلاغ احضاریه به علت معلوم نبودن محل اقامت متهم ممکن نباشد و به طریق دیگر نیز ابلاغ احضاریه مقدور نشود وقت رسیدگی تعیین و مفاد احضاریه یک نوبت در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار ملی یا محلی آگهی می‌شود .

تاریخ انتشار آگهی تا روز رسیدگی نباید کمتر از یک ماه باشد .

چنانچه نوع اتهام با حیثیت اجتماعی یا عفت عمومی منافی باشد در آگهی قید نمی‌شود .

✓ هر گاه متهم بدون عذر موجه حاضر نشود و دادگاه حضور وی را لازم بداند علت ضرورت حضور در احضاریه ذکر می‌گردد و با قید این که نتیجه‌ی عدم حضور جلب است احضار می‌شود .

هرگاه متهم بدون عذر موجه حاضر نشود و دادگاه همچنان حضور وی را ضروری بداند برای روز و ساعت معین جلب می‌شود .

چنانچه حضور متهم در دادگاه لازم نباشد و موضوع جنبه حق‌اللهی نداشته باشد بدون حضور وی رسیدگی و رأی مقتضی صادر می‌شود .

تبصره : چنانچه متهم دارای کفیل یا وثیقه گذار بوده و یا خود متهم وثیقه گذار باشد مطابق ماده ۲۳۰ این قانون اقدام می‌شود .

✓ در تمام امور کیفری طرفین می‌توانند وکیل یا وکلای مدافع خود را معرفی کنند .

در صورت تعدد وکیل حضور یکی از آنان برای تشکیل دادگاه و رسیدگی کافی است .

تبصره : در غیر جرائم موضوع صلاحیت دادگاه کیفری ۱ هر یک از طرفین می‌توانند حداکثر ۲ وکیل به دادگاه معرفی کنند.

✓ متهم می‌تواند تا پایان اولین جلسه رسیدگی از دادگاه تقاضا کند وکیلی برای او تعیین شود .

دادگاه در صورت احراز عدم تمکن مالی متقاضی ، از بین وکلای حوزه قضایی و در صورت عدم امکان از نزدیک ترین حوزه قضایی برای متهم وکیل تعیین می‌نماید .

در صورتی که وکیل درخواست حق‌الوکاله کند دادگاه حق‌الوکاله‌ی او را متناسب با اقدامات انجام شده تعیین می‌کند که در هر حال میزان حق‌الوکاله نباید از تعرفه‌ی قانونی تجاوز کند .

حق الوکاله از محل اعتبارات قوه‌ی قضائیه پرداخت می‌شود .

www.Ekhtebar.com

تبصره : هرگاه دادگاه حضور و دفاع وکیل را برای شخص بزه‌دیده‌ی فاقد تمکن مالی ضروری بداند طبق مفاد این ماده اقدام می‌کند .

✓ در جرائم موضوع بندهای (الف – ب – پ – ت) ماده ۳۰۲ این قانون جلسه رسیدگی بدون حضور وکیل متهم تشکیل نمی‌شود .

چنانچه متهم خود وکیل معرفی نکند یا وکیل او بدون اعلام عذر موجه در دادگاه حاضر نشود تعیین وکیل تسخیری الزامی است .

چنانچه وکیل تسخیری بدون اعلام عذر موجه در جلسه رسیدگی حاضر نشود دادگاه ضمن عزل او ، وکیل تسخیری دیگری تعیین می‌کند .

حق الوکاله وکیل تسخیری از محل اعتبارات قوه‌ی قضائیه پرداخت می‌شود .

تبصره ۱ : هر گاه وکیل بدون عذر موجه از حضور در دادرسی امتناع کند دادگاه مراتب را به مرجع صالح به منظور تعقیب وکیل متخلف اعلام می‌دارد .

تبصره ۲ : هر گاه پس از تعیین وکیل تسخیری ، متهم وکیل تعیینی به دادگاه معرفی کند وکالت تسخیری منتفی می‌شود .

تبصره ۳ : تقاضای تغییر وکیل تسخیری از سوی متهم فقط برای یک بار قابل پذیرش است .

✓ وجود یکی از جهات ردّ دادرس بین وکیل تسخیری با طرف مقابل ، شرکا و معاونان جرم یا وکلای آنان موجب ممنوعیت از انجام وکالت در آن پرونده است .

✓ در صورتی که متهم دارای وکیل باشد جز در جرائم موضوع بندهای (الف – ب – پ – ت) ماده ۳۰۲ این قانون و نیز در مواردی که دادگاه حضور متهم را لازم تشخیص دهد عدم حضور متهم در جلسه دادگاه مانع از رسیدگی نیست .

✓ شاکی یا مدعی خصوصی و متهم یا وکلای آنها می‌توانند با مراجعه به دادگاه و مطالعه پرونده اطلاعات لازم را تحصیل نمایند و با اطلاع رئیس دادگاه به هزینه خود از اوراق مورد نیاز تصویر تهیه کنند .

تبصره : دادن تصویر از اسناد طبقه‌بندی شده و اسناد حاوی مطالب مربوط به تحقیقات جرائم منافی عفت و جرائم علیه امنیت داخلی یا خارجی ممنوع است .

www.Ekhtebar.com

✓ (ماده ۳۵۲ ق.آ.د.ک) : محاکمات دادگاه علنی است مگر در جرائم قابل گذشت که طرفین یا شاکی غیرعلنی بودن محاکمه را درخواست کنند .

همچنین دادگاه پس از اظهار عقیده دادستان قرار غیر علنی بودن محاکمه را در موارد زیر صادر می‌کند :

الف. امور خانوادگی و جرائمی که منافی عفت یا خلاف اخلاق حسنه است

ب. علنی بودن ، مخل امنیت عمومی یا احساسات مذهبی یا قومی باشد .

تبصره : منظور از علنی بودن محاکمه عدم ایجاد مانع برای حضور افراد در جلسات رسیدگی است .

✓ انتشار جریان رسیدگی و گزارش پرونده که متضمن بیان مشخصات شاکی و متهم و هویت فردی یا موقعیت اداری و اجتماعی آنان نباشد در رسانه‌ها مجاز است .

بیان مفاد حکم قطعی و مشخصات محکوم علیه فقط در موارد مقرر در قانون امکان‌پذیر است .

تخلف از مفاد این ماده در حکم افتراء است .

تبصره ۱ : هر گونه عکسبرداری یا تصویر برداری یا ضبط صدا از جلسه‌ی دادگاه ممنوع است ولی رئیس دادگاه می‌تواند دستور دهد که تمام یا بخشی از محاکمات تحت نظارت او به صورت صوتی یا تصویری ضبط شود .

تبصره ۲ : انتشار جریان رسیدگی و گزارش پرونده در محاکمات علنی که متضمن بیان مشخصات شاکی و متهم است در صورتی که به علتی از قبیل خدشه‌دار شدن وجدان جمعی و یا حفظ نظم عمومی جامعه ضرورت یابد به درخواست دادستان کل کشور و موافقت رئیس قوه‌ی قضائیه امکان‌پذیر است .

✓ اخلال در نظم دادگاه از طرف متهم یا سایر اشخاص موجب غیر علنی شدن محاکمه نمی‌شود بلکه باید به گونه مقتضی نظم برقرار شود .

رئیس دادگاه می‌تواند دستور اخراج کسانی را که باعث اخلال در نظم دادگاه می‌شوند صادر کند مگر این که اخلال کننده **از اصحاب دعوی باشد** که در این صورت رئیس دادگاه دستور حبس او را از ۱ تا ۵ روز صادر می‌کند .

این دستور پس از جلسه رسیدگی فوری اجرا می‌شود .

اگر اخلال کننده **از وکلای اصحاب دعوی باشد** دادگاه به وی در خصوص رعایت نظم دادگاه تذکر می‌دهد و در صورت عدم تأثیر وی را اخراج و به دادسرای انتظامی وکلاء معرفی می‌کند .

www.Ekhtebar.com

چنانچه اعمال ارتکابی واجد وصف کیفری باشد اجرای مفاد این ماده مانع از اعمال مجازات قانون نیست .

دادگاه پیش از شروع به رسیدگی مفاد این ماده را به اشخاصی که در جلسه‌ی دادگاه حضور دارند تذکر می‌دهد .

- ✓ حضور افراد کمتر از ۱۸ سال تمام شمسی به عنوان تماشاگر در محاکمات کیفری ممنوع است مگر به تشخیص دادگاه .
- ✓ در صورتی که متهم بازداشت باشد آزادانه و تحت مراقبت لازم در جلسه دادگاه حضور می‌یابد .
- ✓ در همه‌ی دادگاه‌هایی که با تعدد قضات تشکیل می‌شوند در صورت غیبت یا معذور بودن رئیس دادگاه ، عضو ارشد دادگاه از حیث سابقه‌ی خدمت قضایی و در صورت یکسان بودن سابقه‌ی خدمت قضایی عضوی که سن او بیشتر است وظیفه‌ی رئیس دادگاه را برعهده می‌گیرد .

❖ ترتیب رسیدگی در دادگاه‌های کیفری :

- ✓ دادگاه پس از تشکیل جلسه و اعلام رسمیت آن ابتدا در مورد شخص متهم به شرح مواد ۱۹۳ و ۱۹۴ این قانون اقدام و سپس به دیگر اشخاصی که در دادرسی شرکت دارند اخطار می‌نماید که در موقع محاکمه بر خلاف حقیقت و وجدان و قوانین و ادب و نزاکت سخن نگویند آنگاه رسیدگی را شروع می‌کند .
- ✓ (ماده ۳۵۹ ق.آ.د.ک) : رسیدگی در دادگاه به صورت ترافعی و به ترتیب زیر انجام می‌شود :

الف. قرائت کیفرخواست توسط منشی دادگاه یا استماع عقیده دادستان یا نماینده وی در مواردی که طبق قانون پرونده با بیان ادعای شفاهی در دادگاه مطرح شده است .

ب. استماع اظهارات و دلایل دادستان یا نماینده وی که برای اثبات اتهام انتسابی ارائه می‌شود .

پ. استماع اظهارات شاکی یا مدعی خصوصی که شخصا یا از سوی وکلای آنان بیان می‌شود .

ت. پرسش از متهم راجع به قبول یا رد اتهام انتسابی و استماع دفاعیات متهم و وکیل او که عیناً توسط منشی در صورتمجلس قید می‌شود .

ث. در صورت انکار یا سکوت متهم یا وجود تردید در صحت اقرار دادگاه شروع به تحقیقات از متهم می‌کند و اظهارات شهود ، کارشناس و اهل خبره‌ای که دادستان یا شاکی یا مدعی خصوصی ، متهم و یا وکیل آنان معرفی می‌کنند استماع می‌نماید .

www.Ekhtebar.com

ج. بررسی وسایل ارتکاب جرم و رسیدگی به سایر ادله‌ی ابرازی از سوی طرفین و انجام هر نوع تحقیق و اقدامی که دادگاه برای کشف واقع ضروری تشخیص می‌دهد .

- ✓ هرگاه متهم به طور صریح اقرار به ارتکاب جرم کند به طوری که هیچگونه شک و شبهه‌ای در اقرار و نیز تردیدی در صحت و اختیاری بودن آن نباشد دادگاه به استناد اقرار رأی صادر می‌کند .
- ✓ دادگاه باید خلاصه‌ی اظهارات دادستان یا نماینده‌ی وی و عین اظهارات طرفین ، شهود ، کارشناس و اهل خبره را در صورتمجلس درج کند .
- ✓ دادگاه علاوه بر رسیدگی به ادله‌ی مندرج در کیفر خواست یا ادله مورد استناد طرفین هر گونه تحقیق یا اقدامی که برای کشف حقیقت لازم باشد را با قید جهت ضرورت آن انجام می‌دهد .
- ✓ هرگاه در حین رسیدگی جرم دیگری کشف شود که بدون شکایت شاکی قابل تعقیب باشد (جرایم غیر قابل گذشت) دادگاه بدون ایجاد وقفه در جریان رسیدگی حسب مورد موضوع را به دادستان یا رئیس حوزه قضایی مربوطه اعلام می‌کند .
- ✓ در پرونده‌ای که دارای متهم اصلی ، شریک و معاون است و همه در دادگاه حاضرند تحقیقات از متهم‌اصلی شروع می‌شود.
- ✓ هر گاه در پرونده‌ای متهمان متعدد باشند و یا متهم اصلی ، شریک و معاون داشته باشد حتی اگر به یک یا چند نفر از آنها دسترسی نباشد دادگاه مکلف به رسیدگی و صدور رأی است مگر اینکه رسیدگی غیابی جایز نباشد (جرایم حق اللهی) و یا نسبت به برخی از متهمان به هر دلیل نتوان رأی صادر کرد .

  در این صورت دادگاه پرونده را نسبت به این متهمان مفتوح نگه می‌دارد .
- ✓ هر گاه رسیدگی به اتهامات متعدد متهم موجب طولانی شدن جریان دادرسی شود دادگاه در مورد اتهاماتی که تحقیقات آنها کامل است مبادرت به صدور رأی می‌نماید .
- ✓ دادگاه برای شاکی – مدعی خصوصی – متهم و شاهدی که قادر به سخن گفتن به زبان فارسی نیست مترجم مورد وثوق از بین مترجمان رسمی و در صورت عدم دسترسی به او مترجم مورد وثوق دیگری تعیین می‌کند .

  مترجم باید سوگند یاد کند که راستگویی و امانتداری را رعایت کند .

  عدم اتیان سوگند سبب عدم پذیرش ترجمه‌ی مترجم مورد وثوق نیست .

www.Ekhtebar.com

- ✓ دادگاه برای شاکی – مدعی خصوصی – متهم و شاهدی که ناشنوا است یا قدرت تکلم ندارد فرد مورد وثوقی که توانایی بیان مقصود او را از طریق اشاره یا وسایل فنی دیگر دارد به عنوان مترجم انتخاب می‌کند .

مترجم باید سوگند یاد کند که راستگویی و امانتداری را رعایت کند .

چنانچه افراد مذکور قادر به نوشتن باشند منشی دادگاه سؤال را برای آنان می‌نویسد تا به طور کتبی پاسخ دهند .

- ✓ پس از شروع محاکمه توسط دادگاه محاکمه تا صدور حکم استمرار دارد و چنانچه محاکمه به طول انجامد به قدر لزوم تنفس داده می‌شود .
- ✓ چنانچه دادگاه در جریان رسیدگی احتمال دهد متهم حین ارتکاب جرم مجنون بوده است تحقیقات لازم را از نزدیکان او و سایر مطلعان به عمل می‌آورد نظریه‌ی پزشکی قانونی را تحصیل می‌کند و با احراز جنون نسبت به اصل اتهام به صدور قرار موقوفی تعقیب مبادرت می‌کند و با رعایت اقدامات تأمینی برای متهم تصمیم می‌گیرد .

تبصره : چنانچه جرایم مشمول این ماده مستلزم پرداخت دیه باشد طبق مقررات مربوطه اقدام می‌شود .

- ✓ قبل از ختم دادرسی چنانچه شاکی یا مدعی خصوصی راجع به موضوع شکایت مطلب جدیدی داشته باشد استماع می‌شود و دادستان یا نماینده وی نیز می‌تواند عقیده‌ی خود را اظهار کند .

دادگاه مکلف است پیش از اعلام ختم دادرسی به متهم یا وکیل او اجازه دهد که آخرین دفاع خود را بیان کند .

هر گاه متهم یا وکیل وی در آخرین دفاع مطلبی اظهار کند که در کشف حقیقت مؤثر باشد دادگاه مکلف به رسیدگی است .

- ✓ قاضی دادگاه نباید پیش از اتمام رسیدگی و اعلام رأی در خصوص برائت یا مجرمیت متهم اظهار عقیده کند .
- ✓ دادگاه پس از اعلام ختم رسیدگی نمی‌تواند لوایح و اسناد و مدارک جدید را دریافت کند .

www.Ekhtebar.com

❖ **صدور رأی :**

✓ دادگاه پس از اعلام ختم دادرسی با استعانت از خداوند متعال با تکیه بر شرف و وجدان و با توجه به محتویات پرونده و ادله موجود در همان جلسه و در صورت عدم امکان در اولین فرصت و حداکثر ظرف یک هفته مبادرت به انشای رأی می‌کند .

رأی دادگاه باید مستدل ، موجه و مستند به مواد قانون و اصولی باشد که بر اساس آن صادر شده است .

تخلف از صدور رأی در مهلت مقرر موجب محکومیت انتظامی تا درجه ۴ است

✓ دادگاه باید در رأی ، حضوری یا غیابی بودن و قابلیت واخواهی ، تجدید نظر و یا فرجام و مهلت و مرجع آن را قید کند .

اگر رأی قابل واخواهی ، تجدید نظر یا فرجام باشد و دادگاه آن را غیر قابل واخواهی ، تجدید نظر یا فرجام اعلام کند این امر مانع واخواهی ، تجدید نظر یا فرجام خواهی نیست .

✓ هر گاه رأی بر برائت – منع یا موقوفی تعقیب و یا تعلیق اجرای مجازات صادر شود و متهم در بازداشت باشد بلافاصله به دستور دادگاه آزاد می‌شود .

✓ هر گاه متهم با صدور قرار تأمین در بازداشت باشد و به موجب حکم غیر قطعی به حبس – شلاق تعزیری یا جزای نقدی محکوم شود مقام قضایی که پرونده تحت نظر او است باید با احتساب ایام بازداشت قبلی مراتب را به زندان اعلام کند تا وی بیش از میزان محکومیت در زندان نماند .

✓ رأی دادگاه باید حداکثر ظرف ۳ روز از تاریخ انشاء پاک نویس یا تایپ شود .

این رأی که دادنامه خوانده می‌شود با نام خداوند متعال شروع و موارد زیر در آن درج می‌شود و به امضای دادرس یا دادرسان می‌رسد و به مهر شعبه ممهور می‌شود :

الف. شماره پرونده ، شماره و تاریخ دادنامه و تاریخ صدور رأی

ب. مشخصات دادگاه و قاضی یا قضات صادر کننده‌ی رأی و سمت ایشان

پ. مشخصات طرفین دعوا و وکلای آنان

ت. گردش کار و متن کامل رأی

✓ پیش از امضای دادنامه اعلام مفاد و تسلیم رونوشت یا تصویر آن ممنوع است .

www.Ekhtebar.com

متخلف از این امر حسب مورد به موجب حکم دادگاه انتظامی قضات یا هیأت رسیدگی به تخلفات اداری به سه ماه تا یک سال انفصال از خدمات دولتی محکوم می‌شود .

- ✓ دادنامه به طرفین یا وکیل آنان و دادستان ابلاغ می‌شود .

در صورتی که رأی دادگاه حضوری به طرفین ابلاغ شود دادن نسخه‌ای از رأی یا تصویر مصدق آن به طرفین الزامی است .

در این صورت ابلاغ مجدد ضروری ندارد .

تبصره ۱ : مدیر دفتر دادگاه مکلف است حداکثر ظرف ۳ روز پس از امضای دادنامه آن را برای ابلاغ ارسال نماید .

تبصره ۲ : در جرایم منافی عفت چنانچه دادنامه حاوی مطالبی باشد که اطلاع شاکی از آن حرام است و نیز در جرایم علیه امنیت داخلی‌وخارجی کشور ابلاغ دادنامه حضوری بوده و ذی‌نفع می‌تواند از مفاد کامل رأی اطلاع یافته و از آن استنساخ نماید .

- ✓ هرگاه در تنظیم و نوشتن رأی دادگاه سهو قلمی مانند کم یا زیاد شدن کلمه‌ای رخ دهد و یا اشتباهی در محاسبه صورت گیرد چنانچه رأی قطعی باشد یا به علت عدم پژوهش‌خواهی و انقضای مواعد قانونی قطعی شود یا هنوز از آن پژوهش خواهی نشده باشد دادگاه خود یا به درخواست ذینفع یا دادستان رأی تصحیحی صادر می‌کند .

رأی تصحیحی نیز ابلاغ می‌شود .

تسلیم رونوشت یا تصویر هر یک از آراء جداگانه ممنوع است .

رأی دادگاه در قسمتی که مورد اشتباه نیست در صورت قطعیت اجرا می‌شود .

تبصره ۱ : در مواردی که اصل رأی دادگاه قابل واخواهی یا تجدیدنظر یا فرجام است تصحیح آن نیز در مدت قانونی قابل واخواهی یا تجدیدنظر یا فرجام می‌باشد .

تبصره ۲ : هرگاه رأی اصلی به واسطه واخواهی ، تجدیدنظر یا فرجام نقض شود رأی تصحیحی نیز از بی‌اعتبار می‌شود .

www.Ekhtebar.com

❖ رسیدگی در دادگاه کیفری ۱ – مقدمات رسیدگی :

- ✓ **دادگاه کیفری ۱** فقط در صورت صدور کیفرخواست و در حدود آن مبادرت به رسیدگی و صدور رأی می‌کند مگر در جرائمی که مطابق قانون لزوما به طور مستقیم و در دادگاه کیفری یک مورد رسیدگی واقع می‌شود .

  در این صورت انجام تحقیقات مقدماتی مطابق مقررات بر عهده دادگاه کیفری یک است .

- ✓ در مواردی که پرونده به طور مستقیم در دادگاه کیفری یک رسیدگی می‌شود پس از پایان تحقیقات مقدماتی چنانچه عمل انتسابی جرم محسوب نشود یا ادله‌ی کافی برای انتساب جرم به متهم وجود نداشته باشد و یا به جهات قانونی دیگر متهم قابل تعقیب نباشد دادگاه حسب مورد قرار منع یا موقوفی تعقیب و در غیر این صورت قرار رسیدگی صادر می‌کند .

- ✓ پس از ارجاع پرونده به دادگاه کیفری یک در جرائم موضوع بندهای (الف – ب – پ – ت) ماده ۳۰۲ این قانون و یا پس از صدور قرار رسیدگی در مواردی که پرونده به طور مستقیم در دادگاه کیفری یک رسیدگی می‌شود هرگاه متهم وکیل معرفی نکرده باشد مدیر دفتر دادگاه ظرف ۵ روز به او اخطار می‌کند که وکیل خود را حداکثر تا ۱۰ روز پس از ابلاغ به دادگاه معرفی کند .

  چنانچه متهم وکیل خود را معرفی نکند مدیردفتر پرونده را نزد رئیس دادگاه ارسال می‌کند تا طبق مقررات برای متهم وکیل تسخیری تعیین شود .

- ✓ هر یک از طرفین می‌توانند حداکثر ۳ وکیل به دادگاه معرفی کند .

  استعفای وکیل تعیینی یا عزل وکیل پس از تشکیل جلسه‌ی رسیدگی پذیرفته نمی‌شود .

- ✓ در صورتی که هر یک از اصحاب دعوی وکلای متعدد داشته باشد حضور یکی از آنان برای تشکیل جلسه دادگاه کافی است.

- ✓ پس از تعیین وکیل ، مدیردفتر بلافاصله به متهم و وکیل او و حسب مورد به شاکی یا مدعی خصوصی یا وکیل آنان اخطار می‌کند تا تمام ایرادها و اعتراض‌های خود را ظرف ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ تسلیم کنند .

  تجدید مهلت به تقاضای متهم یا وکیل او برای یک نوبت و به مدت ۱۰ روز از تاریخ اتمام مهلت قبلی به تشخیص دادگاه، بلامانع است .

www.Ekhtebar.com

✓ متهم و شاکی یا مدعی خصوصی یا وکلای آنان باید تمام ایرادها و اعتراض‌های خود از قبیل مرور زمان – عدم صلاحیت – رد دادرس – قابل تعقیب نبودن عمل انتسابی – نقص تحقیقات – لزوم رسیدگی به ادله دیگر یا ادله جدید – کافی نبودن ادله را ظرف مهلت مقرر به دفتر دادگاه تسلیم کنند .

پس از اتمام مدت مذکور هیچ ایرادی از طرف اشخاص مزبور پذیرفته نمی‌شود مگر آن که جهت ایراد پس از مهلت کشف یا حادث شود .

در هر حال طرح پرونده در جلسه مقدماتی دادگاه پیش از اتمام مهلت ممنوع است .

✓ پس از اتمام مهلت اعم از آن که ایراد و اعتراضی واصل شده یا نشده باشد مدیردفتر، پرونده را به دادگاه ارسال می‌کند .

رئیس دادگاه پرونده‌ها را شخصا بررسی و گزارش جامع آن را تنظیم و یا به نوبت به یکی از اعضای دادگاه ارجاع می‌کند .

عضو مذکور حداکثر ظرف ۱۰ روز گزارش مبسوطی راجع به اتهام و ادله و جریان پرونده را تهیه و تقدیم رئیس می‌کند .

دادگاه به محض وصول گزارش ، جلسه مقدماتی اداری را تشکیل می‌دهد و با توجه به مفاد گزارش و اوراق پرونده و ایرادها و اعتراض‌های اصحاب دعوی به شرح زیر اقدام می‌کند :

الف. در صورتیکه تحقیقات ناقص باشد قرار رفع نقص صادر می‌کند و پرونده را نزد دادسرای صادر کننده‌ی کیفرخواست می‌فرستد تا پس از انجام دستور دادگاه آن را بدون اظهارنظر اعاده کند .

ب. هر گاه موضوع اتهام خارج از صلاحیت دادگاه باشد قرار عدم صلاحیت صادر می‌کند .

پ. در صورتیکه به دلیل شمول مرور زمان – گذشت شاکی یا مدعی خصوصی و یا جهات قانونی دیگر متهم قابل تعقیب نباشد حسب مورد قرار موقوفی تعقیب صادر می‌کند .

در این صورت چنانچه متهم زندانی باشد به دستور دادگاه فوری آزاد می‌شود .

تبصره : دادگاه می‌تواند در صورت ضرورت ، دادستان یا نماینده او – شاکی یا مدعی خصوصی – متهم یا وکلای آنان را برای حضور در جلسه‌ی مقدماتی دعوت کند .

✓ قرار عدم صلاحیت از طرف دادستان و قرارهای مذکور در بند (پ) ماده قبل از طرف دادستان و شاکی یا مدعی خصوصی قابل تجدید نظر است .

www.Ekhtebar.com

در صورت نقض این قرار ، پرونده برای طرح مجدد در جلسه مقدماتی و انجام سایر وظایف به دادگاه کیفری یک اعاده می‌شود .

- ✓ هر گاه دادگاه در جلسه مقدماتی پرونده را کامل و قابل طرح برای دادرسی تشخیص دهد بلافاصله دستور تعیین وقت رسیدگی و احضار تمام اشخاصی را که حضورشان ضروری است صادر می‌کند .

تبصره : چنانچه در جرائم موضوع بندهای (الف – ب – پ – ت) ماده ۳۰۲ این قانون دادگاه جلب بدون احضار متهم را برای محاکمه لازم بداند دستور جلب وی را برای روز محاکمه صادر می‌کند .

- ✓ مدیر دفتر دادگاه **مکلف** است پس از وصول پرونده به دفتر حداکثر ظرف ۲ روز وقت رسیدگی تعیین و مطابق دستور دادگاه اقدام کند .
- ✓ در هر مورد که دادگاه باید با حضور هیأت منصفه تشکیل شود اعضای هیأت منصفه نیز طبق قانون دعوت می‌شوند .
- ✓ هر گاه متهم متواری باشد یا دسترسی به وی امکان نداشته باشد و احضار و جلب او برای تعیین وکیل یا انجام تشریفات راجع به تشکیل جلسه مقدماتی یا دادرسی مقدور نباشد و دادگاه حضور متهم را برای دادرسی ضروری تشخیص ندهد به تشکیل جلسه مقدماتی مبادرت می‌ورزد و در غیاب متهم اقدام به رسیدگی می‌کند

مگر آن که دادستان حضور متهم را ممکن بداند که در این صورت دادگاه پس از تقاضای دادستان مهلت مناسبی برای احضار یا جلب متهم به وی می‌دهد .

مهلت مذکور نباید بیشتر از ۱۵ روز باشد .

تبصره ۱ : در هر مورد که دادگاه بخواهد رسیدگی غیابی کند باید از قبل قرار رسیدگی غیابی صادر کند .

در این قرار موضوع اتهام و وقت دادرسی و نتیجه عدم حضور قید و مراتب ۲ نوبت به فاصله ۱۰ روز در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار ملی یا محلی آگهی می‌شود .

فاصله بین تاریخ آخرین آگهی و وقت دادرسی نباید کمتر از یک ماه باشد .

تبصره ۲ : هرگاه متهمان متعدد و بعضی از آنها متواری باشند دادگاه نسبت به متهمان حاضر شروع به رسیدگی می‌نماید و در مورد غایبان به ترتیب فوق (این بخش) رسیدگی می‌کند .

www.Ekhtebar.com

❖ ترتیب رسیدگی دادگاه‌ها :

- ✓ در دادگاه کیفری یک و نیز در تمام مواردی که رسیدگی مرجع قضایی با قضات متعدد پیش بینی شده باشد رأی اکثریت تمام اعضاء ملاک است .

نظر اقلیت باید به طور مستدل در پرونده درج شود .

اگر نظر اکثریت به شرح فوق حاصل نشود یک عو مستشار دیگر توسط مقام ارجاع اضافه می‌شود .

- ✓ رئیس دادگاه پس از تشکیل جلسه و اعلام رسمیت آن ابتداء در مورد متهم به شرح مواد ۱۹۳ و ۱۹۴ این قانون اقدام و به وی اخطار می‌کند در موقع محاکمه مواظب گفتار خود باشد و پس از آن به دیگر اشخاصی که در محاکمه شرکت دارند نیز اخطار می‌کند مطلبی برخلاف حقیقت و وجدان و قوانین و ادب اظهار نکنند .

پس از آن دادستان یا نماینده‌ی او کیفر خواست و منشی دادگاه دادخواست مدعی خصوصی را قرائت می‌کند .

سپس رئیس دادگاه موضوع اتهام و تمام ادله‌ی آن را به متهم تفهیم و شروع به رسیدگی می‌نماید .

- ✓ قضات دادگاه کیفری یک می‌توانند با اجازه‌ی رئیس دادگاه از طرفین و وکلای آنان – شهود – اهل خبره – دادستان پرسش کنند

- ✓ هر گاه دادستان – متهم – شاکی یا مدعی خصوصی یا وکلای آنان تحقیق از اشخاص حاضر در دادگاه را درخواست کنند دادگاه در صورت ضرورت از آنها تحقیق می‌کند هر چند قبلاً احضار نشده باشند (لذا دادگاه مکلف نیست)

- ✓ پس از رعایت ترتیب مقرر در ماده ۳۵۹ این قانون هر گاه دادستان بار دیگر اجازه صحبت بخواهد به متهم یا شاکی یا مدعی خصوصی یا وکلای آنان نیز اجازه‌ی صحبت داده می‌شود .

پیش از اعلام ختم رسیدگی رئیس دادگاه یک بار دیگر به متهم یا وکیل او اجازه‌ی صحبت می‌دهد .

آخرین دفاع را از متهم یا وکیل وی اخذ و سپس رسیدگی را ختم می‌کند .

هر گاه متهم یا وکیل وی در آخرین دفاع مطلبی اظهار کند که در کشف حقیقت مؤثر باشد دادگاه مکلف به رسیدگی است .

- ✓ محاکمات دادگاه کیفری یک ، ضبط صوتی و در صورت تشخیص دادگاه ضبط تصویری نیز می‌شود .

انتشار آنها ممنوع و استفاده از آنها نیز منوط به اجازه‌ی دادگاه است .

www.Ekhtebar.com

✓ در مواردی که به جرائم موضوع صلاحیت دادگاه کیفری یک در خارج از حوزه‌ی قضایی محل وقوع جرم رسیدگی می‌شود . تمام وظایف و اختیارات دادسرا از جمله شرکت در جلسه‌ی محاکمه و دفاع از کیفرخواست بر عهده دادسرای محل وقوع جرم است.

✓ در مواردی که دادگاه کیفری یک حسب مقررات این قانون صلاحیت رسیدگی به جرایم موضوع صلاحیت دادگاه اطفال و نوجوانان را دارد رعایت مقررات مربوط به رسیدگی به جرائم اطفال و نوجوانان الزامی است .

❖ صدور رأی :

✓ دادگاه کیفری یک با رعایت صلاحیت ذاتی پس از شروع به رسیدگی نمی‌تواند قرار عدم صلاحیت صادر کند و به هر حال باید رأی مقتضی را صادر نماید .

✓ اعضای دادگاه پس از اعلام ختم رسیدگی با استعانت از خداوند متعال و تکیه بر شرف و وجدان و با توجه به محتویات پرونده مشاوره می‌نمایند و در همان جلسه مبادرت به صدور رأی می‌کنند .

در صورتی که بین اعضای دادگاه اتفاق نظر حاصل نشود رأی اکثریت معتبر است .

انشای رأی به عهده رئیس دادگاه است مگر آن که وی جزء اکثریت نباشد که در این صورت عضوی که جزء اکثریت است و سابقه‌ی قضایی بیشتری دارد رأی را انشاء می‌کند .

پس از صدور رأی بلافاصله جلسه‌ی علنی دادگاه با حضور متهم یا وکیل او و دادستان یا نماینده‌ی او و شاکی تشکیل و رأی توسط منشی دادگاه با صدای رسا قرائت و مفاد آن توسط رئیس دادگاه به متهم تفهیم می‌شود .

هر گاه رأی بر برائت یا تعلیق اجرای مجازات باشد متهم به دستور دادگاه فوری آزاد می‌شود .

تبصره : پس از ختم رسیدگی اعضای دادگاه تا صدور رأی و اعلام آن در جلسه علنی نباید متفرق شوند .

این حکم در مورد اعضای هیأت منصفه نیز جاری است .

✓ سایر ترتیبات رسیدگی در دادگاه کیفری یک همان است که برای سایر دادگاه‌های کیفری مقرر گردیده است .

www.Ekhtebar.com

❖ **رأی غیابی و واخواهی :**

✓ در تمام جرائم به استثنای جرائمی که فقط جنبه حق اللهی دارند هر گاه متهم یا وکیل او در هیچ‌یک از جلسات دادگاه حاضر نشود یا لایحه‌ی دفاعیه نفرستاده باشد دادگاه پس از رسیدگی رأی غیابی صادر می‌کند .

در این صورت چنانچه رأی دادگاه مبنی بر محکومیت متهم باشد ظرف ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ واقعی قابل واخواهی در **همان دادگاه** است .

پس از انقضای مهلت واخواهی برابر مقررات حسب مورد قابل تجدید نظر یا فرجام است .

مهلت واخواهی برای اشخاص مقیم خارج از کشور ۲ ماه است .

تبصره ۱ : هرگاه متهم در جلسه‌ی رسیدگی حاضر و در فاصله‌ی تنفس یا هنگام دادرسی بدون عذر موجه غایب شود دادگاه رسیدگی را ادامه می‌دهد .

در این صورت حکمی که صادر می‌شود حضوری است .

تبصره ۲ : حکم غیابی که ظرف مهلت مقرر از آن واخواهی نشود پس از انقضای مهلت‌های واخواهی و تجدید نظر یا فرجام به اجراء گذاشته می‌شود .

هر گاه حکم دادگاه ابلاغ واقعی نشده باشد محکوم علیه می‌تواند ظرف ۲۰ روز از تاریخ اطلاع واخواهی کند که در این صورت اجرای رأی متوقف و متهم تحت‌الحفظ به همراه پرونده به دادگاه صادر کننده‌ی حکم اعزام می‌شود .

این دادگاه در صورت اقتضاء نسبت به اخذ تأمین یا تجدیدنظر در تأمین قبلی اقدام می‌کند .

تبصره ۳ : در جرائمی که فقط جنبه حق اللهی دارند هر گاه محتویات پرونده مجرمیت متهم را اثبات نکند و تحقیق از متهم ضروری نباشد دادگاه می‌تواند بدون حضور متهم رأی بر برائت او صادر کند .

✓ دادگاه پس از واخواهی با تعیین وقت رسیدگی طرفین را دعوت می‌کند و پس از بررسی ادله و دفاعیات واخواه تصمیم مقتضی اتخاذ می‌نماید .

عدم حضور طرفین یا هر یک از آنان مانع رسیدگی نیست .

www.Ekhtebar.com

❖ **رسیدگی در دادگاه اطفال و نوجوانان و ترتیب رسیدگی :**

✓ رئیس دادگستری یا رئیس کل دادگاه‌های شهرستان مرکز استان هر حوزه حسب مورد ریاست دادگاه‌های اطفال و نوجوانان را نیز برعهده دارد .

✓ قضات دادگاه و دادسرای اطفال و نوجوانان را رئیس قوه‌ی قضائیه از بین قضاتی که حداقل ۵ سال سابقه خدمت قضایی دارند و شایستگی آنان را برای این امر با رعایت سن و جهات دیگر از قبیل تأهل ، گذراندن دوره‌ی آموزشی و ترجیحا داشتن فرزند محرز بداند انتخاب می‌کند .

✓ مشاور دادگاه اطفال و نوجوانان از بین متخصصان علوم تربیتی - روان شناسی - جرم شناسی - مددکاری اجتماعی - دانشگاهیان و فرهنگیان آشنا به مسایل روان شناختی و تربیتی کودکان و نوجوانان اعم از شاغل و بازنشسته انتخاب می‌شوند .

تبصره ۱ : برای انتخاب مشاوران ، رئیس حوزه‌ی قضایی هر محل برای هر شعبه حداقل ۸ نفر مرد و زن را که واجد شرایط مندرج در این ماده بداند به **رئیس کل دادگستری استان** پیشنهاد می‌کند .

رئیس کل دادگستری استان از بین آنان حداقل ۴ نفر را برای **مدت ۲ سال** به این سمت منصوب می‌نماید .

انتخاب مجدد آنان بلامانع است .

تبصره ۲ : در صورت مونث بودن متهم حداقل یکی از مشاوران باید زن باشد .

✓ هر گاه قاضی دادگاه اطفال و نوجوانان به جهتی از جهات قانونی از انجام وظیفه باز بماند رئیس دادگستری می‌تواند شخصا به جای او انجام وظیفه کند یا یکی از قضات واجد شرایط را به جای قاضی دادگاه اطفال و نوجوانان به طور موقت مأمور رسیدگی نماید .

✓ دادگاه اطفال و نوجوانان وقت جلسه‌ی رسیدگی را تعیین و به والدین ، اولیاء یا سرپرست قانونی طفل یا نوجوان ، وکیل وی و دادستان و شاکی ابلاغ می‌کند .

تبصره ۱ : هر گاه در موقع رسیدگی سن متهم ۱۸ سال و یا بیشتر باشد وقت دادرسی به متهم یا وکیل او ابلاغ می‌شود.

www.Ekhtebar.com

تبصره ۲ : در جرایم تعزیری درجه ۶ و ۷ و ۸ و همچنین در جرایم تعزیری که مجازات قانونی آنها غیر از حبس است هر گاه متهم و والدین یا سرپرست قانونی او و همچنین در صورت داشتن وکیل ، وکیل او حاضر باشند و درخواست رسیدگی نمایند و موجبات رسیدگی نیز فراهم باشد **دادگاه می‌تواند** بدون تعیین وقت ، رسیدگی و اتخاذ تصمیم نماید .

- ✓ در دادگاه اطفال و نوجوانان ، والدین – اولیاء یا سرپرست طفل و نوجوان – وکیل مدافع – شاکی – اشخاصی که نظر آنان در تحقیقات مقدماتی جلب شده – شهود – مطلعان – مددکاران اجتماعی سازمان بهزیستی حاضر می‌شوند .

  حضور اشخاص دیگر در جلسه‌ی رسیدگی با موافقت دادگاه بلامانع است .

- ✓ هرگاه مصلحت طفل موضوع تبصره ۱ ماده ۳۰۴ این قانون اقتضاء کند ممکن است تمام یا قسمتی از دادرسی در غیاب او به عمل آید .

  رأی دادگاه در هر صورت حضوری محسوب می‌شود .

- ✓ در جرایمی که رسیدگی به آنها در صلاحیت دادگاه کیفری یک است یا جرایمی که مستلزم پرداخت دیه یا ارش بیش از خمس دیه‌ی کامل است و در جرایم تعزیری درجه ۶ و بالاتر ← دادسرا و یا دادگاه اطفال و نوجوانان به ولی یا سرپرست قانونی متهم ابلاغ می‌نماید که برای او وکیل تعیین کند .

  در صورت عدم تعیین وکیل یا عدم حضور وکیل بدون اعلام عذر موجه ، در مرجع قضایی برای متهم وکیل تعیین می‌شود.

  در جرایم تعزیری درجه ۷ و ۸ ولی یا سرپرست قانونی طفل یا نوجوان می‌تواند خود از وی دفاع و یا وکیل تعیین نماید .

  نوجوان نیز می‌تواند از خود دفاع نماید .

- ✓ به دادخواست ضرر و زیان ناشی از جرم که در دادگاه اطفال و نوجوانان مطرح می‌گردد طبق مقررات قانونی رسیدگی و حکم مقتضی صادر می‌شود .

  در هنگام رسیدگی به دعوای ضرر و زیان حضور طفل لازم نیست مگر در صورتی که توضیحات وی برای صدور رأی ضروری باشد .

- ✓ آراء و تصمیمات دادگاه اطفال و نوجوانان علاوه بر شاکی – متهم – محکوم‌علیه به ولی یا سرپرست قانونی متهم و محکوم‌علیه و در صورت داشتن وکیل به وکیل ایشان نیز ابلاغ می‌شود .

www.Ekhtebar.com

❖ **احاله :**

✓ در هر مرحله از رسیدگی کیفری ، احاله‌ی پرونده از یک حوزه‌ی قضایی به حوزه‌ی قضایی :

۱. دیگر یک استان حسب مورد به درخواست دادستان یا رئیس حوزه قضایی مبدأ و موافقت شعبه‌ی اول دادگاه تجدیدنظراستان

۲. استان دیگر به درخواست دادستان یا رئیس حوزه قضایی مبدأ و موافقت دیوان عالی کشور صورت می‌گیرد .

تبصره : در مورد جرایم در صلاحیت سازمان قضایی نیروهای مسلح ، احاله حسب مورد به درخواست دادستان نظامی یا رئیس سازمان قضایی استان با موافقت رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح انجام می‌شود .

✓ احاله در موارد زیر صورت می‌گیرد :

الف: متهم یا بیشتر متهمان در حوزه‌ی دادگاه دیگری اقامت داشته باشند .

ب. محل وقوع جرم از دادگاه صالح دور باشد به نحوی که دادگاه دیگر به علت نزدیک بودن به محل وقوع آن آسان‌تر بتواند به موضوع رسیدگی کند .

تبصره : احاله‌ی پرونده نباید به کیفیتی باشد که موجب عسر و حرج شاکی و یا مدعی خصوصی شود .

✓ علاوه بر موارد مذکور در ماده‌ی قبل به منظور حفظ نظم و امنیت عمومی بنا به پیشنهاد رئیس قوه قضاییه یا دادستان کل کشور و تجویز دیوان عالی کشور رسیدگی به حوزه‌ی قضایی دیگر احاله می‌شود .

تبصره : در جرایم در صلاحیت سازمان قضایی نیروهای مسلح ، رئیس این سازمان می‌تواند به منظور حفظ نظم و امنیت عمومی و رعایت مصالح نیروهای مسلح پرونده را به حوزه‌ی قضایی دیگر احاله کند .

❖ **رد دادرس :**

✓ دادرس در موارد زیر باید از رسیدگی امتناع کند و طرفین دعوی نیز می‌توانند در این موارد ایراد رد کنند :

الف. وجود قرابت نسبی یا سببی تا درجه سوم از هر طبقه بین دادرس و یکی از طرفین دعوی یا شریک یا معاون جرم

ب. دادرس قیّم یا مخدوم یکی از طرفین دعوی باشد یا یکی از طرفین مباشر امور دادرس یا همسر وی باشد .

پ. دادرس ، همسر و یا فرزند او وارث یکی از طرفین دعوی یا شریک یا معاون جرم باشند .

www.Ekhtebar.com

ت. دادرس در همان امر کیفری قبلاً تحت هر عنوان یا سمتی اظهارنظر ماهوی کرده یا شاهد یکی از طرفین بوده باشد .

ث. بین دادرس ، پدر و مادر ، همسر و یا فرزند او و یکی از طرفین دعوی یا پدر و مادر ، همسر و یا فرزند او دعوای حقوقی یا کیفری مطرح باشد یا در سابق مطرح بوده و از تاریخ صدور رأی قطعی بیش از دو سال نگذشته باشد .

ج. دادرس ، همسر و یا فرزند او نفع شخصی در موضوع مطروحه داشته باشند .

تبصره : شکایت انتظامی از جهات رد دادرس محسوب نمی‌شود .

- ✓ ایراد رد باید تا قبل از صدور رأی به عمل آید .

هر گاه دادرس آن را بپذیرد از رسیدگی امتناع می‌کند و رسیدگی به دادرس علی‌البدل یا شعبه‌ی دیگر ارجاع می‌شود .

در صورت نبودن دادرس علی‌البدل یا شعبه دیگر پرونده برای رسیدگی به نزدیک‌ترین مرجع قضایی هم‌عرض فرستاده می‌شود .

- ✓ هر گاه دادرس ایراد رد را قبول نکند مکلف است ظرف ۳ روز قرار رد ایراد را صادر کند و به رسیدگی ادامه دهد .

قرار مذکور ظرف ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ قابل اعتراض در مرجع صالح است .

به این اعتراض خارج از نوبت رسیدگی می‌شود .

- ✓ مقامات قضایی دادسرا نیز باید در صورت وجود جهات رد دادرس از رسیدگی امتناع کنند .

شاکی – مدعی خصوصی – متهم نیز می‌توانند دادستان یا بازپرس را رد و مراتب را به صورت کتبی به او اعلام کنند .

در صورت قبول ایراد دادستان یا بازپرس از رسیدگی و مداخله در موضوع امتناع می‌نماید و رسیدگی حسب مورد به جانشین دادستان یا بازپرس دیگر محول می‌شود در غیر این صورت باید قرار رد ایراد صادر و به مدعی رد ابلاغ شود .

مدعی رد می‌تواند در مهلتی که برای اعتراض به سایر قرارها مقرر شده است به دادگاه صالح برای رسیدگی به جرم اعتراض کند .

رأی دادگاه در این مورد قطعی است .

تبصره : صدور قرار رد ایراد مانع انجام تحقیقات مقدماتی نیست .

- ✓ در مواردی که دادگاه با تعدد قاضی تشکیل می‌شود هرگاه نسبت به یکی از اعضاء ایراد رد شود و آن عضو از رسیدگی امتناع کند دادگاه با حضور عضو دیگر تکمیل می‌شود و مبادرت به رسیدگی می‌کند .

www.Ekhtebar.com

چنانچه ایراد رد مورد پذیرش قرار نگیرد همان دادگاه بدون حضور عضو مورد ایراد در وقت اداری به اعتراض رسیدگی و قرار رد یا قبول ایراد را صادر می‌کند .

هر گاه چند نفر از اعضای دادگاه مورد ایراد واقع شوند و ایراد رد را قبول نکنند چنانچه تعداد اعضای باقیمانده‌ی شعبه اکثریت را تشکیل دهند اکثریت اعضاء بدون حضور اعضای مورد ایراد و در وقت اداری به اعتراض رسیدگی و قرار رد یا قبول ایراد را صادر می‌کنند .

هر گاه تعداد باقیمانده‌ی اعضای شعبه در اکثریت نباشند و امکان انتخاب اعضای علی‌البدل نیز برای رسیدگی به ایراد وجود نداشته باشد رسیدگی به ایراد در شعبه‌ی دیوان عالی کشور به عمل می‌آید .

هر گاه شعبه‌ی دیوان درخواست رد را وارد بداند پرونده جهت رسیدگی به دادگاه هم‌عرض ارجاع می‌شود .

❖ **اعتراض به آراء :**

- ✓ دادگاه تجدیدنظراستان مرجع صالح برای رسیدگی تجدیدنظر از کلیه‌ی آراء غیر قطعی کیفری است جزء در مواردی که در صلاحیت دیوان عالی کشور باشد .

دادگاه تجدیدنظراستان در مرکز هر استان با حضور رئیس یا دادرس علی‌البدل و عضویت ۲ مستشار تشکیل می‌شود .

- ✓ آرای دادگاه‌های کیفری جزء در موارد زیر که قطعی محسوب می‌شود حسب مورد در دادگاه تجدیدنظراستان همان حوزه‌ی قضایی قابل تجدید نظر و یا دیوان عالی کشور قابل فرجام است :

الف. جرائم تعزیری درجه ۸ باشد .

ب. جرائم مستلزم پرداخت دیه یا ارش در صورتی که میزان یا جمع آنها کمتر از یک دهم دیه کامل باشد .

تبصره ۱ : در مورد مجازات‌های جایگزین حبس معیار قابلیت تجدیدنظر همان مجازات قانونی اولیه است .

تبصره ۲ : آراء قابل تجدیدنظر اعم از محکومیت ، برائت یا قرارهای منع و موقوفی تعقیب ، اناطه و تعویق صدور حکم است.

قرار رد درخواست واخواهی یا تجدیدنظرخواهی در صورتی مشمول این حکم است که رأی راجع به اصل دعوی، قابل تجدیدنظرخواهی باشد .

www.Ekhtebar.com

- (ماده ۴۲۸ ق.آ.د.ک) : آراء صادر شده درباره‌ی جرائمی که مجازات قانونی آنها (سلب حیات – قطع عضو – حبس ابد – حبس تعزیری درجه ۴ و بالاتر – جنایات عمدی علیه تمامیت جسمانی که میزان دیه آنها ثلث دیه‌ی کامل مجنی‌علیه یا بیش از آن است – آراء صادره در مورد جرایم سیاسی و مطبوعاتی) قابل فرجام خواهی در دیوان عالی کشور است .
- در مواردی که رأی دادگاه توأم با محکومیت به پرداخت دیه یا ارش یا ضرر و زیان است هر گاه یکی از جنبه‌های مزبور قابل تجدیدنظر یا فرجام باشد جنبه‌های دیگر رأی نیز به تبع آن حسب مورد قابل تجدیدنظر یا فرجام است .
- در صورتی که طرفین دعوی با توافق کتبی حق تجدیدنظر یا فرجام‌خواهی خود را ساقط کنند تجدیدنظر یا فرجام‌خواهی آنان مسموع نیست **مگر** در خصوص صلاحیت دادگاه یا قاضی صادرکننده رأی .
- مهلت درخواست یا دادخواست تجدیدنظر و فرجام برای اشخاص مقیم ایران ۲۰ روز و برای اشخاص مقیم خارج از کشور ۲ ماه از تاریخ ابلاغ رأی یا انقضای مهلت واخواهی است .
- هر گاه تقاضا تجدیدنظر یا فرجام خارج از مهلت مقرر تقدیم شود و درخواست کننده عذر موجهی عنوان کند دادگاه صادر کننده‌ی رأی ابتدا به عذر او رسیدگی می‌نماید و در صورت موجه شناختن آن قرار قبولی درخواست و در غیر این صورت قرار رد آن را صادر می‌کند .

  جهات عذر موجه همان است که در ماده ۱۷۸ این قانون مقرر شده است .
- اشخاص زیر حق درخواست تجدیدنظر یا فرجام را دارند :

  الف. محکوم علیه – وکیل یا نماینده قانونی او

  ب. شاکی یا مدعی خصوصی و یا وکیل یا نماینده قانونی آنان

  پ. دادستان از جهت برائت متهم – عدم انطباق رأی با قانون – یا عدم تناسب مجازات
- جهات تجدیدنظرخواهی به قرار زیر است :

  الف. ادعای عدم اعتبار ادله یا مدارک استنادی دادگاه

  ب. ادعای مخالف بودن رأی با قانون

  پ. ادعای عدم صلاحیت دادگاه صادر کننده رأی یا وجود یکی از جهات رد دادرس

  ت. ادعای عدم توجه دادگاه به ادله ابرازی

www.Ekhtebar.com

تبصره : اگر تجدیدنظر خواهی به استناد یکی از جهات مذکور در این ماده به عمل آید در صورت وجود جهت دیگر به آن نیز رسیدگی می‌شود .

- ✓ دادگاه تجدید نظر استان و دیوان عالی کشور فقط نسبت به آنچه مورد تجدیدنظرخواهی یا فرجام خواهی واقع شده و نسبت به آن رأی صادر شده است رسیدگی می‌کند .
- ✓ تجدیدنظرخواهی یا فرجام خواهی طرفین راجع به جنبه کیفری رأی با درخواست کتبی و پرداخت هزینه دادرسی مقرر صورت می‌گیرد .

تجدیدنظرخواهی یا فرجام خواهی نسبت به ضرر و زیان ناشی از جرم ، مستلزم تقدیم دادخواست و پرداخت هزینه دادرسی مطابق مقررات آیین دادرسی مدنی است .

تبصره : تجدیدنظرخواهی یا فرجام خواهی محکوم علیه نسبت به محکومیت کیفری و ضرر و زیان ناشی از جرم به صورت توأمان مستلزم پرداخت هزینه دادرسی در امر حقوقی و رعایت تشریفات آیین دادرسی مدنی نیست .

- ✓ هرگاه تجدیدنظرخواه یا فرجام خواه ، مدعی اعسار از پرداخت هزینه دادرسی دعوای ضرر و زیان ناشی از جرم شود دادگاه صادر کننده‌ی رأی نخستین به این ادعا خارج از نوبت رسیدگی می‌کند .
- ✓ هرگاه تجدیدنظرخواه یا فرجام خواه زندانی باشد حسب مورد از پرداخت هزینه دادرسی مرحله تجدیدنظر یا فرجام نسبت به امری که به موجب آن زندانی است معاف می‌گردد .
- ✓ تجدیدنظر خواه یا فرجام خواه باید حسب مورد درخواست یا دادخواست خود را به دفتر دادگاه صادر کننده رأی نخستین یا تجدیدنظر و یا دفتر زندان تسلیم کند .

دفتر دادگاه یا زندان باید بلافاصله آن را ثبت کند و رسیدی مشتمل بر نام تجدیدنظر خواه یا فرجام خواه و طرف دعوای او ، تاریخ تسلیم و شماره ثبت به تقدیم کننده بدهد و همان شماره و تاریخ را در دادخواست یا درخواست تجدیدنظر و فرجام درج کند .

تاریخ مزبور تاریخ تجدیدنظر یا فرجام‌خواهی محسوب می‌شود .

دفتر دادگاه تجدید نظر استان یا زندان مکلف است پس از ثبت تقاضای تجدیدنظر یا فرجام بلافاصله آن را به دادگاه صادر کننده رأی نخستین ارسال کند .

www.Ekhtebar.com

تبصره : در صورتی که تجدیدنظر یا فرجام خواهی در مهلت مقرر صورت گیرد دفتر دادگاه صادر کننده رأی نخستین بلافاصله یا پس از رفع نقص پرونده را حسب مورد به دادگاه تجدید نظر استان یا دیوان عالی کشور ارسال می‌کند .

- ✓ هر گاه درخواست یا دادخواست تجدیدنظرخواهی یا فرجام فاقد یکی از شرایط قانونی باشد **مدیر دفتر دادگاه نخستین** ظرف ۲ روز نقایص آن را به درخواست کننده یا دادخواست دهنده اعلام و اخطار می‌کند تا ظرف ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ نقایص مذکور را رفع کند .

چنانچه در مهلت مقرر رفع نقص صورت نگیرد و همچنین در صورتی که درخواست یا دادخواست تجدیدنظر یا فرجام خارج از مهلت قانونی تقدیم شود مدیر دفتر پرونده را به نظر رئیس دادگاه می‌رساند تا قرار مقتضی صادر کند .

این قرار حسب مورد قابل اعتراض در دادگاه تجدید نظر استان یا دیوان عالی کشور است .

- ✓ هرگاه تجدیدنظر خواه یا فرجام خواه درخواست یا دادخواست تجدیدنظر یا فرجام را مسترد کند دادگاه صادرکننده رأی نخستین، قرار رد درخواست یا ابطال دادخواست تجدیدنظر یا فرجام را صادر می‌کند .

چنانچه پرونده به مرجع تجدیدنظر یا فرجام ارسال شده باشد قرار رد درخواست یا ابطال دادخواست تجدیدنظر یا فرجام توسط دادگاه تجدید نظر استان یا دیوان عالی کشور صادر می‌شود .

در هر حال درخواست یا دادخواست تجدیدنظر یا فرجام مجدد پذیرفته نیست .

- ✓ در تمام محکومیت‌های تعزیری در صورتی که دادستان از حکم صادره درخواست تجدیدنظر نکرده باشد محکوم علیه می‌تواند پیش از پایان مهلت تجدیدنظر خواهی با رجوع به دادگاه صادر کننده حکم حق تجدیدنظر خواهی خود را اسقاط یا درخواست تجدیدنظر را مسترد نماید و تقاضای تخفیف مجازات کند .

در این صورت دادگاه در وقت فوق العاده با حضور دادستان به موضوع رسیدگی و تا ۱/۴ مجازات تعیین شده را کسر می‌کند .

این حکم دادگاه قطعی است .

- ✓ آرایی که در مرحله تجدیدنظر صادر می‌شود **قطعی** است .
- ✓ مرجع رسیدگی به درخواست تجدیدنظر از آراء و تصمیمات دادگاه اطفال و نوجوانان شعبه‌ای از دادگاه تجدید نظر استان است که مطابق با شرایط مقرر در این قانون و با ابلاغ رئیس قوه‌ی قضائیه تعیین می‌گردد .

www.Ekhtebar.com

مرجع فرجام خواهی از آراء و تصمیمات دادگاه کیفری یک ویژه‌ی رسیدگی به جرایم اطفال و نوجوانان دیوان عالی کشور است.

- ✓ آراء دادگاه اطفال و نوجوانان در تمامی موارد قابل تجدید نظر خواهی است .
- ✓ درخواست تجدیدنظر از آراء و تصمیمات دادگاه اطفال و نوجوانان را می‌توان به دفتر دادگاه صادرکننده‌ی حکم یا دفتر دادگاه تجدیدنظر استان یا چنانچه طفل یا نوجوان در کانون اصلاح و تربیت نگهداری می‌شود به دفتر کانون اصلاح و تربیت تسلیم نمود .
- ✓ درخواست تجدیدنظر از آراء و تصمیمات دادگاه اطفال و نوجوان و یا وکیل آنان به عمل می‌آید .

دادستان نیز هرگاه آراء و تصمیمات دادگاه را مخالف قانون بداند می‌تواند درخواست تجدیدنظر نماید .

مدعی خصوصی می‌تواند **فقط** از حکم مربوط به ضرر و زیان یا برائت یا قرار منع یا موقوفی یا تعلیق تعقیب و یا قرار بایگانی کردن پرونده تجدیدنظر خواهی کند .

❖ کیفیت رسیدگی دادگاه تجدیدنظر استان :

- ✓ پرونده‌ها پس از وصول به دادگاه تجدیدنظر استان به ترتیب در دفتر کل یا در صورت تأسیس واحد رایانه و رعایت مقررات راجع به دارسی الکترونیکی در این واحد ثبت می‌شود و با رعایت ترتیب شعب دادگاه به وسیله رئیس کل دادگستری استان یا معاون او و یا یکی از رؤسای شعب به انتخاب وی با رعایت تخصص شعب و ترتیب وصول از طریق سامانه‌ی رایانه‌ای در حوزه‌های قضایی که سامانه‌ی رایانه‌ای دارند ارجاع می‌شود .
- ✓ دادگاه به ترتیب وصول پرونده‌ها به نوبت رسیدگی می‌کند مگر در مواردی که به موجب قانون رسیدگی خارج از نوبت ضروری باشد .

تبصره : به جرائمی که موجب جریحه‌دار شدن احساسات عمومی شود با درخواست دادستان صادر کننده‌ی کیفر خواست و موافقت دادگاه تجدیدنظر استان خارج از نوبت رسیدگی می‌شود .

- ✓ رئیس شعبه پرونده‌های ارجاعی را بررسی و گزارش جامع آن را تهیه می‌کند و یا به نوبت به یکی از اعضای دادگاه تجدیدنظر استان ارجاع می‌دهد .

www.Ekhtebar.com

این عضو گزارش پرونده را که متضمن جریان آن و بررسی کامل در خصوص تجدیدنظر خواهی و جهات قانونی آن است تهیه و در جلسه‌ی رسیدگی قرائت می‌کند .

خلاصه این گزارش در پرونده درج می‌شود و سپس دادگاه به شرح زیر اتخاذ تصمیم می‌نماید :

الف. در صورتی که تحقیقات ناقص باشد قرار رفع نقص صادر می‌شود و پرونده را نزد دادسرای صادرکننده‌ی کیفرخواست یا دادگاه صادرکننده‌ی رأی می‌فرستد تا پس از انجام دستور دادگاه تجدیدنظر استان آن را بدون اظهارنظر اعاده کند و یا دادگاه تجدیدنظر می‌تواند خود مبادرت به انجام تحقیقات نماید .

ب. هرگاه رأی صادره از نوع قرار باشد و تحقیقات یا اقدامات دیگر ضروری نباشد و قرار مطابق مقررات صادر شده باشد آن را تأیید و پرونده به دادگاه صادر کننده‌ی قرار اعاده می‌شود .

چنانچه به هر علت دادگاه تجدیدنظر عقیده به نقص داشته باشد پرونده برای رسیدگی به دادگاه صادر کننده‌ی قرار اعاده می‌شود و آن دادگاه مکلف است خارج از نوبت رسیدگی کند .

پ. هر گاه رأی توسط دادگاهی که صلاحیت ذاتی یا محلی ندارد صادر شود دادگاه تجدیدنظر استان ، رأی را نقض و پرونده را به مرجع صالح ارسال و مراتب را به دادگاه صادرکننده‌ی رأی اعلام می‌کند .

ت. اگر عملی که محکوم علیه به اتهام ارتکاب آن محکوم شده و به فرض ثبوت ، جرم نبوده یا به لحاظ شمول عفو عمومی و یا سایر جهات قانونی متهم قابل تعقیب نباشد رأی مقتضی صادر می‌کند .

ث. در غیر از موارد مذبور در بندهای فوق دادگاه تجدیدنظر بلفاصله دستور تعیین وقت رسیدگی و احضار طرفین و تمام اشخاصی را که حضورشان ضروری است صادر می‌کند .

طرفین می‌توانند شخصا حاضر شوند یا وکیل معرفی کنند – در هر حال عدم حضور یا عدم معرفی وکیل مانع از رسیدگی نیست .

✓ در مواردی که رسیدگی در دادگاه تجدیدنظر استان مستلزم تعیین وقت و احضار طرفین است رسیدگی با حضور دادستان شهرستان مرکز استان یا یکی از معاونان یا دادیاران وی با رعایت ماده‌ی ۳۰۰ این قانون به ترتیب زیر انجام می‌شود :

الف. قرائت گزارش پرونده و تحقیقات و اقدامات انجام شده توسط یکی از اعضای دادگاه

ب. طرح سؤالات لازم و تحقیق از طرفین توسط رئیس یا مستشار و استماع دفاعیات آنها

www.Ekhtebar.com

پ. کسب اطلاع از شهود و مطلعان در صورت لزوم

ت. اظهار عقیده دادستان یا نماینده او و استماع اظهارات شاکی یا مدعی خصوصی و آخرین دفاعیات متهم یا وکلای آنان

- ✓ قرار معاینه محل و تحقیق محلی توسط رئیس دادگاه یا با تعیین او توسط یکی از مستشاران شعبه اجراء می‌شود .

چنانچه محل اجرای قرار ، خارج از حوزه‌ی قضایی مرکز استان باشد دادگاه تجدیدنظر استان می‌تواند اجرای قرار را از دادگاه محل مربوطه درخواست کند.

در صورتی که محل اجرای قرار در حوزه‌ی قضایی استان دیگری باشد با اعطای نیابت قضایی به دادگاه نخستین محل درخواست اجرای قرار نماید .

- ✓ هرگاه دادگاه تجدیدنظر استان حضور شخصی را که زندانی است لازم بداند دستور اعزام او را به مسؤول زندان یا بازداشتگاه صادر می‌کند .

چنانچه زندان یا بازداشتگاه در محل دیگری باشد دادگاه می‌تواند با کسب موافقت مرجع قضایی که متهم تحت نظر وی زندانی است دستور دهد که متهم زندانی **به طور موقت تا پایان رسیدگی** در زندان نزدیک محل دادگاه نگهداری شود .

- ✓ احضار – جلب – رسیدگی به ادله – صدور رأی و سایر ترتیبات در دادگاه تجدیدنظر استان مطابق قواعد و مقررات مرحله نخستین است .

- ✓ دادگاه تجدیدنظر استان پس از تشکیل جلسه‌ی رسیدگی و اعلام ختم دادرسی به شرح زیر اتخاذ تصمیم می‌کند :

الف. هرگاه رأی مورد تجدیدنظرخواهی مطابق ادله‌ی موجود در پرونده و طبق قانون صادر شده باشد رأی را تأیید و پرونده را به دادگاه صادر کننده رأی اعاده می‌کند .

ب. هرگاه متهم به جهات قانونی قابل تعقیب نباشد یا دادگاه تجدیدنظر استان به هر دلیل برائت متهم را احراز کند رأی تجدیدنظرخواسته را نقض و رأی مقتضی صادر می‌کند هر چند محکوم علیه درخواست تجدیدنظر نکرده باشد .

چنانچه محکوم علیه زندانی باشد به دستور دادگاه فوری آزاد می‌شود .

پ. چنانچه رأی تجدیدنظر خواسته را مخالف قانون تشخیص دهد با استدلال و ذکر مبانی و مستند قانونی آن را نقض و در ماهیت ، انشای رأی می‌کند .

www.Ekhtebar.com

تبصره : عدم رعایت تشریفات دادرسی موجب نقض رأی نیست مگر آن که تشریفات مذکور به درجه‌ای از اهمیت باشد که موجب بی‌اعتباری رأی شود .

- ✓ هر گاه از رأی صادر شده درخواست تجدیدنظر شود و از متهم تأمین اخذ نشده باشد یا قرار تأمین با جرم و ضرر و زیان مدعی خصوصی متناسب نباشد دادگاه تجدیدنظر استان در صورت اقتضا رأساً یا به درخواست دادستان – شاکی یا مدعی خصوصی – یا متهم تأمین متناسب اخذ می‌کند و این تصمیم قطعی است .
- ✓ اگر رأی تجدیدنظرخواسته از نظر تعیین مشخصات طرفین یا تعیین نوع و میزان مجازات – تطبیق عمل با قانون – احتساب محکوم‌به – احتساب خسارت – یا مواردی نظیر آن متضمن اشتباهی باشد که به اساس رأی لطمه وارد نسازد دادگاه تجدیدنظر استان رای را اصلاح و آن را تأیید می‌کند و تذکر لازم را به دادگاه نخستین می‌دهد .
- ✓ دادگاه تجدیدنظر استان **نمی‌تواند** مجازات تعزیری یا اقدامات تأمینی و تربیتی مقرر در حکم تجدیدنظرخواسته را تشدید کند مگر در مواردی که مجازات مقرر در حکم نخستین برخلاف جهات قانونی کمتر از حداقل میزانی باشد که قانون مقرر داشته و این امر مورد تجدیدنظرخواهی شاکی یا دادستان قرار گرفته باشد .

در این موارد دادگاه تجدیدنظر استان با تصحیح حکم ، نسبت به تعیین مجازاتی که قانون مقرر داشته است اقدام می‌کند .

- ✓ هر گاه دادگاه تجدیدنظر استان محکوم علیه را مستحق تخفیف مجازات بداند ضمن تأیید اساس حکم می‌تواند به نحو مستدل مجازات او را در حدود قانون تخفیف دهد هر چند محکوم علیه تقاضای تجدیدنظر نکرده باشد .
- ✓ دادگاه تجدید نظر استان مکلف است پس از ختم رسیدگی در همان جلسه (اصل) و در صورت عدم امکان در اولین فرصت و حداکثر ظرف یک هفته انشای رأی کند .

تخلف از صدور رأی در مهلت مقرر موجب محکومیت انتظامی تا درجه ۴ است .

- ✓ در مواردی که رأی دادگاه تجدیدنظر استان بر محکومیت متهم باشد و متهم یا وکیل او در هیچ یک از مراحل دادرسی نخستین و تجدیدنظر حاضر نبوده و لایحه‌ی دفاعیه یا اعتراضیه هم نداده باشند رأی دادگاه تجدیدنظر استان ظرف ۲۰ روز پس از ابلاغ واقعی به متهم یا وکیل او قابل واخواهی و قابل رسیدگی در همان دادگاه است .

رأیی که در این مرحله صادر می‌شود قطعی است .

www.Ekhtebar.com

❖ کیفیت رسیدگی دیوان عالی کشور :

- ✓ دیوان عالی کشور در تهران مستقر است و شعب آن از رئیس و ۲ مستشار تشکیل می‌شود و مرجع فرجام خواهی در جرایم موضوع ماده ۴۲۸ این قانون است .
- ✓ دیوان عالی کشور به تعداد لازم عضو معاون دارد که می‌توانند وظایف مستشار را بر عهده گیرند .
- ✓ جهات فرجام‌خواهی به قرار زیر است :

الف. ادعای عدم رعایت قوانین مربوط به تقصیر متهم و مجازات قانونی او

ب. ادعای عدم رعایت اصول دادرسی که در درجه‌ای از اهمیت باشد که رأی دادگاه را بی‌اعتبار سازد

پ. عدم انطباق مستندات با مدارک موجود در پرونده

- ✓ پرونده‌ها به ترتیب وصول در دفتر کل یا در صورت تأسیس واحد رایانه در این واحد با رعایت مقررات راجع به دادرسی الکترونیکی ثبت می‌شود و توسط رئیس دیوان یا معاون او و در غیاب آنان توسط یکی از رؤسای شعب دیوان به انتخاب رئیس دیوان عالی کشور و از طریق سیستم رایانه‌ای با رعایت تخصص شعب و ترتیب وصول به یکی از شعب دیوان ارجاع می‌شود .
- ✓ شعب دیوان عالی کشور به نوبت به پرونده‌ها رسیدگی می‌کنند **مگر :**

۱. در مواردی که به موجب قانون رسیدگی خارج از نوبت مقرر باشد

۲. در جرائمی که به تشخیص رئیس دیوان عالی کشور موجب جریحه‌دار شدن احساسات عمومی شود و رسیدگی خارج از نوبت ضرورت داشته باشد .

- ✓ رئیس شعبه ، پرونده‌های ارجاعی را خود بررسی و گزارش جامع آنها را تنظیم می‌کند و یا به نوبت به یکی از اعضای شعبه به عنوان عضو ممیز ارجاع می‌دهد .

عضو ممیز گزارش پرونده را که متضمن جریان آن و بررسی کامل درباره‌ی فرجام‌خواهی و جهات قانونی آن است به صورت مستدل تهیه و به رئیس شعبه تسلیم می‌کند .

www.Ekhtebar.com

تبصره : هرگاه رئیس یا عضو ممیز در حین تنظیم گزارش از هر یک از قضاتی که در آن پرونده دخالت داشته‌اند تخلف از مواد قانونی یا عدم رعایت مبانی قضایی و یا اعمال غرض مشاهده کند آن را به طور مشروح و با استدلال در گزارش خود متذکر می‌شود .

به دستور رئیس شعبه ، رونوشتی از این گزارش به دادستان انتظامی قضات ارسال می‌گردد .

- ✓ رسیدگی فرجامی در دیوان عالی کشور بدون احضار طرفین دعوی یا وکلای آنها انجام می‌شود مگر آن که **شعبه‌ی رسیدگی کننده** حضور آنها را لازم بداند .

عدم حضور احضار شوندگان موجب تأخیر در رسیدگی و اتخاذ تصمیم نیست .

- ✓ در موقع رسیدگی عضو ممیز گزارش پرونده و مفاد اوراقی را که لازم است قرائت می‌کند و طرفین یا وکلای آنان در صورت حضور می‌توانند با اجازه رئیس شعبه مطالب خود را اظهار دارند .

همچنین دادستان کل یا نماینده وی با حضور در شعبه به طور مستدل ، مستند و مکتوب نسبت به نقض یا ابرام رأی معترض‌عنه یا فرجام خواسته نظر خود را اعلام می‌کند .

سپس اعضای شعبه با توجه به محتویات پرونده و مفاد گزارش و مطالب اظهار شده با درج نظر دادستان کل کشور یا نماینده وی در متن دادنامه به شرح زیر اتخاذ تصمیم می‌کنند :

الف. اگر رأی مطابق قانون و ادله‌ی موجود در پرونده باشد با ابرام آن ، پرونده را به دادگاه صادر کننده رأی اعاده می‌نمایند .

ب. هرگاه رأی مخالف قانون یا بدون توجه به ادله و مدافعات طرفین صادر شده باشد یا رعایت تشریفات قانونی نشده و آن تشریفات به درجه‌ای از اهمیت باشد که موجب بی‌اعتباری رأی شود شعبه‌ی دیوان عالی کشور رأی را نقض و به شرح زیر اقدام می‌کند :

۱. اگر عملی که محکوم‌علیه به اتهام ارتکاب آن محکوم شده به فرض ثبوت ، جرم نبوده یا به لحاظ شمول عفو عمومی و یا سایر جهات قانونی متهم قابل تعقیب نباشد رأی صادر شده نقض بلاارجاع می‌شود .

۲. اگر رأی صادر شده از نوع قرار بوده و یا حکمی باشد که به علت ناقص بودن تحقیقات نقض شده است برای رسیدگی مجدد به دادگاه صادر کننده رأی ارجاع می‌شود .

www.Ekhtebar.com

۳. اگر رأی به علت عدم صلاحیت ذاتی دادگاه نقض شود پرونده به مرجعی که دیوان عالی کشور صالح تشخیص می‌دهد ارسال می‌شود و مرجع مذکور مکلف به رسیدگی است .

۴. در سایر موارد پس از نقض رأی ، پرونده به دادگاه هم عرض ارجاع می‌شود .

تبصره : در مواردی که دیوان عالی کشور رأی را به علت نقص تحقیقات نقض می‌کند مکلف است تمام موارد نقص تحقیقات را به تفصیل ذکر کند .

✓ مرجع رسیدگی پس از نقض رأی در دیوان عالی کشور به شرح زیر اقدام می‌کند :

الف. در صورت نقض رأی به علت ناقص بودن تحقیقات باید تحقیقات مورد نظر دیوان عالی کشور را انجام دهد و سپس مبادرت به صدور رأی کند .

ب. در صورت نقض قرار و ضرورت رسیدگی ماهوی باید از نظر دیوان عالی کشور متابعت نماید و در ماهیت رسیدگی و انشای حکم کند مگر آن که پس از نقض ، جهت تازه‌ای برای صدور قرار حادث شود .

پ. در صورت نقض حکم در غیر موارد مذکور **دادگاه می‌تواند** بر مفاد رأی دادگاه قبلی اصرار کند (حکم اصراری صادر کند) چنانچه این حکم مورد فرجام‌خواهی واقع شود و شعبه دیوان عالی کشور پس از بررسی ، استدلال دادگاه را بپذیرد حکم را ابرام می‌کند .

در غیر این صورت پرونده در هیأت عمومی شعب کیفری مطرح می‌شود .

هرگاه نظر دادگاه صادر کننده رأی مورد تأیید قرار گرفت رأی ابرام می‌شود و در صورتی که نظر شعبه‌ی دیوان عالی کشور را تأیید کند حکم صادره نقض و پرونده به شعبه‌ی دیگر دادگاه ارجاع می‌شود .

دادگاه مزبور بر اساس استدلال هیأت عمومی دیوان عالی کشور حکم صادر می‌کند .

این حکم قطعی و غیرقابل فرجام است .

✓ هر گاه از شعب مختلف دیوان عالی کشور یا دادگاه‌ها نسبت به موارد مشابه اعم از حقوقی - کیفری - امور حسبی با استنباط متفاوت از قوانین ، آرای مختلفی صادر شود رئیس دیوان عالی کشور یا دادستان کل کشور به هر طریق که آگاه شوند مکلفند نظر هیأت عمومی دیوان عالی کشور را به منظور ایجاد وحدت رویه درخواست کنند .

www.Ekhtebar.com

هر یک از قضات شعب دیوان عالی کشور یا دادگاه‌ها یا دادستان‌ها یا وکلای دادگستری نیز می‌توانند با ذکر دلیل از طریق رئیس دیوان عالی کشور یا دادستان کل کشور **نظر هیأت عمومی** را در خصوص موضوع درخواست کنند .

هیأت عمومی دیوان عالی کشور به ریاست رئیس دیوان عالی یا معاون وی و با حضور دادستان کل کشور یا نماینده او و حداقل ۳/۴ رؤسا و مستشاران و اعضای معاون تمام شعب تشکیل می‌شود تا موضوع مورد اختلاف را بررسی و نسبت به آن اتخاذ تصمیم کنند .

رأی اکثریت در موارد مشابه برای شعب دیوان عالی کشور و دادگاه‌ها و سایر مراجع اعم از قضایی و غیر آن لازم‌الاتباع است اما نسبت به رأی قطعی شده بی‌اثر است .

در صورتی که رأی اجرا نشده یا در حال اجرا باشد و مطابق رأی وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عالی کشور عمل انتسابی جرم شناخته نشود یا رأی به جهاتی مساعد به حال محکوم‌علیه باشد رأی هیأت عمومی نسبت به آرای مذکور قابل تسری است (عطف به ما سبق می‌شود) و مطابق مقررات قانون مجازات اسلامی عمل می‌شود .

- ✓ در کلیه‌ی مواردی که هیأت عمومی دیوان عالی کشور به منظور ایجاد وحدت رویه‌ی قضایی و یا رسیدگی به آراء اصراری و یا انجام سایر وظایف قانونی تشکیل می‌گردد باید با حضور دادستان کل یا نماینده‌ی وی باشد .

قبل از اتخاذ تصمیم ، دادستان کل یا نماینده‌ی وی اظهارنظر می‌کند .

- ✓ آراء وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عالی کشور فقط به موجب قانون یا رأی وحدت رویه مؤخری که مطابق ماده ۴۷۱ این قانون صادر می‌شود قابل تغییر است .

❖ اعاده دادرسی :

- ✓ (ماده ۴۷۴ ق.آ.د.ک) : درخواست اعاده دادرسی در مورد احکام قطعی دادگاه‌ها اعم از آن که حکم مذکور به اجرا گذاشته شده یا نشده باشد در موارد زیر پذیرفته می‌شود :

الف. کسی به اتهام قتل شخصی محکوم شود و سپس زنده بودن وی محرز گردد .

ب. چند نفر به اتهام ارتکاب جرمی محکوم شوند و ارتکاب آن جرم به گونه‌ای باشد که نتوان بیش از یک مرتکب برای آن قائل شد .

www.Ekhtebar.com

پ. شخصی به علت انتساب جرمی محکوم شود و فرد دیگری نیز به موجب حکمی از مرجع قضایی به علت انتساب همان جرم محکوم شده باشد به طوری که از تعارض و تضاد مفاد دو حکم بی‌گناهی یکی از آنها احراز گردد .

ت. درباره شخصی به اتهام واحد ، احکام متفاوتی صادر شود .

ث. در دادگاه صالح ثابت شود که اسناد جعلی یا شهادت خلاف واقع گواهان ، مبنای حکم بوده است .

ج. پس از صدور حکم قطعی، واقعه‌ی جدیدی حادث و یا ظاهر یا ادله جدیدی ارائه شود که موجب اثبات بی‌گناهی محکوم‌علیه یا عدم تقصیر وی باشد .

چ. عمل ارتکابی جرم نباشد یا مجازات مورد حکم بیش از مجازات مقرر قانونی باشد .

✓ اشخاص زیر حق درخواست اعاده دادرسی را دارند :

الف. محکوم‌علیه یا وکیل یا نماینده قانونی او و در صورت فوت یا غیبت محکوم‌علیه ، همسر و وراث قانونی و وصی او

ب. دادستان کل کشور

پ. دادستان مجری حکم

✓ درخواست اعاده دادرسی به دیوان عالی کشور تسلیم می‌شود .

این مرجع پس از احراز انطباق موضوع درخواست با یکی از موارد موضوع ماده ۴۷۴ این قانون با تجویز اعاده‌ی دادرسی رسیدگی مجدد را به دادگاه هم عرض دادگاه صادر کننده حکم قطعی ارجاع می‌دهد در غیر این صورت **قرار رد اعاده‌ی دادرسی** صادر می‌نماید .

✓ (ماده ۴۷۷ ق.آ.د.ک) : در صورتی که رئیس قوه‌ی قضائیه **رأی قطعی** صادره از هر یک از مراجع قضایی را خلاف شرع بیّن تشخیص دهد با تجویز اعاده‌ی دادرسی پرونده را به دیوان عالی کشور ارسال **تا در شعبی خاص** که توسط رئیس قوه‌ی قضائیه برای این امر تخصیص می‌یابد رسیدگی و رأی قطعی صادر نماید .

شعب خاص مذکور مبنیا بر خلاف شرع بیّن اعلام شده رأی قطعی قبلی را نقض و رسیدگی مجدد اعم از شکلی و ماهوی به عمل می‌آورند و رأی مقتضی صادر می‌نمایند .

تبصره ۱ : آراء قطعی مراجع قضائی (اعم از حقوقی و کیفری) شامل احکام و قرارهای دیوان عالی کشور – سازمان قضایی نیروهای مسلح – دادگاه‌های تجدیدنظر و بدوی – دادسراها – شوراهای حل اختلاف می‌باشند .

www.Ekhtebar.com

تبصره ۲ : آراء شعب دیوان عالی کشور در باب تجویز اعاده‌ی دادرسی و نیز دستورهای موقت دادگاه‌ها ، اگر توسط رئیس قوه‌ی قضائیه خلاف شرع بیّن تشخیص داده شود مشمول احکام این ماده خواهد بود .

تبصره ۳ : در صورتی که رئیس دیوان عالی کشور – دادستان کل کشور – رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح – رئیس کل دادگستری استان در انجام وظایف قانونی خود ، رأی قطعی اعم از حقوقی یا کیفری را خلاف شرع بیّن تشخیص دهند می‌توانند با ذکر مستندات از رئیس قوه‌ی قضائیه درخواست تجویز اعاده‌ی دادرسی نمایند .

مفاد این تبصره فقط برای یک بار قابل اعمال است مگر این که خلاف شرع بیّن آن به جهت دیگری باشد .

- ✓ هر گاه رأی دیوان عالی کشور مبنی بر تجویز اعاده دادرسی باشد یا طبق ماده‌ی ۴۷۷ اعاده‌ی دادرسی پذیرفته شده باشد اجرای حکم تا صدور حکم مجدد به تعویق می‌افتد .

چنانچه از متهم تأمین اخذ نشده و یا تأمین منتفی شده باشد یا متناسب نباشد دادگاهی که پس از تجویز اعاده دادرسی به موضوع رسیدگی می‌کند تأمین لازم را اخذ می‌نماید .

تبصره : در صورتی که مجازات مندرج در حکم از نوع مجازات سالب حیات یا سایر مجازات‌های بدنی باشد شعبه‌ی دیوان عالی کشور با وصول تقاضای اعاده‌ی دادرسی قبل از اتخاذ تصمیم درباره‌ی تقاضا ، دستور توقف اجرای حکم را می‌دهد .

- ✓ پس از شروع به محاکمه جدید هر گاه ادله‌ای که اقامه شده قوی باشد **فوری** قرار توقف آثار و تبعات حکم اولی ، صادر می‌شود و دادرسی مطابق مفاد این قانون انجام می‌گیرد .
- ✓ هر گاه دادگاه پس از رسیدگی ماهوی ، درخواست اعاده دادرسی را وارد تشخیص دهد حکم مورد اعاده دادرسی را نقض و حکم مقتضی صادر می‌کند .

در صورتی که درخواست اعاده دادرسی راجع به قسمتی از حکم باشد فقط همان قسمت نقض یا اصلاح می‌شود .

این حکم از حیث تجدیدنظر یا فرجام خواهی تابع مقررات مربوط است .

- ✓ اگر جهت اعاده دادرسی مغایرت دو حکم باشد دادگاه پس از قبول اعاده‌ی دادرسی هر یک را که صحیح تشخیص دهد تأیید و رأی دیگر را نقض می‌کند .

چنانچه هر دو رأی را غیر صحیح تشخیص دهد پس از نقض آنها وفق مقررات رسیدگی می‌کند .

www.Ekhtebar.com

✓ نسبت به حکمی که پس از اعاده دادرسی صادر می‌شود دیگر اعاده دادرسی از همان جهت پذیرفته نمی‌شود مگر این که اعاده‌ی دادرسی از مصادیق ماده‌ی ۴۷۷ بوده و مغایرت رأی صادره با مسلمات فقهی به جهات دیگری غیر از جهت قبلی باشد و یا رأی جدید مجددا همانند رأی قبلی مغایر با مسلمات فقهی صادر شده باشد .

✓ هر گاه شاکی یا مدعی خصوصی در جرائم غیر قابل گذشت **پس از قطعی شدن حکم** از شکایت خود صرفنظر کند محکوم‌علیه می‌تواند از دادگاه صادر کننده حکم قطعی درخواست کند در میزان مجازات او تجدیدنظر شود .

در این صورت دادگاه به درخواست محکوم علیه در وقت فوق العاده و با حضور دادستان یا نماینده او با رعایت مقررات ماده ۳۰۰ این قانون رسیدگی می‌کند و مجازات را در صورت اقتضاء در حدود قانون تخفیف می‌دهد یا به مجازاتی که مناسب‌تر به حال محکوم‌علیه باشد تبدیل می‌کند .

این رأی قطعی است .

❖ کلیات اجرای احکام کیفری و اقدامات تأمینی و تربیتی :

✓ اجرای احکام کیفری بر عهده دادستان است و (معاونت اجرای احکام کیفری) تحت ریاست و نظارت وی در مناطقی که رئیس قوه‌ی قضائیه تشخیص می‌دهد در دادسرای عمومی عهده‌دار این وظیفه است .

تبصره ۱ : معاونت اجرای احکام کیفری می‌تواند در صورت ضرورت دارای واحد یا واحدهای تخصصی برای اجرای احکام باشد.

تبصره ۲ : معاونت اجرای احکام کیفری یا واحدی از آن می‌تواند با تصویب رئیس قوه قضاییه در زندان‌ها و یا مؤسسات کیفری مستقر شود .

تبصره ۳ : در حوزه‌ی قضایی بخش اجرای احکام کیفری به عهده رئیس دادگاه و در غیاب وی با دادرس علی‌البدل است .

✓ معاونت اجرای احکام کیفری به تعداد لازم قاضی اجرای احکام کیفری – مددکار اجتماعی – مأمور اجراء – مأمور مراقبتی در اختیار دارد .

تبصره : قاضی اجرای احکام کیفری باید حداقل ۳ سال سابقه خدمت قضایی داشته باشد .

www.Ekhtebar.com

- ✓ قوه‌ی قضائیه به منظور انجام وظایف مددکاران اجتماعی تشکیلات مناسبی تحت عنوان **مددکاری اجتماعی** را در حوزه‌ی قضایی هر شهرستان ایجاد می‌نماید .
- ✓ مددکاران اجتماعی از بین فارغ التحصیلان رشته‌های مددکاری اجتماعی – علوم تربیتی – روان شناسی – جامعه شناسی – جرم شناسی – حقوق استخدام می‌شوند .

تبصره : در رشته‌های مذکور اولویت با فارغ التحصیلان رشته‌های مددکاری اجتماعی است .

- ✓ در هر معاونت اجرای احکام کیفری ، واحد سجل کیفری و عفو و بخشودگی برای انجام وظایف زیر تشکیل می‌شود :

الف. ایجاد بانک اطلاعاتی مجرمان خطرناک – متهمان تحت تعقیب و متواری – محکومان فراری

ب. تنظیم برگ سجل کیفری محکوم‌علیه در محکومیت‌های مؤثر کیفری با ثبت و درج مشخصات دقیق و اثر انگشت و تصویر وی به صورت الکترونیکی

پ. ثبت و ارسال درخواست عفو محکوم‌علیه و نیز پیشنهاد عفو یا تخفیف مجازات محکومان طبق مقررات مربوطه

تبصره : اقدامات موضوع بندهای (الف – ب) این ماده با همکاری نیروی انتظامی و نهادهای اطلاعاتی و امنیتی صورت می‌گیرد .

- ✓ وظایف قاضی اجرای احکام کیفری عبارت است از :

الف. صدور دستور اجرای احکام لازم‌الاجرای کیفری و نظارت بر شیوه‌ی اجرای آنها

ب. نظارت بر زندان‌ها در امور راجع به زندانیان

پ. اعلام نظر درباره‌ی زندانیان واجد شرایط عفو و آزادی مشروط مطابق قوانین و مقررات

ت. اعطای مرخصی به محکومان بر اساس قوانین و مقررات

ث. اتخاذ تصمیم درباره‌ی محکومان سالمند – مبتلایان به بیماری‌های روانی – مبتلایان به بیماری‌های جسمی صعب‌العلاج و سایر افراد محکوم نیازمند به مراقبت و توجه ویژه از قبیل صدور اجازه‌ی بستری برای آنها در مراکز درمانی بر اساس ضوابط و مقررات

ج. اجرای سایر وظایفی که به موجب قوانین و مقررات برای اجرای مجازات‌ها وضع شده یا بر عهده قاضی اجرای احکام کیفری یا ناظر زندان قرار گرفته است

www.Ekhtebar.com

- ✓ آرای کیفری در موارد زیر پس از ابلاغ به موقع اجراء گذارده می‌شود :

الف. رأی قطعی صادره از دادگاه نخستین

ب. رأیی که در مهلت قانونی نسبت به آن واخواهی یا درخواست تجدیدنظر یا فرجام نشده باشد یا درخواست تجدیدنظر یا فرجام آن رد شده باشد .

پ. رأیی که مرجع تجدیدنظر آن را تأیید یا پس از نقض رأی نخستین صادر کرده باشد .

ت. رأیی که به تأیید مرجع فرجام رسیده باشد

- ✓ هر گاه قاضی اجرای احکام کیفری ، رأی صادره را از لحاظ قانونی لازم الاجراء نداند مراتب را **با اطلاع دادستان** به دادگاه صادر کننده رأی قطعی اعلام و مطابق تصمیم دادگاه اقدام می‌کند .
- ✓ هرگاه رأی در خصوص اشخاص متعدد صادر شده باشد و در موعد مقرر بعضی از آنها اعتراض و یا درخواست تجدیدنظر یا فرجام کرده باشند پس از گذشت مهلت اعتراض و یا تجدیدنظر یا فرجام در مورد بقیه لازم الاجراء می‌باشد .
- ✓ اعتراض یا درخواست تجدیدنظر یا فرجام درباره‌ی یک قسمت از رأی ، مانع از اجرای سایر قسمت‌های لازم الاجرای آن نیست .
- ✓ عملیات اجرایی رأی با دستور قاضی اجرای احکام کیفری شروع می‌شود و به هیچ وجه متوقف نمی‌شود مگر در مواردی که قانون مقرر نماید .
- ✓ آراء کیفری به دستور و تحت نظارت قاضی اجرای احکام کیفری اجراء می‌شود .

در مواردی که طبق قانون اجرای رأی باید توسط وزارت خانه‌ها – مؤسسات و شرکت‌های دولتی – نهادهای عمومی غیردولتی و سازمان‌ها و نهادهایی که شمول قانون بر آنان مستلزم ذکر یا تصریح نام است به عمل آید قاضی اجرای احکام کیفری ضمن صدور دستور اجراء و ارائه‌ی تعلیمات لازم بر چگونگی اجراء و اقدامات آنها نظارت دارد .

- ✓ تمام ضابطان دادگستری – نیروهای انتظامی و نظامی – مقامات و مستخدمان وزارتخانه‌ها – مؤسسات و شرکت‌های دولتی – نهادهای عمومی غیردولتی و سازمان‌ها و نهادهایی که شمول قانون بر آنان مستلزم ذکر یا تصریح نام است در حدود وظایف خود مکلفند دستور قاضی اجرای احکام کیفری را در مقام اجرای رأی که مرتبط با اجرای آن است رعایت کنند. متخلف از مقررات این ماده علاوه بر تعقیب انتظامی و اداری به مجازات مقرر قانونی نیز محکوم می‌شود.

www.Ekhtebar.com

- ✓ رفع ابهام و اجمال از رأی با دادگاه صادر کننده رأی قطعی است .

رفع اشکالات مربوط به اجرای رأی با رعایت موازین شرعی و قانونی با قاضی اجرای احکام کیفری است که رأی زیر نظر او اجراء می‌شود .

- ✓ هرگاه شیوه‌ی اجرای رأی در دادنامه تعیین گردد به همان ترتیب اجراء می‌شود و در صورت عدم تعیین شیوه‌ی اجراء قاضی اجرای احکام کیفری مطابق مقررات قانونی رأی را اجراء می‌کند .
- ✓ اجرای علنی مجازات ممنوع است مگر در موارد الزام قانونی یا در صورتی که به لحاظ آثار و تبعات اجتماعی بزه ارتکابی – نحوه‌ی ارتکاب جرم – سوابق مرتکب – بیم تجری او یا دیگران ، دادگاه خود یا به پیشنهاد دادستان اجرای علنی مجازات را ضروری تشخیص دهد و اجرای علنی مجازات را در رأی تصریح کند .
- ✓ محکوم علیه برای اجرای رأی احضار می‌شود و در صورت عدم حضور به کفیل یا وثیقه گذار اخطار می‌شود تا محکوم‌علیه را برای اجرای رأی تسلیم کند .

در این صورت قاضی اجرای احکام کیفری می‌تواند به طور همزمان دستور جلب محکوم علیه را صادر کند .

تبصره : در صورتی که بیم فرار یا مخفی شدن محکوم علیه باشد قاضی اجرای احکام کیفری می‌تواند با ذکر دلیل در پرونده ابتداء دستور جلب محکوم علیه را صادر کند .

- ✓ اجرای مجازات در موارد زیر به تشخیص و دستور قاضی اجرای احکام تعویق می‌افتد :

الف. دوران بارداری

ب. پس از زایمان حداکثر تا ۶ ماه

پ. دوران شیردهی حداکثر تا رسیدن طفل به سن ۲ سالگی

ت. اجرای مجازات شلاق در ایام حیض یا استحاضه

- ✓ هرگاه محکوم علیه به بیماری جسمی یا روانی مبتلا باشد و اجرای مجازات موجب تشدید بیماری و یا تأخیر در بهبودی وی شود قاضی اجرای احکام کیفری با کسب نظر پزشکی قانونی تا زمان بهبودی اجرای مجازات را به تعویق می‌اندازد .

چنانچه در جرائم تعزیری امیدی به بهبودی بیمار نباشد قاضی اجرای احکام کیفری پس از احراز بیماری محکوم علیه و

www.Ekhtebar.com

مانع بودن آن برای اعمال مجازات با ذکر دلیل ، پرونده را برای تبدیل به مجازات مناسب دیگر با در نظر گرفتن نوع بیماری و مجازات به مرجع صادر کننده رأی قطعی ارسال می‌کند .

تبصره : هر گاه حین اجرای مجازات ، بیماری حادث شود و تعویق اجرای مجازات فوریت داشته باشد قاضی اجرای احکام کیفری ضمن صدور دستور توقف اجرای آن طبق مقررات فوق اقدام می‌کند .

- ✓ هر گاه محکوم علیه **در جرائم تعزیری** پس از صدور حکم قطعی مبتلا به جنون شود تا زمان افاقه ، اجرای حکم به تعویق می افتد **مگر** در مورد **مجازاتهای مالی** که از اموال محکوم علیه وصول می‌شود .

تبصره : محکوم به حبس یا کسی که به علت عدم پرداخت جزای نقدی در حبس به سر می‌برد در صورت جنون تا بهبودی در بیمارستان روانی یا مکان مناسب دیگری نگهداری می‌شود .

این ایام جزء مدت محکومیت وی محاسبه می‌شود .

- ✓ در غیر مجازات حبس هر گاه رئیس قوه قضاییه با عفو یا تخفیف مجازات محکوم علیه برای پیشنهاد به مقام رهبری موافقت کند و دستور توقف اجرای حکم دهد اجرای حکم متوقف می‌شود .
- ✓ در مواردی که مطابق مقررات، اجرای رأی موقوف می‌شود قاضی اجرای احکام کیفری قرار موقوفی اجرا صادر می‌کند .
- ✓ موقوف شدن اجرای مجازات در حقوق شاکی یا مدعی خصوصی و اجرای احکام ضبط اشیاء و اموالی که وسیله ارتکاب جرم بوده و یا از ارتکاب جرم تحصیل شده است تأثیری نخواهد داشت مگر این که علت موقوف شدن اجرای مجازات، نسخ مجازات قانونی باشد .
- ✓ چنانچه اجرای مجازات مستلزم دسترسی به محکوم‌علیه به دفعات باشد و محکوم‌علیه در پرونده فاقد قرار تأمین بوده و یا قرار صادر شده متناسب نباشد قاضی اجرای احکام کیفری مطابق مقررات قرار تأمین متناسب صادر می‌کند .
- ✓ قاضی اجرای احکام کیفری در خصوص درخواست محکوم علیه - کفیل یا وثیقه گذار مبنی بر تبدیل قرار تأمین - تغییر کفیل یا وثیقه گذار - یا جایگزینی وثیقه تصمیم می‌گیرد .
- ✓ هرگاه اقدامات قاضی اجرای احکام کیفری منتهی به دسترسی به محکوم علیه نشود و بیم فرار وی از کشور باشد می‌تواند دستور منع خروج او را از کشور صادر و به مراجع قانونی اعلام کند اما به محض حضور یا دستگیری محکوم علیه نسبت به لغو این دستور اقدام می‌کند .

www.Ekhtebar.com

✓ هر گاه پس از صدور حکم معلوم شود محکوم علیه دارای محکومیت‌های قطعی دیگری است و اعمال مقررات تعدد در میزان مجازات قابل اجراء مؤثر است قاضی اجرای احکام کیفری به شرح زیر اقدام می‌کند :

الف. اگر احکام به طور قطعی صادر یا به لحاظ عدم تجدیدنظرخواهی قطعی شده باشند در صورت تساوی دادگاه‌ها پرونده‌ها را به دادگاه صادر کننده‌ی آخرین حکم و در غیر این صورت به دادگاه دارای صلاحیت بالاتر ارسال می‌کند تا پس از نقض تمام احکام با رعایت مقررات مربوط به تعدد جرم ، حکم واحد صادر شود .

ب. اگر حداقل یکی از احکام در دادگاه تجدیدنظر استان صادر شده باشد پرونده‌ها را به این دادگاه ارسال می‌کند تا پس از نقض تمام احکام با رعایت مقررات تعدد جرم ، حکم واحد صادر شود .

چنانچه احکام از شعب مختلف دادگاه تجدیدنظر استان صادر شده باشد شعبه‌ی صادر کننده‌ی آخرین حکم تجدیدنظر خواسته صلاحیت رسیدگی دارد .

پ. در سایر موارد و همچنین در صورتی که حداقل یکی از احکام در دیوان عالی کشور مورد تأیید قرار گرفته باشد یا احکام متعدد در حوزه‌های قضایی استان‌های مختلف یا در دادگاه‌های با صلاحیت ذاتی متفاوت صادر شده باشد پرونده‌ها را به دیوان عالی کشور ارسال می‌کند تا پس از نقض احکام حسب مورد مطابق بندهای (الف) یا (ب) اقدام شود .

تبصره : در موارد فوق دادگاه در وقت فوق العاده بدون حضور طرفین به موضوع رسیدگی و بدون ورود در شرایط و ماهیت محکومیت با رعایت مقررات تعدد جرم ، حکم واحد صادر می‌کند .

✓ هر گاه هنگام اجرای حکم معلوم شود محکوم علیه دارای محکومیت‌های قطعی دیگری بوده که در اعمال مقررات تکرار جرم مؤثر است قاضی اجرای احکام کیفری ، پرونده را نزد دادگاه صادر کننده حکم قطعی ارسال می‌کند .

در این صورت چنانچه دادگاه محکومیت‌های سابق را محرز دانست مطابق مقررات اقدام می‌نماید .

تبصره : هر گاه حکم در دیوان عالی کشور تأیید شده باشد پرونده به آن مرجع ارسال می‌شود تا چنانچه محکومیت‌های سابق را محرز دانست حکم را نقض و پرونده را جهت صدور حکم به دادگاه صادرکننده آن ارسال کند .

✓ شخصی که به موجب حکم قطعی، برائت حاصل کند می‌تواند حداکثر ظرف ۶ ماه از تاریخ ابلاغ رأی از **دادگاه صادرکننده‌ی حکم نخستین** درخواست نماید که حکم‌برائت از محل اعتبارات مربوط به قوه‌ی قضائیه در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار منتشر شود .

www.Ekhtebar.com

❖ **اجرای مجازات حبس :**

✓ اشخاص محکوم به حبس با ذکر مشخصات کامل - نوع جرم - میزان محکومیت - ایام بازداشت قبلی - مرجع صادرکننده‌ی حکم در برگه‌ی مخصوص برای تحمل کیفر به زندان همان حوزه‌ی قضایی یا نزدیک‌ترین حوزه‌ی قضایی آن استان حسب مورد به همراه مأمور بدرقه زن یا مرد و با رعایت موازین مراقبتی اعزام و معرفی می‌شوند .

تبصره ۱ : زندان‌ها به زندان بسته - نیمه باز - مراکز حرفه‌ای و اشتغال - مراکز اقدامات تأمینی و تربیتی از جمله کانون اصلاح و تربیت برای اطفال و نوجوانان تقسیم می‌شود .

تبصره ۲ : به جزء مواردی که در قانون یا در حکم دادگاه تصریح شده است محکومان با توجه به نوع و مدت محکومیت - پیشینه و شخصیتشان بر اساس تصمیم شورای طبقه‌بندی و تأیید قاضی اجرای احکام در یکی از بخش‌های فوق نگهداری می‌شوند .

تبصره ۳ : در صورتی که محل اقامت محکوم به حبس خارج از حوزه‌ی دادگاه صادرکننده‌ی حکم باشد نامبرده برای تحمل ادامه‌ی حبس به زندان محل اقامت خود منتقل می‌شود مگر اینکه این امر موجب مفسده باشد که در این صورت با تشخیص قاضی صادرکننده‌ی رأی قطعی به **نزدیک‌ترین زندان به محل اقامت خود** منتقل می‌شود .

هزینه‌ی انتقال از محل اعتبارات قوه‌ی قضائیه پرداخت می‌شود .

✓ نگهداری محکومان و متهمان در یک مکان ممنوع است .

نگهداری متهمان در بازداشتگاه‌ها و زیر نظر سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور صورت می‌گیرد .

✓ (ماده ۵۱۵ ق.آ.د.ک) : مدت تمام کیفرهای حبس از روزی شروع می‌شود که محکوم علیه به موجب حکم قطعی لازم الاجراء حبس شود .

چنانچه محکوم‌علیه پیش از صدور حکم به علت اتهام یا اتهاماتی که در همان پرونده مطرح بوده تحت‌نظر یا بازداشت شده باشد مدت بازداشت قبلی از میزان حبس او کسر می‌شود .

تبصره : اگر مدت زمان تحت نظر یا بازداشت شدن متهم کمتر از ۲۴ ساعت باشد در احتساب ایام بازداشت یک روز محاسبه می‌شود .

www.Ekhtebar.com

✓ در مورد محکومیت به مجازات‌های جایگزین حبس – شلاق – جزای نقدی ، ایام بازداشت قبلی موضوع ماده ۵۱۵ به شرح زیر محاسبه می‌شود :

الف. به ازای هر روز بازداشت قبلی یک روز جزای نقدی روزانه – هشت ساعت خدمات عمومی – پنج روز از دوره مراقبت کسر می‌شود .

ب. در مورد محکومیت به شلاق به عنوان مجازات تعزیری به ازای هر روز بازداشت قبلی ۳ ضربه از شلاق کسر می‌شود .

پ. در مورد محکومیت به جزای نقدی مطابق مقررات فصل مربوط به نحوه اجرای محکومیت‌های مالی اقدام می‌شود .

✓ چنانچه قاضی صادر کننده حکم ، ایام بازداشت قبلی را محاسبه نکرده باشد قاضی اجرای احکام کیفری نسبت به احتساب این ایام حسب ملاک‌های موضوع مواد فوق اقدام می‌کند .

✓ قاضی اجرای احکام کیفری مکلف است دستور تعیین وقت پرونده‌ی محکوم به حبس را به گونه‌ای صادر کند که حداقل ۱۰ روز پیش از اتمام مدت حبس ، پرونده تحت نظر قرار گیرد تا با تعیین تاریخ اتمام مدت حبس محکوم علیه دستور آزادی وی را در تاریخ یاد شده صادر و به زندان اعلام کند .

رئیس زندان نیز مکلف است پس از اتمام مدت حبس چنانچه محکوم علیه به اتهام دیگری در بازداشت نباشد فوری برای آزادی زندانی اقدام نماید و نتیجه‌ی اقدامات را بلافاصله به قاضی اجرای احکام کیفری اعلام کند .

تبصره : در صورتی که تخلف از این ماده منجر به حبس بیش از مدت مقرر در رأی گردد قاضی اجرای احکام کیفری علاوه بر محکومیت انتظامی تا درجه ۴ طبق مواد ۱۴ و ۲۵۵ این قانون مسئول پرداخت خسارت حبس اضافی به محکوم علیه است.

✓ رئیس زندان مکلف است هرگونه انتقال یا اعزام زندانی به زندان یا حوزه‌های قضایی دیگر و نیز بازگشت وی را بلافاصله و حسب مورد به قاضی اجرای احکام کیفری یا مرجع قضایی مربوطه به صورت کتبی و با ذکر دلایل و سوابق اطلاع دهد .

✓ (ماده ۵۲۰ ق.آ.د.ک) : محکومان می‌توانند درصورت رعایت ضوابط و مقررات زندان و مشارکت در برنامه‌های اصلاحی و تربیتی و کسب امتیازات لازم **پس از سپردن تأمین مناسب** ماهانه حداکثر ۳ روز از مرخصی برخوردار شوند .

در موارد بیماری حاد یا فوت بستگان نسبی و سببی درجه یک از طبقه‌ی اول یا همسر یا ازدواج فرزندان ، زندانی می‌تواند **به تشخیص دادستان** حداکثر تا ۵ روز از مرخصی استفاده نماید .

www.Ekhtebar.com

تبصره ۱ : در موارد شمول قسمت دوم این ماده در صورت عجز از فراهم نمودن تأمین ، **اعزام محکوم تحت مراقبت مأموران** یک روز در ماه و به مدت ۱۰ ساعت بلامانع است .

تبصره ۲ : اعزام متهمان بازداشت شده به مرخصی تنها به مدت و به شرح مقرر در تبصره‌ی فوق و با نظر مرجع صدور قرار جایز است.

تبصره ۳ : در مواردی که زندانی دارای شاکی خصوصی است و بنا به تشخیص دادستان یا قاضی اجرای احکام اعطای مرخصی می‌تواند در جلب رضایت شاکی مؤثر باشد زندانی می‌تواند علاوه بر مرخصی مذکور در این ماده **پس از سپردن تأمین مناسب** در طول مدت حبس یک نوبت دیگر و حداکثر به مدت یک هفته از مرخصی استفاده نماید.

در صورتی که محکوم بتواند بخشی از خسارت شاکی را پرداخت کند یا رضایت او را جلب نماید این مرخصی فقط برای یک بار دیگر به مدت ۷ روز تمدید می‌شود .

تبصره ۴ : محکومانی که به موجب قانون مشمول مقررات تعلیق اجرای مجازات نمی‌شوند پس از تحمل ۱/۳ از میزان مجازات با رعایت شرایط مندرج در صدر ماده و **به تشخیص دادستان** می‌توانند در هر ۴ ماه حداکثر ۵ روز از مرخصی برخوردار شوند .

تبصره ۵ : رئیس قوه‌ی قضائیه می‌تواند به مناسبت‌های ملی و مذهبی علاوه بر سقف تعیین شده در این قانون حداکثر ۲ بار در سال به زندانیان واجد شرایط مرخصی اعطاء کند .

تبصره ۶ : مواردی که شخص باید به موجب مقررات شرعی به طور دائم در زندان باشد از شمول مقررات این ماده و تبصره‌های آن خارج است .

✓ در صورتی که مجازات حبس با انفصال موقت از خدمت توأم باشد اجرای مجازات انفصال موقت از زمان پایان یافتن مجازات حبس شروع می‌شود .

تبصره : مدت زمانی که محکوم علیه پیش از صدور حکم قطعی به موجب الزامات قانونی از خدمت معلق شده است از میزان محکومیت وی به انفصال موقت کسر می‌شود .

www.Ekhtebar.com

- در صورتی که مداوای محکوم به حبس در خارج از زندان ضروری باشد قاضی اجرای احکام کیفری مدت زمان مورد نیاز برای مداوا را **با توجه به نظر پزشکی قانونی** تعیین می‌کند و **با اخذ تأمین متناسب** ، اجرای حبس را به تعویق می‌اندازد . (در این حالت مدت معالجه جزء محکومیت وی محسوب نمی‌شود)
- هرگاه محکوم علیه تأمین متناسب ندهد معالجه وی در بیمارستان تحت نظر ضابطان صورت خواهد گرفت و مدت معالجه جزء محکومیت وی محسوب می‌شود .

تبصره : مفاد ماده فوق از جهت اعزام برای مداوای سایر افرادی که در حبس به سر می‌برند نیز اجراء می‌شود .

- اطفال تا سن ۲ سال تمام را نباید از مادری که محکوم به حبس یا تبعید شده است جدا کرد مگر این که مصلحت طفل اقتضا کند .

در این صورت کودک به پدر و در صورت فقدان یا عدم صلاحیت وی به ترتیب به جد پدری یا وصی آنها و یا نزدیکان وی با رعایت مراتب ارث و در صورت فقدان یا عدم صلاحیت آنان به مؤسسات ذیصلاح سپرده می‌شود .

- در صورت ارتکاب تخلف انظباطی توسط زندانی ، یکی از تنبیهات زیر با رعایت تناسب از سوی شورای انظباطی تعیین و پس از تأیید قاضی اجرای احکام اجراء می‌شود :

الف. انتقال از مراکز حرفه آموزی و اشتغال به زندان بسته و نیمه باز

ب. محرومیت از ملاقات حداکثر تا ۳ نوبت

پ. محرومیت از مرخصی حداکثر تا ۳ ماه

ت. محرومیت از پیشنهاد عفو – آزادی مشروط حداکثر تا ۶ ماه

- کانون‌های اصلاح و تربیت اماکنی هستند که برای نگهداری و تربیت اطفال و نوجوانان موضوع این قانون توسط سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور در مراکز استان‌ها و به تناسب نیاز و ضرورت با تشخیص رئیس قوه‌ی قضائیه در سایر مناطق کشور ایجاد شده‌اند و یا ایجاد می‌شوند .
- قضات دادگاه اطفال و نوجوانان مکلفند برای بررسی وضعیت قضایی مددجویان و طرز تعلیم و تربیت و پیشرفت اخلاقی آنان حداقل هر ماه یک بار از کانون اصلاح و تربیت حوزه‌ی محل خدمت خود بازدید به عمل آورند .

این امر مانع اجرای وظایف قانونی دادستان نیست .

www.Ekhtebar.com

✓ هر گاه حسب گزارش مدیران کانون ، رفتار و اخلاق طفل یا نوجوانی موجب فساد اخلاق اطفال یا نوجوانان دیگر گردد در صورت احراز موضوع توسط قاضی دادگاه اطفال و نوجوانان و به دستور وی ، طفل یا نوجوان مذکور در محل دیگری در همان قسمت نگهداری می‌شود و پس از اصلاح اخلاق و رفتارش با دستور دادگاه به محل قبلی بازگردانده می‌شود .

❖ اجرای محکومیت‌های مالی :

✓ هرکس به موجب حکم قطعی دادگاه به پرداخت جزای نقدی محکوم گردد و آن را نپردازد اموال وی به وسیله‌ی مرجع اجرای حکم ، شناسایی و توقیف شده و با رعایت مقررات راجع به مستثنیات دین از محل فروش آنها نسبت به اجرای حکم اقدام می‌شود .

درصورت فقدان مال یا عدم شناسایی آن ، مرجع اجرای حکم می‌تواند با توقیف بخشی از حقوق طبق قانون اجرای احکام مدنی و یا تمام یا بخشی از سایر درآمدهای محکوم‌علیه برای وصول جزای نقدی اقدام مقتضی به عمل آورد .

در صورت تقاضای تقسیط از جانب محکوم علیه و احراز قدرت وی به پرداخت اقساط ، دادگاه نخستین که رأی زیر نظر آن اجراء می‌شود می‌تواند با أخذ تصمیم مناسب امر به تقسیط نماید .

هرگاه اجرای حکم به طریق مذکور ممکن نگردد با رعایت مقررات مربوط به مجازات‌های جایگزین حبس به ترتیب زیر عمل می‌شود :

الف. در جزای نقدی تا ۱۵ میلیون ریال ، هر ۳۰ هزار ریال به یک ساعت انجام خدمات عمومی رایگان تبدیل می‌شود .س

ب. در جزای نقدی بالای ۱۵ میلیون ریال همچنین در صورت عدم شرایط اجرای بند (الف) این ماده هر ۳۰۰ هزار ریال به یک روز حبس تبدیل می‌شود .

تبصره ۱ : چنانچه محکوم علیه قبل از صدور حکم محکومیت قطعی به جزای نقدی به دلیل اتهام یا اتهامات مطرح در پرونده در بازداشت بوده باشد دادگاه پس از تعیین مجازات، ایام بازداشت قبلی را در ازای هر ۳۰۰ هزار ریال، یک روز از مجازات تعیین شده کسر می‌کند .

قضات اجرای احکام موظفند رعایت مراتب فوق را به هنگام اجرای حکم ، مراقبت نمایند و در صورت عدم رعایت خود اقدام کنند .

www.Ekhtebar.com

تبصره ۲ : صدور حکم تقسیط جزای نقدی یا تبدیل آن به مجازات دیگر مانع استیفای مابه ازای بخش اجراء نشده‌ی آن از اموالی که بعدا از محکوم علیه به دست می‌آید نیست .

تبصره ۳ : هر گاه محکوم علیه ظرف ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ احضاریه‌ی قاضی اجرای احکام کیفری برای پرداخت جزای نقدی حاضر شود قاضی اجرای احکام می‌تواند او را از پرداخت ۲۰ ٪ جزای نقدی معاف کند .

دفتر قاضی اجرای احکام کیفری مکلف است در برگه‌ی احضاریه‌ی محکوم علیه معافیت موضوع این تبصره را قید کند .

- ✓ در صورت محکومیت اشخاص به جزای نقدی در مرحله‌ی بدوی ، محکوم علیه می‌تواند قبل از قطعیت حکم از دادگاه صادر کننده تقاضای تقسیط کند .

درخواست مذکور به منزله‌ی اسقاط حق تجدیدنظرخواهی نیست .

تبصره : دعوای تقسیط جزای نقدی در هر مورد باید به صورت مستقل مطرح شود .

- ✓ هرگاه محکوم علیه در زمان صدور حکم نخستین مبنی برتقسیط از بابت مجازات بدل از جزای نقدی درحبس باشد بلافاصله به وسیله‌ی دادگاه صادرکننده‌ی رأی آزاد می‌شود .

در هر صورت قابلیت تجدیدنظرخواهی از رأی صادره درباره‌ی تقسیط مانع از اجرای رأی بدوی دایر بر تقسیط نیست .

- ✓ در صورت صدور حکم مبنی بر تقسیط جزای نقدی و عدم پرداخت به موقع اقساط از سوی محکوم علیه با اعلام قاضی اجرای احکام، حکم تقسیط به وسیله‌ی دادگاه صادرکننده‌ی حکم قطعی لغو می‌شود و برای اجرای حکم اقدام قانونی مقتضی انجام می‌گیرد .

- ✓ پس از صدور حکم تقسیط در صورت حصول تمکن مالی ، محکوم علیه مکلف است مراتب را حداکثر ظرف ۳ ماه به قاضی مجری حکم اعلام نماید تا نسبت به وصول محکوم‌به اقدام شود .

در غیر این صورت با اعلام قاضی اجرای احکام ، دادگاه صادر کننده‌ی حکم قطعی نسبت به لغو حکم تقسیط اقدام می‌نماید .

- ✓ هر گاه محکوم علیه پیش از اتمام مهلت قانونی پرداخت دیه ، نسبت به پرداخت تمام یا بخشی از آن اقدام کند قاضی اجرای احکام کیفری ضمن پذیرش ، مراتب را به محکوم له اعلام می‌کند .

www.Ekhtebar.com

تبصره : مهلت‌های پیش‌بینی شده برای پرداخت دیه‌ی جرایم شبه عمد و خطای محض مانع از پذیرش تقاضای اعسار یا تقسیط نیست .

- ✓ هرگاه محکوم به پرداخت دیه فوت کند قاضی اجرای احکام ، در صورت تقاضای محکوم‌له مطابق مقررات ، دیه را از ماترک محکوم علیه استیفاء می‌کند .
- ✓ چنانچه حکم صادر شده متضمن بازگرداندن مال به شخص باشد و وی پس از ۶ ماه از تاریخ اخطاریه قاضی اجرای احکام کیفری بدون عذر موجه برای دریافت مال منقول مراجعه نکند قاضی اجرای احکام کیفری در صورت احتمال عقلایی فساد مال می‌تواند دستور فروش مال را صادر کند .

در این صورت مال به فروش می‌رسد و پس از کسر هزینه‌های مربوطه در صندوق دادگستری تودیع می‌گردد .

- ✓ اجرای دستورات دادستان و آراء لازم‌الاجرای دادگاه‌های کیفری در مورد ضبط و مصادره‌ی اموال – أخذ وجه التزام – وجه‌الکفاله یا وثیقه – جزای نقدی – وصول دیه – رد مال – ضرر و زیان ناشی از جرم بر عهده‌ی معاونت اجرای احکام کیفری است .

تبصره : چنانچه اجرای دستور یا رأی در موارد فوق مستلزم توقیف یا فروش اموال باشد انجام عملیات مذکور مطابق مقررات اجرای احکام مدنی است .

- ✓ در اجرای مواد ۲۳۲ و ۲۳۳ این قانون، دیه یا ضرر و زیان ناشی از جرم در ابتداء از محل تأمین أخذ شده پرداخت می‌شود و مازاد بر آن به نفع دولت ضبط می‌شود .
- ✓ دادخواست تقسیط جزای نقدی از تاجر پذیرفته نمی‌شود .

تاجری که متقاضی تقسیط محکوم‌به است باید مطابق مقررات قانون تجارت داخواست ورشکستگی دهد .

کسبه‌ی جزء مشمول این ماده نیستند .

- ✓ سایر مقررات و ترتیبات راجع به اجرای محکومیت‌های مالی تابع قانون نحوه‌ی اجرای محکومیت‌های مالی است .

www.Ekhtebar.com

❖ اجرای سایر احکام کیفری :

✓ هرگاه اجرای مجازات منوط به درخواست محکوم له باشد و در تقاضای اجرای آن بدون داشتن عذر موجه تأخیر کند به دستور قاضی اجرای احکام کیفری به وی ابلاغ می‌شود تا ظرف ۳ ماه تصمیم خود را درباره‌ی اجرای حکم اعلام کند .

در صورت سپری شدن این مدت و عدم وصول درخواست اجرای حکم بدون عذر موجه ، قاضی اجرای احکام کیفری قرار تأمین صادره را لغو می‌کند .

در این صورت چنانچه محکوم علیه به علت دیگری در حبس نباشد آزاد و پرونده به طور موقت بایگانی می‌شود .

✓ هر گاه **محکوم به سلب حیات** در غیر جرائم مستوجب حد که قابل عفو نیستند و قصاص پس از لازم‌الاجراء شدن حکم و پیش از اجرای آن درخواست عفو کند به دستور دادگاه صادر کننده حکم ، اجرای آن فقط برای یک بار تا اعلام نتیجه از سوی کمیسیون عفو و تخفیف مجازات محکومان به تأخیر می‌اُفتد .

کمیسیون مزبور مکلف است حداکثر ظرف ۲ ماه به این تقاضا رسیدگی و نتیجه را به دادگاه اعلام کند .

تبصره : قاضی اجرای احکام کیفری مکلف است حداقل یک هفته پیش از اجرای حکم سلب حیات موضوع این ماده مراتب را به محکوم علیه اعلام کند .

✓ پیش از اجرای حکم سلب حیات مراسم مذهبی توسط اشخاص واجد صلاحیت اجراء می‌شود .

هنگام اجرای حکم باید دادستان یا نماینده‌ی او – قاضی اجرای احکام کیفری – فرمانده نیروی انتظامی محل یا نماینده وی – پزشک قانونی یا پزشک معتمد – منشی دادگاه حضور داشته باشند .

هر گاه اجرای حکم در محوطه زندان صورت گیرد رئیس زندان یا نماینده وی نیز حضور می‌یابد .

وکیل محکوم‌علیه نیز می‌تواند برای اجرای حکم حاضر شود .

پس از حاضر کردن محکوم علیه در محل اجرای حکم منشی دادگاه حکم را با صدای رسا قرائت می‌کند .

سپس به دستور قاضی اجرای احکام کیفری ، حکم اجرا شده و صورتمجلس تنظیم می‌شود و به امضای حاضران می‌رسد .

✓ احکام حدود و سایر احکام راجع به قصاص و دیات طبق مقررات مربوطه اجراء می‌شود .

✓ شخصی که به تبعید یا اقامت اجباری محکوم شده است به دادسرای محل اجرای حکم اعزام می‌شود .

www.Ekhtebar.com

- ✓ نظارت بر حضور و فعالیت محکومان در محل تبعید یا اقامت اجباری بر عهده‌ی قاضی اجرای احکام کیفری محل اجرای حکم است .
- ✓ قاضی اجرای احکام کیفری محل اجرای حکم تبعید یا اقامت اجباری در صورت ضرورت و با اخذ تأمین مناسب به محکومان به تبعید یا اقامت اجباری با رعایت مفاد ماده ۵۲۰ این قانون مرخصی اعطاء می‌کند .
- ✓ اشخاصی که به منع از اقامت در نقطه‌ای معین محکوم می‌شوند از محل تعیین شده اخراج می‌شوند و مراتب به نیروی انتظامی محل و سایر نهادها و مراجع مرتبط ابلاغ می‌شود .
- ✓ اجرای احکام رفع تصرف عدوانی – مزاحمت – ممانعت از حق مطابق مقررات اجرای احکام مدنی است .

❖ **اجرای قرار تعلیق اجرای مجازات – آزادی مشروط – تعویق صدور حکم – نظام نیمه آزادی و آزادی :**

- ✓ در صورت تعلیق اجرای مجازات ، قاضی اجرای احکام کیفری ، محکوم علیه را احضار و در صورت عدم حضور بدون عذر موجه ، جلب می‌کند .

با حضور محکوم علیه ، دستور یا دستورهای دادگاه – چگونگی اجراء و ضمانت عدم رعایت آنها را به وی تفهیم و ابلاغ می‌کند .

- ✓ هرگاه محکوم علیه پس از سپری شدن حداقل ۶ ماه از مدت تعلیق اجرای مجازات به طور مستمر حسن اخلاق و رفتار نشان دهد قاضی اجرای احکام کیفری ، مراتب را با پیشنهاد کاهش مدت تعلیق یا لغو تمام یا برخی از دستورهای تعیین شده به **دادگاه صادر کننده حکم** اعلام می‌کند .

دادگاه در وقت فوق‌العاده در مورد پیشنهاد قاضی اجرای احکام کیفری اتخاذ تصمیم می‌کند .

تبصره : در صورت عدم پذیرش پیشنهاد از سوی دادگاه ، قاضی اجرای احکام کیفری **می‌تواند** هر ۲ ماه یک بار تعلیق اجرای مجازات را به دادگاه پیشنهاد نماید .

- ✓ در جرائم مشمول نظام نیمه آزادی و آزادی تحت نظارت سیستم‌های الکترونیکی، قاضی اجرای احکام کیفری می‌تواند پس از وصول گزارش شورای طبقه بندی زندان و نظریه‌ی مددکاران اجتماعی معاونت اجرای احکام کیفری مبنی بر آن که اجرای یک فعالیت شغلی یا حرفه‌ای ، آموزشی ، حرفه‌آموزی ، مشارکت در تداوم زندگی خانوادگی و یا درمان پزشکی از

www.Ekhtebar.com

سوی محکوم‌علیه درخارج از محیط زندان در فرایند اصلاح وی و یا جبران ضرر و زیان بزه‌دیده مؤثر است به دادگاه صادرکننده حکم ، پیشنهاد اجرای نظام نیمه آزادی و آزادی تحت نظارت سیستم‌های الکترونیکی را طبق مقررات راجع به دادرسی الکترونیکی دهد و مطابق تصمیم این دادگاه اقدام کند .

- ✓ قاضی اجرای احکام کیفری ، پس از موافقت دادگاه با پیشنهاد موضوع ماده فوق ، با اخذ تأمین متناسب از محکوم‌علیه دستور اجرای تصمیم دادگاه را صادر و مراتب را به زندان اعلام می‌کند .
- ✓ صدور قرار تعلیق اجرای مجازات – حکم آزادی مشروط – قرار تعویق صدور حکم – نظام نیمه آزادی و آزادی تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی طبق مقررات راجع به دادرسی الکترونیکی – دستور یا دستورهای قاضی اجرای احکام کیفری – آثار عدم تبعیت محکوم علیه یا متهم از آنها – آثار ارتکاب جرم جدید به شاکی یا مدعی خصوصی ابلاغ می‌شود .

چنانچه محکوم علیه یا متهم در مدت مزبور بدون عذر موجه از دستور یا دستورهای قاضی اجرای احکام کیفری تبعیت نکند یا مرتکب جرم عمدی شود شاکی یا مدعی خصوصی **می‌تواند** مراتب را به قاضی اجرای احکام کیفری برای اجرای مقررات مربوطه اعلام کند .

- ✓ محکوم علیه یا متهم مکلف است حسب مورد در طول دوره‌ی تعلیق اجرای مجازات – آزادی مشروط – تعویق صدور حکم – نظام نیمه آزادی و آزادی تحت نظارت سیستم‌های الکترونیکی ، امکان نظارت مأمور مراقبتی را به شیوه‌ای که قاضی اجرای احکام کیفری مشخص می‌نماید فراهم آورد و هرگونه اقدامی از قبیل تغییر شغل یا محل اقامت که اجرای کامل نظارت را با دشواری مواجه می‌سازد از قبل به اطلاع قاضی اجرای احکام کیفری برساند .
- ✓ چنانچه اقامتگاه اشخاص مشمول تعلیق اجرای مجازات – آزادی مشروط – تعویق صدور حکم – نظام نیمه آزادی و آزادی تحت نظارت سیستم‌های الکترونیکی ، در حوزه‌ی قضایی دیگری غیر از حوزه‌ی قضایی دادگاه صادرکننده‌ی رأی باشد اشخاص مذکور می‌توانند اجرای تصمیم مذکور را در محل اقامت خود تقاضا کنند .

در این صورت قاضی مجری حکم با اعطای نیابت به قاضی اجرای احکام حوزه‌ی اقامت آنان ، تمامی دستورهای دادگاه و واحد اجرای احکام و شرایط مقرر در رأی را به قاضی مجری نیابت اعلام می‌نماید و موارد مذکور تحت نظارت قاضی مرجوع‌الیه اجراء می‌شود .

www.Ekhtebar.com

❖ **هزینه دادرسی :**

✓ شاکی باید هزینه‌ی شکایت کیفری را برابر قانون در هنگام طرح شکایت تأدیه کند .

مدعی خصوصی هم که به تبع امر کیفری مطالبه ضرر و زیان می‌کند باید هزینه‌ی دادرسی را مطابق مقررات مربوط به امور مدنی بپردازد .

چنانچه **شاکی** توانایی پرداخت هزینه‌ی شکایت را نداشته باشد به تشخیص دادستان یا دادگاهی که به موضوع رسیدگی می‌کند از پرداخت هزینه شکایت معاف می‌شود .

هر گاه **مدعی خصوصی** توانایی پرداخت هزینه دادرسی را نداشته باشد دادگاه می‌تواند او را از پرداخت هزینه دادرسی برای همان موضوعی که مورد ادعا است به طور موقت معاف نماید .

رسیدگی به امر کیفری را **نمی‌توان** به علت عدم تأدیه‌ی هزینه دادرسی از سوی مدعی خصوصی به تأخیر انداخت مگر آن که محکوم‌به از مستثنیات دین بوده و یا به میزانی نباشد که موجب خروج محکوم له از اعسار گردد .

تبصره : پس از صدور حکم و هنگام اجرای آن، قاضی اجرای احکام کیفری مکلف است هزینه دادرسی را از محل محکوم‌به استیفاء کند .

✓ شاکی و متهم بابت هزینه‌ی انتشار آگهی – ایاب و ذهاب گواهان – حق الزحمه کارشناسان – مترجمان و پزشکان و سایر اشخاصی که به تشخیص مقام قضایی احضار می‌شوند وجهی نمی‌پردازند و هزینه‌های مذکور از اعتبارات مربوط به قوه‌ی قضائیه پرداخت می‌شود .

اما هر گاه اقدامات مذکور بنا به درخواست **شاکی** صورت گیرد شاکی باید هزینه‌ی مقرر را مطابق قوانین و مقررات و تعرفه‌های مربوطه ، در مهلت تعیین شده پرداخت کند .

در صورتی که شاکی ملزم به پرداخت هزینه‌ی مذکور باشد و از پرداخت آن امتناع کند هزینه‌ی مذکور از اعتبارات مربوط به قوه‌ی قضائیه پرداخت می‌شود و مراتب به اطلاع دادستان می‌رسد تا به دستور وی و از طریق واحد اجرای احکام مدنی با توقیف و فروش اموال شاکی و با رعایت مستثنیات دین ، معادل هزینه‌ی پرداخت شده أخذ شود و به حساب مربوطه در خزانه‌داری کل واریز شود .

در هر صورت از **متهم** هیچ هزینه‌ای اخذ نمی‌شود .

www.Ekhtebar.com

تبصره ۱ : در صورتی که به تشخیص مقام قضایی ، شاکی قادر به پرداخت هزینه‌های قوق نباشد هزینه از از اعتبارات مربوط به قوه‌ی قضائیه پرداخت می‌شود .

تبصره ۲ : در موارد فوری به دستور مقام قضایی، اقدامات موضوع این ماده، پیش از پرداخت هزینه‌ی مربوطه انجام می‌شود.

- ✓ هزینه‌ی تطبیق رونوشت یا تصویر اسناد و تهیه‌ی آنها برابر مقررات قانونی خواهد بود .
- ✓ دادگاه **مکلف** است هنگام صدور حکم تمامی هزینه‌هایی را که در جریان تحقیقات و محاکمه صورت گرفته است به تفصیل تعیین و مسؤول پرداخت آن را معین کند .
- ✓ شاکی یا مدعی خصوصی می‌تواند در هر مرحله از دادرسی تمام هزینه‌های پرداخت شده‌ی دادرسی را از مدعی‌علیه طبق مقررات مطالبه کند .

دادگاه پس از ذی حق شناختن وی مکلف است هنگام صدور حکم ، مدعی علیه را به پرداخت هزینه‌های مزبور ملزم کند .

- ✓ در صورت محکومیت متهم ، پرداخت هزینه‌های دادرسی به عهده او می‌باشد .

نکته : چنانچه محکوم علیهم متعدد باشند هزینه میان آنها تقسیم می‌شود و دادگاه سهم هر یک را به نسبت دخالت آن‌ها در وقوع جرم تعیین می‌کند .

- ✓ هر گاه شخصی که به موجب حکم دادگاه مسؤول پرداخت هزینه دادرسی است فوت کند هزینه‌ی مذکور از ماترک وی وصول می‌شود .
- ✓ تمام مراجع قضایی موضوع این قانون **مکلفند** با توجه به نوع دعاوی به تخصیص شعبه یا شعبی از مراجع قضایی برای رسیدگی تخصصی اقدام کنند .
- ✓ در اجرای تکالیف مقرر در تبصره ماده ۱۴۵ – تبصره ماده ۱۴۷ – مواد ۲۱۵ – ۳۴۷ – ۳۴۸ این قانون و در تمام مواردی که به موجب مقررات این قانون انجام تحقیقات و یا هر اقدام دیگری ، مستلزم پرداخت هزینه از سوی دولت است اعتبار آن هر سال در ردیف مستقلی در بودجه کل کشور پیش بینی و منظور می‌شود .
- ✓ مواردی که مقررات ویژه‌ای برای دادرسی جرایم اطفال و نوجوانان و نیروهای مسلح مقرر نگردیده تابع مقررات عمومی آیین دادرسی کیفری است .

www.Ekhtebar.com

✓ از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون ، قوانین و مقررات زیر نسخ می‌شوند :

۱. قوانین موقتی محاکمات جزایی (آ.د.ک ۱۲۹۱)

۲. قانون راجع به محاکمه و مجازات مأموران به خدمات عمومی سال ۱۳۱۵

۳. لایحه مربوط به تشکیل دیوان کیفر کارکنان دولت و طرز تعقیب مأموران دولتی در محل خدمت ۱۳۳۴

۴. مواد (۶ – ۱۵ – ۱۷ – ۱۸ – ۲۱ – ۲۲ – ۲۳ – ۲۴ – ۲۵) از قانون اصلاح پاره‌ای از قوانین دادگستری سال ۵۶

۵. لایحه قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی سال ۵۸ شورای انقلاب

۶. لایحه قانونی راجع به مأموران سازمان قند و شکر سال ۵۹ شورای انقلاب

۷. قانون تشکیل دادگاه‌های سیار سال ۶۶

۸. مواد (۱ – ۷ – ۸ – ۹ – ۱۶ – ۱۷ – ۲۲ – ۲۶ – ت ۱ ماده ۲۸) در رابطه با امور کیفری از قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب سال ۱۳۷۳

۹. مواد (۳ – ۵ – بند چ ماده ۱۴ – ت ۱ و ۲ ماده ۱۴ – ۱۸ – ت ۱ الی ۶ م ۲۰) از قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب

۱۰. ماده ۱ قانون نحوه‌ی اجرای محکومیت‌های مالی سال ۱۳۷۷

۱۱. قانون آیین دادرسی کیفری سال ۱۳۷۸

۱۲. ماده ۲۱ قانون اصلاح قانون بیمه اجباری شخص ثالث سال ۸۷

۱۳. ماده ۳۲ قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر سال ۷۶

۱۴. قانون تفسیر ماده ۱۸ قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب سال ۸۷ و اصلاحات و الحاقات بعدی آنها .

۱۵. سایر قوانین در موارد مغایر

(با امید موفقیت و سربلندی برای

تمام داوطلبان آزمون وکالت

در این ماه مبارک محتاجیم به دعاتون)

قانون آیین دارسی کیفری

سال ۱۳۹۳

سیامک ایراندوست

Sia.law۶۴@yahoo.com